

ANADOLU'NUN ORTAÇAĞ DÖNEMİ AHŞAP DİREKLİ VE KİRİŞLİ CAMİLERİ

SİVRİHİSAR ULU CAMİİ YÖNETİM PLANI (2022-2026)

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OCAK, 2022**

İÇİNDEKİLER

1. Giriş

- 1.1. Planın yasal dayanağı**
- 1.2. Planın gerekçesi**
- 1.3. Planın amacı ve kapsamı**
- 1.4. Planın hazırlanma süreci**
 - 1.4.1. Yönetim alanı sınırının tespiti**
 - 1.4.2. Paydaş analizi**
 - 1.4.3. Odak grup toplantıları**
 - 1.4.4. Anket çalışması**

2. Yönetim alanının tanımlanması ve önemi

- 2.1. Yönetim alanı sınırları**
- 2.2. Konum ve coğrafi yapı**
- 2.3. Tarihi gelişim**
- 2.4. Alandaki değerler**
 - 2.4.1. Somut kültürel miras**
 - 2.4.2. Somut olmayan kültürel miras**
 - 2.4.3. Doğal miras**
- 2.5. Fiziksel ve çevresel özellikler**
 - 2.5.1. Ulaşım**
 - 2.5.2. Kentsel doku**
 - 2.5.3. Altyapı**
- 2.6. Sosyal ve ekonomik yapı**
 - 2.6.1. Sosyal yapı**
 - 2.6.1.1. Nüfus**
 - 2.6.1.2. Sosyo-ekonomik yapı**
 - 2.6.2. Ekonomik yapı**
 - 2.6.2.1. Tarım sektörü**
 - 2.6.2.2. Sanayi ve imalat sektörü**
 - 2.6.2.3. Turizm sektörü**

3. Ulu Camii'nin tanımlanması ve önemi

- 3.1. Yapının genel tanımı, plan özellikleri, iç mekân ve dış cephe özellikleri**
- 3.2. Yapının önemi ve değeri**

4. Alanın mevcut koruma ve yönetim sistemi

- 4.1. Koruma statüsü**
 - 4.1.1. Ulu Camii**
 - 4.1.2. Yönetim alanı**
- 4.2. Yasal ve kurumsal çerçeve**
 - 4.2.1. Mülkiyet yapısı**
 - 4.2.2. Alanda faaliyet gösteren kurumların görev ve sorumlulukları**
 - 4.2.3. İnsan kaynakları**
- 4.3. Finansal kaynaklar**

5. Ulu Camii'nde gerçekleştirilen koruma çalışmaları ve risk analizi

- 5.1. Ulu Camii'nin gördüğü onarım ve müdahaleler**
- 5.2. Ulu Camii'nin mevcut koruma durumu**
- 5.3. Risk analizi**

6. Alandaki mevcut koruma, planlama çalışmaları ve diğer çalışmalar

- 6.1. Yönetim alanına ilişkin planlar, projeler ve koruma çalışmaları**
 - 6.1.1. Fiziki planlar**
 - 6.1.2. Stratejik Planlar**
 - 6.1.3. Sokak sağlıklılaştırma projeleri**

- 6.2. Diğer faaliyetler
- 7. Alanın değerlendirilmesi (GZFT analizi)
- 8. Vizyon, politika ve hedefler
 - 8.1. Vizyon
 - 8.2. Politikalar
 - 8.3. Hedefler
- 9. Eylem planı
- 10. Planın uygulanması, izlenmesi ve revizyonu
- 11. Referanslar

1. Giriş

1.1. Planın yasal dayanağı

Koruma anlayışında yeni yaklaşımların benimsendiği 1930'lardan sonra, gerçekleştirilen uluslararası toplantılarda korumaya yönelik problemlere çevre ölçeğinde ortak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır (Hermann, 1989: 35). 21-30 Ekim 1931 tarihlerinde Atina'da düzenlenen "I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenleri Konferansı"nda imzalanan "Atina Tüzüğü" ile kabul edilen ilkelerin içinde en önemlisi, yapıların bulunduğu çevre ile birlikte korunması gerekliliğidir.

Atina Konferansı'nın ardından kısa bir süre sonra gerçekleşen II. Dünya Savaşı sonrası, Avrupa'da kentler ve tarihi yapılar büyük ölçüde tahrip olmuş ve kullanılamaz duruma gelmiştir. Savaşın ardından yok olan bu eski kent dokularında, yeni yapıların inşası yerine eski kent dokusunun tekrar canlandırılması isteği uyanmış ve koruma konusunda yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır (Ahunbay, 1999: 19; Cleere, 2000: 2; Bionstad, 2000: 70). Bu doğrultuda tahribata uğrayan kentsel dokuların tarihsel, yapısal, sanatsal, kültürel ve sosyal değerlerini de içeren bütüncül bir anlayışla korunması yönünde bir anlayış benimsenmiştir.

Savaş sonrası yeniden yapılanma sürecini, 1960'lar ve 1970'ler boyunca dünya çapında bir ekonomik patlama ve sanayileşme faaliyetleri izlemiştir. Kültürel mirasın ekonomik ve teknolojik yatırımlar sonucu tahrip edilmesini önlemek ve korumak adına, 1960'lı yıllarda Avrupa'nın öncülüğünde uluslararası boyutta yoğun çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, koruma ve onarım sırasında yapılacak müdahaleleri düzenlemek amacıyla 25-31 Mayıs 1964 tarihlerinde Venedik'te "II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimarlar ve Teknisyenleri Kongresi" düzenlenmiştir. Kongre sonucunda çağdaş koruma anlayışının anayasası sayılabilecek olan ilkeleri belirleyen "Venedik Tüzüğü" kabul edilmiştir (Erder, 1977: 167). Venedik Tüzüğü ile tek yapı ölçeğinde değerlendirilen anıtlar, içinde buldukları kent dokusu ile birlikte korunmaya başlamış ve sivil mimari örnekleri de kapsama dâhil edilmiş; kültür varlıklarının etrafıyla bir bütün oluşturduğundan çevresi ile birlikte korunması gerektiği, korumada bütüncül yaklaşımlarla başarı sağlanabileceği ortaya konmuştur (Kuban, 2000: 34-36).

İnsanlığın ortak mirası olarak kabullenilen istisnai evrensel değerlere sahip kültür ve tabiat varlıklarını dünyaya tanıtmak, söz konusu ortak mirası sahiplenecek toplumsal bilinci geliştirmek ve muhtelif nedenlerle tahrip olan kültürel ve doğal mirasın yaşatılması adına ihtiyaç duyulan işbirliğini sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Paris'te toplanan 16. Genel Konferansı kapsamında 16 Kasım 1972'de "UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Varlıkların Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir.

Sözleşme'nin dördüncü maddesinde kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, korunması, sergilenmesi/sunumu ve gelecek nesillere iletilmesi görev ve sorumluluğu öncelikli olarak mirasın ait olduğu Taraf Devlet'e verilmiştir. Beşinci maddesinde ise, kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilir korunmasının sağlanabilmesi adına toplum yaşamında bir işlev verilerek planlamaya dayalı bir koruma politikasının benimsenmesi gerektiği belirtilmiş, Sözleşme'ye taraf devletler, bu kapsamda gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmak ve her türlü bilimsel, teknik, idari ve ekonomik önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır.

Dünya Miras Sözleşmesi'ne ülkemizin katılması 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla uygun bulunmuş olup, Sözleşme 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler ile birlikte, ICOMOS Avustralya Milli Komitesi tarafından 1979 senesinde onaylanan Burra Tüzüğü ile korunacak alanın kültürel özelliklerinin yok edilmemesi ve güvenliğinin temin edilmesi,

her türlü bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarının alanın geleceğini göz önünde bulundurmak suretiyle gerçekleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Söz konusu tüzük ile “bir alanın korunması, açıklanması ve yönetiminin, alanla özel ilişkisi ve anlamı olan veya alanda sosyal, manevi veya diğer kültürel sorumlulukları bulunan kişilerin katılımı ile sağlanması gerektiği” belirtilmiştir. Korumaya ilişkin süreç Burra Tüzüğü’nde, alanın önemini anlama, alana yönelik politika geliştirme ve yönetim olmak üzere üç temel başlık altında ele alınmaktadır (Madran ve Bozkurt, 2008: 220, 221).

UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi’nin 1988 tarihli revizyonunda, doğal varlıklar için yasal olarak yeterli koruma ve yönetim mekanizması için kamu erişimini sağlayacak düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmıştır (Gültekin, 2012: 236). Anılan Rehber’in 2005 tarihli revizyonu ile de üstün evrensel değere sahip varlıkların yönetim sistemlerine yönelik daha kapsamlı hükümler eklenmiş, kültürel varlıklar için de yönetim planı hazırlanması hususu da belirtilmiştir. Söz konusu Rehber’in “Yönetim Sistemleri” başlıklı 108. Maddesinde “Dünya Miras Listesi’ne aday gösterilen her bir varlığın, istisnai evrensel değerinin tercihen paydaşların katılımının sağlandığı bir yolla ne şekilde muhafaza edilip korunacağına açıkça belirtildiği uygun bir yönetim planı veya belgelenmiş bir yönetim sisteminin bulunması gerektiği” hükmü yer almaktadır.

Ülkemizin koruma mevzuatında alan yönetimi ve yönetim planlarına ilişkin düzenlemeler, UNESCO’nun Dünya Miras Listesi’nde kayıtlı ya da aday alanlar için alan yönetim planının olması şartı üzerine yapılmıştır.

Planlama, yürütme ve izleme süreçlerini kapsayan yönetim planı ve yönetim alanı kavramları, ülkemiz hukuk sistemi içinde ilk kez 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda 14. 07. 2004 tarihinde yapılan değişikliklerle “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı 3. maddesinin 10. ve 11. paragraflarında tanımlanarak aşağıdaki biçimde yer almıştır.

(10) (Ek: 14/7/2004 tarih, 5226/1 md.) “Yönetim Alanı”;

“Yönetim Alanı”; Sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla planlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak amacıyla oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

(11) (Ek: 14/7/2004 tarih, 5226/1 md.) “Yönetim Planı”;

“Yönetim Planı”; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve 5 yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren her 5 yılda bir gözden geçirilen plandır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda “alan yönetimi” ve “yönetim planı” kavramlarına yönelik getirilen düzenleme doğrultusunda hazırlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ise 27.11.2005 Tarih ve 26006 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik, ülkemizdeki alan yönetimi sürecine ilişkin usul ve esaslar ile temel ilkeleri belirlemektedir.

6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun’un 26. maddesiyle, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun alan yönetimine ilişkin hükümleri içeren Ek-2. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Söz konusu değişiklik ile 2863 sayılı Kanun’un Ek-2. maddesinde “yönetim alanları ile

bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla Bakanlıkça yönetim planı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır. Bakanlık, yönetim planlarının hazırlanmasına ilişkin olarak alanla ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile her türlü işbirliği yapabilir.” hükmü yer almaktadır. Bu doğrultuda, işbu yönetim planı Kültür ve Turizm Bakanlığı – Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

Bununla birlikte, “Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı” aşağıda yer alan yasal mevzuat hükümleri doğrultusunda oluşturulmuştur:

- 2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”
- 5366 Sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”
- 5393 Sayılı “Belediye Kanunu”
- 5737 Sayılı “Vakıflar Kanunu”
- “Camilerin Bakım Onarım Temizlik ve Çevre Tanzimi Hakkında Yönetmelik”
- “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik”
- “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik”
- “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik”
- “Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik”
- “Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”

1.2. Planın gerekçesi

Mimari malzeme olarak genellikle kesme taşın kullanıldığı Anadolu-Türk mimarisinde, ahşap tavanlı olan ve bu tavanın ahşap desteklerle taşındığı camiler, özel bir yapı grubunu oluşturmaktadır. 13. ve 14. yüzyılda özellikle Anadolu'nun iç ve batı bölgelerinde inşa edilen bu yapılardaki ahşap kullanımı, Türkler'in Orta Asya ve Horasan bölgesindeki mimari üslubunu hatırlatmaktadır. Yapı içlerindeki ahşap yüzeylerin “kalem işi” adı verilen süslemelerle bezeli olduğu bu camiler, dıştan sade görünümlerine karşın renkli bir iç mekâna sahiptir.

Yukarıda açıklanan özellikleri nedeniyle 2018 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne dâhil edilen, 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başları arasında inşa edilmiş, Türkiye'nin beş farklı ilinde bulunan beş tarihi cami bulunmaktadır. Söz konusu camiler:

- Afyonkarahisar Ulu Camii (1272-77)
- Eskişehir'deki Sivrihisar Ulu Camii (1274-75)
- Ankara Ahi Şerafettin (Arslanhane) Camii (1289-90)
- Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii (1296-99)
- Kastamonu Kasabaköyü Mahmut Bey Camii (1366-67)

İslam mimarisinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan; düz bir ahşap tavanın mukarnaslı veya devşirme sütun başlıklarına sahip ahşap direklerle taşındığı, benzersiz bir ahşap taşıyıcı sistemle inşa edilen ve olağanüstü ahşap işleme becerileri ve sanatsal çalışmalar sergileyen beş cami, belirli bir yapı tipinin seçkin örneklerini temsil etmektedir.

2018 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne kaydedilen “ Anadolu'daki Ahşap Tavanlı ve Destekli Camiler”, kapıları, minberleri, sütunları, sütun başlıkları, tavan kirişleri ve konsolları ile birlikte mimari donatısında görülen ahşap oymacılığı ve işçiliğin ustaca kullanımları bakımından da oldukça önemlidir.

2018 yılında “Anadolu’daki Ahşap Tavanlı ve Ahşap Destekli Camiler” kapsamında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi’ne dâhil edilen beş adet caminin UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kaydedilmesi, söz konusu varlıkların sahip olduğu evrensel değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarımı bakımından önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

“Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı” kapsamında yer alan beş adet camii 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri uyarınca “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı” olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Ayrıca, söz konusu yapılar ile tampon bölgelerinin yer aldığı yönetim alanı sınırları ise Kentsel Sit veya Koruma Alanı içerisinde kalmaktadır.

Yönetim Planı kapsamında yer alan camilerin;

- sahip oldukları üstün evrensel değerinin yakın çevresi ile birlikte katılımcı ve ortak bir yaklaşımla bütüncül ve sürdürülebilir şekilde korunması ve yönetilmesinin sağlanması,
- ilgili tüm paydaşlar arasında ortak hareket etme ve uygulama mekanizmalarının geliştirilmesine imkân sağlanması,
-

amacıyla bir yönetim planına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dolayısıyla, “Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı”;

- Plan kapsamında yer alan camilerin istisnai evrensel değerinin etkin bir şekilde korunması, Alanın önem ve değerlerinin anlaşılması ve yönetilmesine yönelik ortak bir anlayışın geliştirilmesi ve teşvik edilmesi,
- Toplumun algısının ve duyarlılığının artırılması ve korumaya katılımlarının teşvik edilmesi,
- Koruma ve yönetim konusunda uzun vadeli personel ve finansman kaynaklarının planlamasında
-

önemli bir araç olacaktır.

1.3. Planın amacı ve kapsamı

Sitlerin veya anıt eserlerin yakın çevresini de kapsayan bir alana ilişkin yönetim planı oluşturulması, UNESCO Dünya Mirası Adayı tüm kültür varlıklarının adaylık başvurusunda aranan ölçütlerin başında gelmektedir. Ayrıca, ulusal koruma mevzuatımızın temelini oluşturan 5226 sayılı Kanun ile değişik 2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nun Ek-2. maddesinde “korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının çevresi ile bütünleşerek varlığını sürdürmesi, altyapı ve servis olanaklarına kavuşturularak alanın değerinin yükseltilmesi hususlarını içerecek şekilde alan yönetiminin sağlanması, buna yönelik ilgili kurum ve kişiler arasında işbirliği sağlanarak koruma-kullanma ve yerel toplumun ilgisi arasında denge oluşturulması, alanın özelliklerinin korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi ve bunlara ilişkin ilkelerin belirlenmesi amacıyla yönetim planlarının hazırlanması” gerekli kılınmıştır.

Yönetim Planı, planlamaya dair süreç içinde, yönetime ilişkin yaklaşımın belgelendiği ve alan ile ilgili oluşturulan kararların esas alındığı, kılavuz niteliğinde bir dokümandır. Bu doğrultuda, “Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı”nın temel amacı alanın sahip olduğu üstün evrensel değerinin yakın çevresi ile birlikte katılımcı ve ortak bir yaklaşımla bütüncül ve sürdürülebilir şekilde korunması ve yönetilmesinin sağlanması ve bu amaç doğrultusunda alanla ilgili tüm paydaşlar arasında ortak hareket etme ve uygulama mekanizmalarının geliştirilmesine imkan sağlanmasıdır.

Öte yandan, yönetim planları, kültürel mirasın araştırma, koruma, restorasyon, turizm, ekonomik kalkınma ve bölge halkının ihtiyaç ve öncelikleri arasında bir denge kurarak alanın kültürel sürdürülebilirliğini sağlamayı hedefleyen pratik ve uygulamaya yönelik bir araç olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla, bir yandan alanın önem ve değerlerinin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak, diğer yandan ise kullanıcı ve ziyaretçilerin alanın önem ve değerlerini en iyi şekilde benimsemelerine aracı olmak da yönetim planlarının temel amaçları arasında yer almaktadır. İş bu yönetim planı kapsamında ele alınan camiler ve çevrelerinin sahip oldukları değerler ile öneminin belirlenmesi, bu değerler ve öneminin toplumun tüm kesimleri tarafından bütüncül olarak anlaşılmasını sağlamak, yönetim planının ana hedefleri arasında yer almaktadır.

“Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı” ile cami ve yakın çevresinin tüm değerlerinin korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için sorumluluğu ve ilgisi bulunan tüm paydaşlar arasında eşgüdümün sağlanması hedeflenmiş ve bu doğrultuda, planın hazırlık sürecinde süreç odaklı bir yaklaşım ile eylemler belirlenmeye çalışılmıştır.

1.4. Planın hazırlanma süreci

“Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı”, yönetim planları için yapılmış olan hukuki düzenlemelerle uyumlu olarak, 14/07/2004 tarih ve 5226 Sayılı Kanun ile değişik 23/07/1983 tarihli 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Alan Yönetimi ile 27/11/2005 tarih ve 26006 sayılı Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde geliştirilmiştir.

Bu plan kültürel mirasın korunmasıyla alakalı uluslararası kabul görmüş standartlarla ve prensiplerle, özellikle aşağıda sıralanmış olanlarla uyumlu olarak hazırlanmıştır:

- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (UNESCO 1972)
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme Uygulama Rehberi (UNESCO 2005, 2012 & 2013, 2015)
- Dünya Miras Alanları için Yönetim Rehberi (ICCROM)
- ICOMOS Anıtların ve Kültürel Alanların Restorasyonu ile ilgili Anlaşma (Venedik Tüzüğü 1964)
- ICOMOS Anıtların, Alanların ve Topulukların Korunması için Eğitim ve Öğretim ile ilgili ilkeler (1993)
- Nara Özgünlük Belgesi (ICOMOS, 1999)
- ICOMOS Uluslararası Kültürel Turizm Anlaşması: Kültürel Miras Alanlarında Turizm Yönetimi (1999)
- ICOMOS Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğü 2008
- Koruma İlkeleri: Tarihi Çevrenin Sürdürülebilir Yönetimi için Politikalar ve Rehberlik (English Heritage 2008)
- Avustralya ICOMOS Kültürel Öne Sahip Yerler için Tüzük (Burra Tüzüğü, 2013)

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının çevresi ile bütünleşerek varlığını sürdürmesi; altyapı ve servis olanaklarına kavuşturularak alanın değerinin yükseltilmesi hususlarını içerecek şekilde alan yönetiminin sağlanması; buna yönelik ilgili kurum ve kişiler arasında işbirliği sağlanarak koruma-kullanma ve yerel toplumun ilgisi arasında denge oluşturulması; alanın özelliklerinin korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi ve bunlara ilişkin ilkelerin belirlenmesi amacıyla alan yönetim planlarının hazırlanması 5226 sayılı Kanun ile değişik 2863 Sayılı Kanun'un Ek-2. maddesi ile tanımlanmaktadır. Söz konusu Kanun maddesi uyarınca yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yönetim planı taslağı hazırlanmakta veya hazırlattırılmaktadır.

“Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı” hazırlanması amacıyla; “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” in 10. maddesindeki hüküm uyarınca kentsel sit alanlarına yönelik hazırlanacak yönetim planlarına ilişkin olarak planlama ekibinde üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi bölümlerinden mezun uzmanların yer alması gerekmektedir.

Bu doğrultuda, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü uzmanlarından oluşan planlama ekibi 29.12.2020 tarih ve 991921 sayılı ve 20.12.2021 tarih ve 2011558 sayılı Makam Olurları ile oluşturulmuştur.

Yönetim planının hedefi, alanın sahip olduğu üstün evrensel değerın şimdiki ve gelecek nesiller için korunması ve geliştirilmesi, bunu sağlamak amacı ile kısa-orta-uzun vadeli eylemler gerçekleştirilmesidir. Dolayısıyla, yukarıda belirtilen planlama ekibinin öncelikli hedefi şeffaf, tüm paydaşlarla katılımcı, alanın önceliklerini, sorunlarını, tehdit ve fırsatlarını belirleyip, alanın geleceğine ilişkin belirlenen bir vizyon doğrultusunda sorunları çözücü, tehditleri önleyici hedefler koyarak; bu hedeflere ulaşmak için temel stratejiler ve eylem planları belirlemek olmuştur.

Bu doğrultuda, etkin bir yönetim planı için;

- Yasal ve kurumsal çerçevenin bütün olarak değerlendirilmesi,
- Uygulamaya yönelik faaliyet alanlarının belirlenmesi,
- Paydaşların görev ve sorumluluklarının tespit edilmesi,
- Planlanacak projelere bilgi altyapısının sağlanması,
- Gerekli finansal kaynakların temin edilmesi,
- Alanın en iyi şekilde korunması için sürdürülebilir bir sistemin oluşturulması gerekmektedir.

Etkin bir yönetim planı için yukarıda bahsedilen koşulları gerçekleştirmek için kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, hak sahipleri ve bölgenin kullanıcıları arasında, ortaklaşa yürütülmesi gereken çalışmalarda eşgüdümü sağlamak konusunda yönetim planları önemli araçlar arasında yer almaktadır.

“Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri Yönetim Planı” hazırlanma biçimindeki temel yaklaşımda da, katılımcı bir yöntemin tercih edilmiştir. Söz konusu Yönetim Planı üç aşamalı bir yöntem ile oluşturulmuştur.

İlk olarak literatür araştırması ve alana dair harita, veri, bilgi ve belgeler toplanmıştır. Analitik araştırmayı oluşturan bu süreçte elde edilen veriler, literatür araştırmasının ışığında incelenmiştir. Daha sonra, alanda yapılan incelemeler ile alanın mevcut durumu değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak ise, planlama sürecine katılımın sağlanması açısından odak grup toplantıları düzenlenerek Yönetim Planı'nın vizyon, hedef ve eylemleri belirlenmiştir.

"Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" in 14. maddesi gereğince, alanla ilgili daha önceden çalışmalarda bulunmuş, alanı yeterince tanıyan, alan hakkında belirli bir vizyon geliştirebilen, kültürel ve doğal miras yönetimi ile ilgili yeni yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi, yönetim politikaları ve uygulamaları hakkında deneyimli, üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, sanat tarihi, kamu yönetimi, işletme ve ekonomi bölümü mezunlarından bir kişinin Alan Başkanı olarak atanması gerekmektedir.

Ayrıca; anılan Yönetmelik'in 15. maddesinde "Danışma kurulu, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcileri, alan başkanı ve yetkili idarece tespit edilecek en az beş üyeden oluşur.", 16. maddesinde ise "Eşgüdüm

ve denetleme kurulu, alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile yönetim planı taslağı kapsamında 4 hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur." hükümleri yer almaktadır.

Yasal mevzuata göre, yönetim planı Danışma Kurulu tarafından değerlendirilmekte, plan kapsamında gerekli hizmetleri sağlayan her kurumdan bir temsilcinin yer aldığı Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu tarafından onaylanmaktadır.

Süreç (yönetim planının hazırlanması, değerlendirilmesi, onaylanması, uygulanması, izlenmesi ve güncellenmesi), Alan Başkanı ile iş birliği içerisinde yürütülmektedir. Alan Başkanı, ayrıca yıllık çalışma takvimi ve denetim raporlarının hazırlanmasından sorumludur.

"Alan Başkanı", "Danışma Kurulu" ve "Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu"ndan oluşan yönetim yapısı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından oluşturulmaktadır.

Yukarıda belirtilen hususlara dayanarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Dünya Miras Alanları Şube Müdürü – Şehir Plancısı Kıvılcım Neşe AKDOĞAN, 02.08.2021 tarih ve E-71480061-181.02-1576557 sayılı Bakan Oluru ile "Anadolu'daki Ahşap Tavanlı ve Ahşap Destekli Camiler Alan Başkanı" olarak görevlendirilmiştir. Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Planı için oluşturulan Danışma Kurulu ile Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu ise 24.11.2021 tarih ve E-71480061-181.01-1937576 sayılı Makam Oluru ile belirlenmiştir. Danışma Kurulu ile Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu üyeleri aşağıda yer almaktadır:

Danışma Kurulu

Doç. Dr. Hicran Hanım Halaç
Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Dr. Selma Manaz
Anadolu Üniversitesi

Dr. Hasan Ünver
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü

Camikebir Mahallesi Muhtarlığı

Cumhuriyet Mahallesi Muhtarlığı

Karacalar Mahallesi Muhtarlığı

Kubbeli Mahallesi Muhtarlığı

Kılıç Mahallesi Muhtarlığı

TMMOB Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi

TMMOB Şehir Plancıları Odası Eskişehir Şubesi

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Eskişehir Bölge Temsil Kurulu

Ankara Turist Rehberleri Odası

Eskişehir Kent Konseyi Genel Sekreterliği

Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN
Alan Başkanı

Prof. Dr. Hicran Hanım HALAÇ
Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Özgür ERSOY
TURSAB Eskişehir Bölge Temsil Kurulu

Eskişehir Valiliği – İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Eskişehir Valiliği - İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sivrihisar Kaymakamlığı – İlçe Müftülüğü

Sivrihisar Kaymakamlığı – İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

Kütahya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü

Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği

Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı

Sivrihisar Belediye Başkanlığı

1.4.1. Yönetim alanı sınırının tespiti

Yönetim planı hazırlık çalışmaları kapsamında, “Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Alanı Sınırı”nın belirlenmesi amacıyla, 04 Şubat 2021 tarihinde, yerinde inceleme çalışması ve öneri sınıra ilişkin görüş ve önerilerinin alınması amacıyla, ilgili kurum ve kuruluşlarının, meslek odalarının, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin ve alanda mülkiyet hakkı bulunanların katılımıyla bir koordinasyon toplantısı gerçekleştirilmiştir. Öneri sınır dahilinde alanla ilgili hizmetine ihtiyaç duyulan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yazılı görüşlerinin de alınmasından sonra, “Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Alanı Sınırı”, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 06.05.2021 tarih ve 1376527 sayılı oluru ile onaylanmıştır.

1.4.2. Paydaş analizi

Herhangi bir yönetim planı için ilgili paydaşların belirlenmesi ve bu paydaşların yönetim ve koruma süreçlerine dahil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ulu Camii Yönetim Planının katılımcı bir yaklaşımla etkin bir şekilde hazırlanabilmesi ve uygulanabilmesi, yapının üstün evrensel değerinin yakın çevresi ile birlikte bütüncül ve sürdürülebilir şekilde korunması ve yönetilmesinin sağlanması amacıyla alanla ilgili belirlenen yönetim planı paydaşları aşağıda listelenmiştir.

Yönetim planı sürecinde karar verici yetkiye sahip paydaşlar

Ulusal paydaşlar:

- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü
- Diyanet İşleri Başkanlığı

Bölgesel paydaşlar:

- Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
- Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü
- Kütahya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü
- Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

İl paydaşları:

- Eskişehir Valiliği
(İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)
- Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- Eskişehir Müze Müdürlüğü

Yerel paydaşlar:

- Sivrihisar Belediye Başkanlığı
- Sivrihisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Sivrihisar İlçe Müftülüğü
- Ulu Camii İmamı
- Mahalle Muhtarları (Camikebir, Cumhuriyet, Karacalar, Kubbeli ve Kılıç Mahalleleri)

Üniversiteler

- Anadolu Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü
- Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü
- Hacı Bayram Veli Üniversitesi, GSF, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü

Sivil toplum örgütleri/ Dernekler

- TMMOB Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi
- TMMOB Şehir Plancıları Odası Eskişehir Temsilciliği
- ANRO - Ankara Turist Rehberleri Odası
- TURSAB Eskişehir Bölge Temsil Kurulu
- Eskişehir Kent Konseyi

1.4.3. Odak grup toplantıları

08 Temmuz 2021 tarihinde, aşağıda belirtilen konu başlıklarında odak grup toplantıları ve bu toplantıların ardından, Ulu Camii ve yönetim alanına yönelik, odak grup toplantıları sonucu elde edilen güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditlerin tartışılması amacıyla, tüm paydaşların yer aldığı daha geniş katılımlı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

- Odak Grup 1: Koruma–Muhafaza–Bakım–Araştırma–Risk Yönetimi–Uzman Eğitimi
- Odak Grup 2: Kentsel Koruma–Sağlıklaştırma–Kentsel Gelişim/Altyapı–Sunum
- Odak Grup 3: Yerel Farkındalık-Katılım-Eğitim–Tanıtım-Turizm

1.4.4. Anket çalışması

08 Temmuz 2021 tarihinde, ayrıca, yönetim alanı içerisinde yer alan ticari işletmelerin ve yerel halkın sosyo-ekonomik durumunun, alanın sahip olduğu değerlere ilişkin farkındalıklarının, alanda gözlemledikleri fiziksel ve çevresel problemlerin ve koruma/ yönetim çalışmalarına katılım isteklerinin tespit edilmesi amacıyla 24 hane halkı ve 39 ticari işletme anketi gerçekleştirilmiştir.

2. Yönetim alanının tanımlanması ve önemi

2.1. Yönetim alanı sınırları

SİVRİHİSAR ULU CAMİİ

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANADOLU'NUN ORTACAĞ DÖNEMİ AHŞAP DİREKLİ VE KİRİŞLİ CAMİLERİ
SİVRİHİSAR ULU CAMİİ, SİVRİHİSAR / ESKİŞEHİR

GÖSTERİM
BOUNDARIES

- Dünya Miras Alanı Sınırı (0,13 ha.)
- Dünya Miras Alanına İlişkin Tampon Bölge Sınırı / Yönetim Alanı Sınırı (5,20 ha.)
- Dünya Miras Alanı Temel Koordinat Noktası

15.09.2021
@T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sivrihisar Halihazır Haritası
Ölçek: 1/2.500
Harita Projeksiyonu: UTM 3°, ED50, 33

K
A

Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Alanı Sınırları

Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilen varlığın alanı, Kubbeli Mahallesi'nde ve tapununun 29-28 H-c pafta, 182 ada 13 parselinde kayıtlı taşınmazda yer alan Ulu Camii'nin taban alanı (0.13 ha.) ile sınırlıdır. Ulu Camii, kentin geleneksel ticari ve dini merkezinde yer almaktadır. Caminin kuzeyinde kültür varlığı olarak tescilli Alemşah Kümbeti, batısında Ulu Cami ve Şadırvan Meydanları, güneyinde Ordu Caddesi ve doğusunda Yunus Emre Caddesi yer almaktadır.

Tampon bölge sınırları, yönetim alanı sınırlarını oluşturmaktadır. Bu korunan bölge (5.20 ha.) aday varlığın görsel etkileşim içinde bulunduğu yakın çevresini içermektedir. Yönetim alanı sınırı, Ulu Camii ve cami ile bütünlük oluşturan geleneksel kentsel dokunun korunması için gerekli mesafeler de dikkate alınarak mevcut yol güzergâhları üzerinde belirlenmiştir. Camii'nin kuzeybatısında, doğal eşik sınırı oluşturmaktadır. Camii'nin yine kuzeybatısında yer alan Kılıç Mescid Minaresi'nin (Camisiz Minare) bulunduğu meydan, kuzeyindeki meydan, doğusundaki tarihi çeşmenin ve ağaçlık alanın bulunduğu meydan ve güney batısındaki tarihi arasta da yönetim alanı sınırları dâhilindedir.

SİVRİHİSAR ULU CAMİİ

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANADOLU'NUN ORTAÇAĞ DÖNEMİ AHŞAP DİREKLİ VE KIRIŞLI CAMİLERİ
SİVRİHİSAR ULU CAMİİ, SİVRİHİSAR / ESKİŞEHİR

GÖSTERİM SINIRLAR

- Dünya Miras Alanı Sınırı (0,13 ha.)
- Dünya Miras Alanına İlişkin Tampon Bölge Sınırı / Yönetim Alanı Sınırı (5,20 ha.)

15.09.2021
@T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Bing Hava Görüntüsü
Ölçek: 1/2.500

Sivrihisar Ulu Camii ve yönetim alanının havadan görünümü

2.2. Konum ve coğrafi yapı

Ulu Camii, Eskişehir İli, Sivrihisar İlçesi'nde kent merkezinde yer almaktadır. Sivrihisar, İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatısında yer alır. Doğuda Günyüzü İlçesi ve Ankara İli, batıda Çifteler ve Mahmudiye İlçeleri, kuzeyde Beylikova ve Mihaliççik İlçeleri, güneyde ise Konya ve Afyon İlleri ile çevrelenmiştir.

Sivrihisar, Ankara-Eskişehir-İzmir karayollarının kesişim noktasında bulunmaktadır. Eskişehir'e 95 km, Ankara'ya ise 135 km uzaklıktadır.

Eskişehir İli'nin 14 ilçesinden biri olan Sivrihisar, 4.043 km² lik yüzölçümü ile Eskişehir'in en büyük ilçesi özelliğini taşımaktadır.

İlçenin büyük bölümü ova görünümünde olsa da, yer yer yüksek dağ ve kayalıklar da bulunmaktadır. En önemli yükseltiler Sivrihisar Dağları'dır ve bu dağların en yüksek (1690 m.) olanı Çal Dağı'dır. Sivrihisar, bir Bizans kalesinin kalıntılarının bulunduğu ve şehre adını veren yüksek, çift tepeli bir granit kayalığın (Çal Dağı'nın bir uzantısı) eteğinde yer alır. Diğer önemli dağ ve tepeler ise Arayıt Dağı, Boztepe, Büvelik Tepe ve Yediler Tepesi'dir. İlçenin başlıca akarsuyu Sakarya nehridir. İlçenin denizden yüksekliği 800-1100 m. dir.

2.3. Tarihi gelişim

Sivrihisar'a yüzyıllar boyunca coğrafi konumun getirdiği avantajlarla birçok medeniyet yerleşmiştir (İnceoğlu, 2013). Sivrihisar, Ankara-Afyon ve Ankara-Eskişehir (antik Dorilaion) karayollarının kesişim noktasında yer alır.

Sivrihisar'da yerleşim Hititler dönemine kadar uzanmaktadır. O dönemde Sallopa olarak adlandırılan ilçeye M.Ö. 700'lü yıllarda Frigler yerleşmeye başlamışlardır. Roma döneminde ticari ve askeri önemi artmaya başlayan Sivrihisar, Bizans İmparatoru Justinianos (M.S.527-565) tarafından yeniden onarılmış ve Justinianopolis adını almıştır (KAİP).

Önemli yolların kesişim noktasında bulunan Sivrihisar, Bizans başkenti ile Orta Asya arasındaki en önemli bağlantının üzerinde yer alıyordu. Bir ara istasyon olarak hiçbir zaman birinci derecede önemli olmadı, ancak konumu her zaman güvence altına alındı (Hayes, 2010; Gedik, 2019).

Sivrihisar, Selçuklu ordusunun Malazgirt'te kazandığı savaştan ve Ankara'nın işgalinden sonra, Türklerin eline geçmiş bir uç şehirdir. Uç şehir olması nedeniyle Orta Asya'dan gelen Türk boylarının uğrağı olmuştur. Doğu'dan gelen boyların ilki Salur Türkmenleridir. Diğer ismiyle Kılıç'lı aşiretidir. Kılıç Mahallesi'nin halen bu ismi taşıdığı bilinmektedir. Kılıçlı Mescidi'nin 1072, Akdoğan Mescidi'nin 1073 yılında yapılması Sivrihisar'ın önemli bir uç şehri olmasının en büyük kanıtıdır. 1074 yılında Sivrihisar'a Selçukluların yerleşmesi ile birlikte, ilçenin adının Karahisar olduğu bilinmektedir¹.

13. yüzyılda Selçuklular döneminde ilçede imar faaliyetleri hızlanmıştır. Kent merkezindeki, Ulu Camii gibi birçok anıtsal yapı bu dönemde yapılmıştır (Hayes, 2010; Gedik, 2019). Cami, han, hamam, medrese gibi yapılar ilçeyi bu dönemde önemli bir kültür merkezi haline getirmiştir (KAİP).

1289 yılında Osmanlıların eline geçen Sivrihisar'da 1684 yılında kaza teşkilatı kurulmuş, ilçe 1912'de Eskişehir İli'ne bağlanmıştır (KAİP).

¹ <http://www.sivrihisar.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi>

2.4. Alandaki değerler

2.4.1. Somut kültürel miras

Sivrihisar tarihi yolların kesişim noktasında bulunduğu için alan ve çevresinde Frigler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılardan kalma çok sayıda tarihi eser, anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapı bulunmaktadır.

Yönetim alanı içerisinde yer alan somut kültürel miras değerleri, çoğunlukla 13. yüzyıldan günümüze kadar kesintiye uğramaksızın aktif olarak kullanılmış olan, Türkiye'nin en büyük ahşap direkli camisi Ulu Cami, Alemşah Kümbeti, arasta, günümüze sadece minaresi ulaşabilmiş olan Kılıç Cami minaresi, Yeni Hamam (halk diliyle Çifte Hamam), Kumacık Hamamı ve Hızır Bey Mescidi ile sivil mimarlık örnekleridir. Bu yapılarda geleneksel faaliyetlerin yanı sıra günümüz yaşam koşulları ve gereksinimleri ile uyumlu aktiviteler de gerçekleştirilmektedir (KAİP²).

Alan çevresinde ise önemli somut kültürel miras değerleri olarak Aziz Mahmud Hüdayi Cami, Akdoğan Mescidi, Hazinedar Camii, Hoşkadem Camii, Bodur Camii, Balaban Camii, Seydi Mahmut Türbesi, Mahmud Süzani Türbesi, Ermeni Kilisesi, Saat Kulesi, Pessinus Antik Kenti ve Pers Kral Yolu yer almaktadır. Hazinedar Camii'nin duvar resimlerinde Kabe'nin, Mescid-i Aksa'nın Türkiye'deki ilk minyatürleri bulunmaktadır.

2.4.2. Somut olmayan kültürel miras

Sivrihisar, Türk mizahı ve tasavvufuna yön veren iki önemli insanın doğduğu ve yaşadığı, önemli bir tarihi merkezdir. Ünlü mizah ustası ve filozof Nasreddin Hoca ile halk şairi Yunus Emre, 13. yy. da ilçede yaşamışlardır (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

Türk halk mizahının büyük filozofu Nasreddin Hoca, 1208'de Sivrihisar'a 26 km uzaklıktaki Sivrihisar'ın Hortu Köyü'nde doğmuştur. Köyün adı 1999'da Nasreddin Hoca olarak değiştirilmiştir. Köyde bulunan Hoca'nın evi ziyaret edilebilmektedir. Köyde, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayrıca temsili Nasreddin Hoca evi yaptırılmıştır. Bu ev de halka açıktır. Eskişehir Valiliği, Sivrihisar Kaymakamlığı, Sivrihisar Belediyesi, Nasreddin Hoca Belediyesi tarafından Haziran ayında 8 gün boyunca Nasreddin Hoca Doğum Şenlikleri yapılmaktadır (BEBKA, 2012).

Sivrihisar, gelenek ve göreneklerine bağlılığı ile tanınır. Yüzylerce yıl önceden günümüze kadar ulaşan misafir ağırlama üslubu, kendine özgü geleneksel yemekleri, kız isteme, nişan ve düğün adetleri, asker uğurlama törenleri ile geçmişin tüm izlerinin yaşatıldığı Sivrihisar, toplumsal dayanışmanın da engin kültür birikimini bünyesinde barındırır (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

Sivrihisar Kurtuluş savaşında da önemli bir yere sahiptir. İlçede bulunan Zaim Ağa Konağı, Atatürk'ün savaş sırasında karargâh olarak kullandığı ve Kuvayı Milliye'nin kurduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Bakanlar Kurulunun savaş sırasında Ankara dışında ilk kez toplandığı ve önemli kararlar aldığı bir konaktır³. Konak müze olarak işlevlendirilmiştir. Kurtuluş savaşı sırasında Sivrihisar halkının orduya hediye ettiği uçak da kent girişinde sergilenmektedir.

2.4.3. Doğal miras

Sivrihisar'ın hemen kuzeyinde granit kayalıklar yer almaktadır. Alan çevresindeki diğer doğal değerler ise Sivrihisar'a 25 km uzaklıktaki Balıkdama Kuş Cenneti ile Frig Vadisi'dir.

² Sivrihisar (Eskişehir) Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı Plan Açıklama Raporu (2016)

³ <https://sivrihisar.bel.tr/>

Türkiye'nin en büyük sulak alanlarının başında gelen 'Balıkdamı' Sivrihisar'ın 25 km güneyinde Ahiler, Kurtşeyh, Ertuğrul ve Göktepe köyleri arasında Sakarya Nehri üzerinde yaklaşık olarak 1470 hektar alana sahiptir. Yaklaşık 5 km genişliğinde ve 20 km uzunluğunda bir alanı kaplar. Toplam alanı ise 30 bin dönüm civarındadır. Balıkdamı çok sayıda küçük gölet ve büyük sazlıklardan meydana gelir. 1980 yılında 2. derece doğal sit alanı, 1994 yılında ise yaban hayatı koruma sahası ilan edilmiştir. Balıkdamı önemli bir sulak alan olmasının yanında çok sayıda bitki, balık ve kuş türlerine de ev sahipliği yapar (BEBKA, 2012).

2.5. Fiziksel ve çevresel özellikler

2.5.1. Ulaşım

Ankara-Eskişehir ve Ankara-İzmir karayollarının kesişim noktasında bulunan Sivrihisar'a havayolu, karayolu ve demiryolu ile ulaşım sağlanabilmektedir. Sivrihisar'a Eskişehir'den, Dumlupınar Bulvarı üzerinden özel araç veya ilçeler arası otobüsler ile yaklaşık 1 saat 30 dakikada ulaşılabilir. İlçenin güneyinde D200, E90 ve E96 otoyolları bulunmaktadır. Sivrihisar, Eskişehir'de bulunan Hasan Polatkan Havalimanı'na 100 km uzaklıktadır. Sivrihisar'a yaklaşık 60 km uzaklıktaki Polatlı'da ise Yüksek Hızlı Tren istasyonu bulunmaktadır.

İlçede birçok yere yürüyerek gidilebilmektedir; anıtsal yapılar yaya olarak ulaşılabilir mesafededir. Uzak olan mekânlara ise ilçe içerisindeki otobüslerle ulaşmak mümkündür. Ancak ilçe merkezi dışında yer alan kültürel miras alanlarına ulaşım hizmetleri yeterli değildir.

2.5.2. Kentsel doku

Yönetim alanının geleneksel dokusu (özgün sokak dokusu, tarihi çeşmelerin, şadırvanların bulunduğu meydanlar vb.) büyük ölçüde korunmuştur. Sivrihisar eğimli bir topografyada yer aldığı pek çok vista sunmaktadır.

Günümüzde pek çok aktivitenin sürdürüldüğü Şadırvan Meydanı, Kağrı Pazarı Meydanı, Alemşah Kümbeti Meydanı, Ulu Cami Meydanı ve Mavikadın Haziresi Meydanı Sivrihisar halkı tarafından kullanılan kentsel açık alanlardır (KAİP). Ancak bu meydanların otopark olarak kullanılması tarihi dokuya uygun değildir.

Ulu Camii ve yakın çevresi 2863 sayılı Kanun kapsamında koruma altında olduğundan, cami ve söz konusu alandaki her türlü uygulama, ilgili Koruma Kurulu denetiminde yürütülmektedir. Bu kapsamda yapı ve yakın çevresinde herhangi bir yıkım, kaçak yapılaşma, yapılara özgünlüklerini bozacak fonksiyon verilmesi söz konusu değildir.

Ancak yönetim alanı içerisinde çok sayıda niteliksiz betonarme yapı bulunmakta olup söz konusu yapıların cepheleri tarihi dokuyla uyumlu değildir. Sağlıklaştırma yapılmamış sokaklarda tarihi dokuya uyumsuz öğeler yer almaktadır.

Alandaki kültürel değerler yeterince korunamamaktadır. Örneğin, metruk haldeki han yapısı ile benzer yapılar çoklu mülkiyet ve kamulaştırma sorunları nedeniyle restore edilememektedir. Ulu Camii'nin yakın çevresindeki Selçuklu Dönemi'ne ait bazı anıtsal yapılar (Bodur Camii, Hazinedar Camii vb.) acil onarım ihtiyaçları bulunmasına rağmen restore edilememiştir.

Bununla birlikte yönetim alanının yer aldığı geleneksel konut dokusu, terk edilme ve bakımsızlık nedeniyle yok olma riskiyle karşı karşıyadır. Sosyal yapının göç nedeniyle değişmesi sonucu alandaki kültür varlıkları daha fazla zarar görmeye başlamıştır. Alana göçle gelen nüfusun koruma bilinci yerel halktan daha zayıftır. Tarihi dokuda bilinçsiz gerçekleştirilen müdahaleler görülmektedir.

Ordu Caddesi'ndeki çift yönlü taşıt trafiğinin de Ulu Camii ve tarihi kentsel doku üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. Ulu Camii'nin ticari faaliyetlerin yoğun olduğu kent merkezinde yer alması da çevresindeki trafik baskısını arttırmaktadır.

2.5.3. Altyapı

Yönetim alanındaki otoparklar çok yetersizdir. Bu nedenle alandaki otopark ihtiyacı Ulu Camii'nin çok yakınındaki meydanlarda karşılanmaktadır. Bu sorun, koruma amaçlı imar planı ile belirlenen otopark alanlarının düzenlenmesi ile ortadan kalkacaktır.

Buna ek olarak yönetim alandaki yollar ve kaldırımlar da çok iyi durumda değildir. Doğalgaz, su, kanalizasyon ve elektrik altyapısında da eksiklikler bulunmaktadır (Anket).

2.6. Sosyal ve ekonomik yapı

2.6.1. Sosyal yapı

2.6.1.1. Nüfus

2020 yılında Sivrihisar'ın köy ve mahalleleri ile birlikte toplam nüfusu 20.140'dır. Toplam nüfusun 9.314'ü ilçe merkezinde, 10.826'sı belde ve köylerde bulunmaktadır. İlçe nüfusunun %49,29'u kadın ve %50,71'i erkek nüfustan oluşmaktadır (TUİK, 2021⁴).

Yıl	Toplam	Şehir	Kır
1990	37.297	1.049	26.807
2000	31.583	10.574	21.009
2010	23.488	9.817	13.671
2015	21.265	9.431	11.834
2016	20.886	9.446	11.440
2017	20.449	9.317	11.834
2018	20.746	9.269	11.477
2019	20.330	9.287	11.043
2020	20.140	9.314	10.826

Sivrihisar İlçesi Yıllara Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus (KAİP; TUİK, 2021⁵)

Sivrihisar İlçesi'nin toplam nüfusu 1990-2020 yılları arasında azalarak 37.297'den 20.140'a düşmüştür. Bu dönemde, ilçe merkezinin nüfusu artarken, kırsal nüfus azalmıştır. Bunun nedeni, Eskişehir ve diğer şehirlere (Ankara, Denizli, İstanbul, Bursa) göç olmasıdır (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

Sivrihisar kent merkezi on üç mahalleden oluşmaktadır (KAİP). Camikebir, Cumhuriyet, Karacalar, Kubbeli ve Kılıç mahallelerinin bir bölümü yönetim alanı sınırları içerisinde kalmaktadır. Yönetim alanının toplam nüfusu 2021 yılı için yaklaşık 400'dür.

⁴ <https://www.sivrihisar.com.tr/sivrihisar-ilce-nufusu.html>

⁵ <https://www.sivrihisar.com.tr/sivrihisar-ilce-nufusu.html>

Mahalle	2020
Camikebir Mahallesi	178
Cumhuriyet Mahallesi	225
Demirci Mahallesi	238
Elmalı Mahallesi	283
Gedik Mahallesi	258
Hızırbey Mahallesi	4.406
Karabaşlı Mahallesi	303
Karacalar Mahallesi	445
Kubbeli Mahallesi	148
Kurşunlu Mahallesi	387
Kılıç Mahallesi	171
Yenice Mahallesi	1.512
Yunusemre Mahallesi	760
Toplam	9.314

Sivrihisar ilçesi merkez mahalleleri 2020 yılı nüfusu (TUİK, 2021⁶)

2.6.1.2. Sosyo-ekonomik yapı

Sivrihisar’da okuma yazma oranı Türkiye ortalamasının üzerinde olup 6 yaş üzeri nüfusun %33’ü ilkokul, %14’ü ilköğretim, %18’i ortaöğretim, %7’si ise yüksekokul ve üniversite mezunudur. Yöre halkının %17’si okula gitmemesine rağmen okuma yazma bilmekte, yalnızca %3,5’i okuma yazma bilmemektedir (KAİP).

	Sivrihisar İlçe		
	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	321	36	285
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	1565	735	830
İlkokul mezunu	3004	1169	1835
İlköğretim mezunu	816	399	417
Ortaokul veya dengi okul mezunu	518	367	151
Lise veya dengi okul mezunu	1627	985	642
Yüksekokul veya fakülte mezunu	631	430	201
Yüksek lisans mezunu	35	23	12
Doktora mezunu	4	3	1
Bilinmeyen	458	241	217
Toplam	8979	4388	4591

Sivrihisar İlçesi Eğitim Durumu (KAİP)

Ulu Camii Yönetim Planı hazırlık sürecinde yerel halk ile ticari işletmelerin sosyo-ekonomik durumunun, niteliğinin, alanın sahip olduğu değerlere ilişkin farkındalıklarının, alanda gözlemledikleri fiziksel ve çevresel problemlerin ve koruma/yönetim çalışmalarına katılım isteklerinin tespit edilmesi amacıyla anket çalışması uygulanmıştır.

⁶ <https://www.sivrihisar.com.tr/sivrihisar-ilce-nufusu.html>

Ağırlıklı olarak ticari işletmelerin yer aldığı yönetim alanı sınırı içerisinde yapılan söz konusu anket çalışmasında toplam 63 kişi ile görüşülerek 24 hane halkı, 39 işyeri anketi gerçekleştirilmiştir.

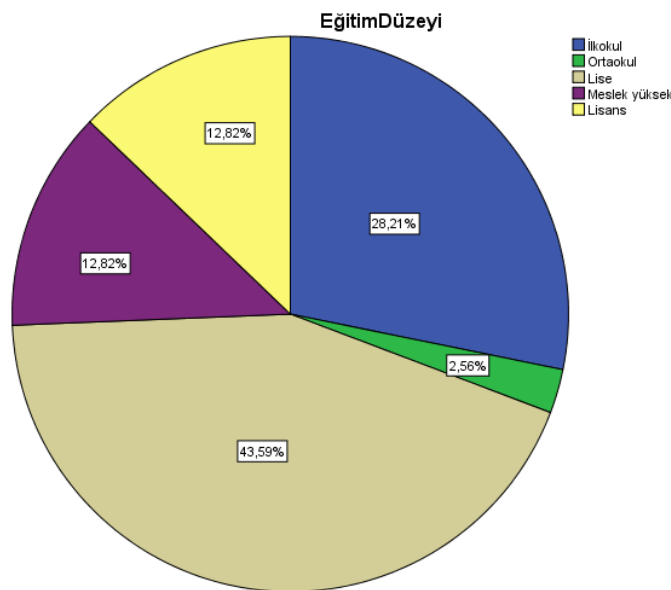
Hane halkı anketi uygulanan görüşmecilerin yaş ortalaması 62 olup bunların 13'ü (%54,16) erkek, 11'i (%45,84) kadındır. İşyeri anketi uygulananların ise 34'ü (%87,17) erkek, 5'i (%12,83) kadındır.

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde hane halkı anketine katılan kişilerin ağırlıklı olarak ilkokul mezunu [10 kişi (%41,7)] olduğu tespit edilmiştir. Bu gruptaki katılımcıların %16,7'sinin (4 kişi) lise, %12,5'inin (3 kişi) meslek yüksekokulu, %8,3'ünün (2 kişi) ön lisans, %8,3'ünün (2 kişi) üniversite, %4,2'sinin (1 kişi) yüksek lisans, %4,2'sinin (1 kişi) ise ortaokul mezunu olduğu, %4,2'sinin (1 kişi) de hiç eğitim almadığı görülmektedir.

Eğitim düzeyi	Kişi sayısı	Yüzde
Meslek yüksekokulu	3	12,5
Ön lisans	2	8,3
Yüksek lisans	1	4,2
Yok	1	4,2
Üniversite	2	8,3
Lise	4	16,7
Ortaokul	1	4,2
İlkokul	10	41,7
Toplam	24	100,0

Hane halkı anketi katılımcılarının eğitim düzeyi

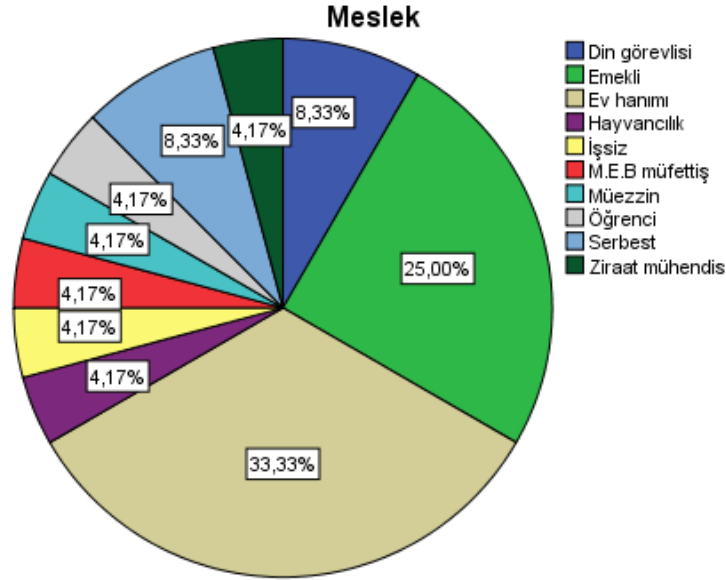
İşyeri anketi uygulanan katılımcıların ise çoğunluğunun [17 kişi (%43,59)] lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu gruptaki katılımcıların %28,21'inin (11 kişi) ilkokul, %12,82'sinin (5 kişi) meslek yüksekokulu, %12,82'sinin (5 kişi) üniversite, %2,56'sının (1 kişi) ise ortaokul mezunu olduğu görülmektedir.

İşyeri anketi katılımcılarının eğitim düzeyi

İşyeri anketi uygulanan katılımcıların eğitim düzeyinin hane halkı anketi uygulanan katılımcılardan daha iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Hane halkı anketi uygulanan katılımcılar meslek bazında incelendiğinde ise görüşmeciler ağırlıklı olarak ev hanımı ve emekli kişilerden oluşurken işyeri anketi dağılımında ağırlıklı meslek grubunu esnaf oluşturmaktadır.

Hane halkı anketi katılımcılarının meslek dağılımı

	Kişi sayısı	Yüzde
Avukat	1	2,6
Ayakkabıcı	2	5,1
Berber	1	2,6
Cevap yok	2	5,1
Demirci	1	2,6
Emekli	1	2,6
Esnaf	16	41,0
Fastfood	1	2,6
Fırıncı	2	5,1
Giyim	1	2,6
İşçi	1	2,6
İşletmeci	1	2,6
Kasap	2	5,1
Kuyumcu	1	2,6
Manifatura	1	2,6
Muhtar	1	2,6
Otoaksesuar	1	2,6
Serbest	2	5,1
Sihhi tesisat	1	2,6
Toplam	39	100,00

İşyeri anketi katılımcılarının meslek dağılımı

Yönetim alanı içerisindeki görüşülen hane halkının gelir durumunun yaygın olarak 1000 TL-2900 TL ya da 3000 TL-4999 TL arasında olduğu tespit edilmiştir. Hane halkı anketi katılımcılarının neredeyse hepsi (23 kişi), işyeri anketi katılımcılarının ise yaklaşık yarısı (20 kişi) ev sahibidir. Anket katılımcılarının ev sahipliği oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Alandaki işyeri sahiplerinin yaklaşık yarısının (20 kişi) işe özel araçla 17 kişinin ise yürüyerek gidip geldiği tespit edilmiştir.

Hane halkı anketinde görüşme yapılan kişilerin %42'si Ulu Camii'nin ilçenin sosyo-ekonomik gelişimine katkısı olduğunu belirtirken bu oran işyeri anketinde %56,4'tür. Hane halkı bu katkının çoğunlukla ekonomik ve tanıtım yönünden olduğunu düşünürken işyeri sahipleri genellikle ekonomik katkı cevabını vermiştir.

Hane halkı anketi katılımcılarının neredeyse hepsi (23 kişi) hediye eşya üretimine halkın dahil edilmesi gerektiği görüşündedir ve büyük bir bölümü (%75) mahallelerinde restoran, turizm acentesi, motel/pansiyon ve kafe gibi yeni işletmelerin hepsini görmek istemektedirler. İşyeri anketi katılımcılarının büyük bölümü (%84.62) de yerli ya da yabancı turist fark etmeksizin ilçeye turistlerin gelmesini istemektedir.

Katılımcıların büyük bölümü tarafından ilçelerine özgü üretim olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılara göre dövme sucuk, bamya çorbası, baklava, hoşmerim tatlısı, bağ tatlısı, pekmez, yumurta, ceviz, haşhaş, kimyon, nohut, üzüm tatlısı, domates, tarhana, pırasa, incili küpe (Sivrihisar cebesi) ve kilim yöreye özgü ürünler arasındadır. Dövme sucuk, bamya çorbası ve baklava en çok ifade edilen ürünlerdir.

Hane halkının kültürel miras bilincinin değerlendirilmesi amacıyla sorulan sorulara yönelik verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların neredeyse tamamının (%85,2) arkeolojik alanlar, geleneksel/ tarihi evler, dini yapılar, el sanatları, yöresel yemekler, halk oyunları ve halk edebiyatının hepsini kültürel miras olarak gördükleri anlaşılmıştır. Daha düşük oranlarda geleneksel/ tarihi evler (%7,4), dini yapılar (%3,7) ve arkeolojik alanlar (%3,7) cevapları da verilmiştir. İşyeri anketinde ise en çok (%22,5) "hepsi" yanıtı verilmiş, bunu dini yapılar (%18), geleneksel/ tarihi evler (%16,9), arkeolojik alanlar (%14,6), yöresel yemekler (%14,6) ve el sanatları (%11,2) yanıtları takip etmiştir.

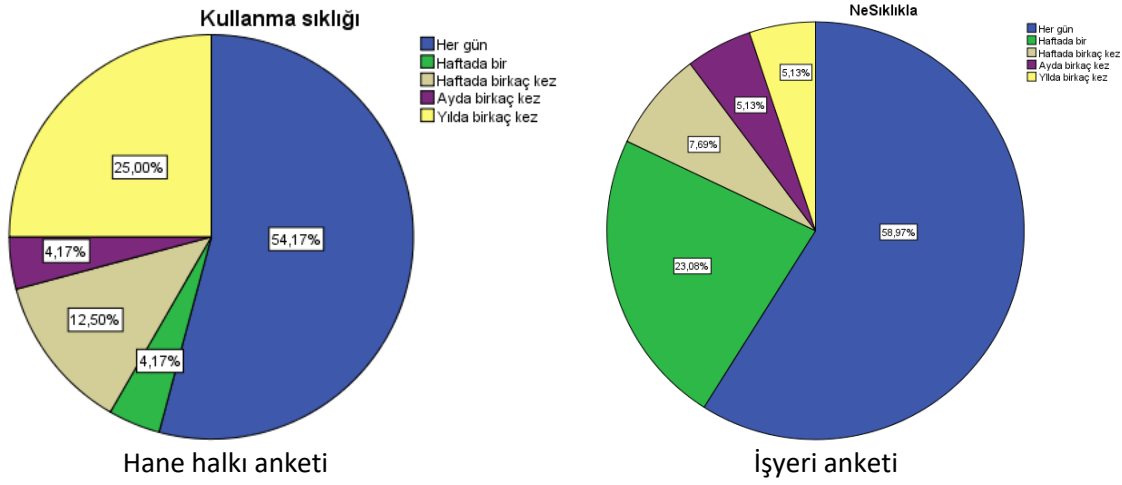
Kültürel miras niçin korunmalıdır sorusuna işyeri anketi katılımcıları tarafından en çok (%53,8) "hepsi" (tarihi açıdan önemli olduğu için, gelecek nesillerin de kültürel miraslarını görme hakkı olduğu için, milli değerlere sahip oldukları için, turistler ziyaret ettiği için, ekonomik kazanç sağladıkları için, estetik değerlere sahip oldukları için) yanıtı verilmiştir. Daha düşük oranlarda "gelecek nesillerin de kültürel miraslarını görme hakkı olduğu için" (%19,2), "tarihi açıdan önemli olduğu için" (%11,5), "milli değerlere sahip olduğu için" (%7,7) cevapları verilmiştir. Bu soruya en az verilen cevaplarsa "ekonomik kazanç sağladıkları için" (%3,8), "turistler ziyaret ettiği için" (%3,8) yanıtları olmuştur. "Estetik değerlere sahip oldukları için" yanıtı ise hiç verilmemiştir.

Kültürel mirası koruması gerekenler sorusuna katılımcılar tarafından en çok "hepsi" (Kültür ve Turizm Bakanlığı, kaymakamlık, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, yerel halk, mülk sahipleri) yanıtı verilmiştir.

Yukarıdaki üç soruya verilen cevaplar birlikte değerlendirildiğinde, anket katılımcılarının kültürel miras bilincinin oldukça iyi durumda olduğu görülmektedir.

Yapılan görüşmeler neticesinde; camiye ibadet amaçlı kullanan katılımcıların çoğunluğu tarafından (%54'ü hane halkı, % 58,97 si işyeri sahibi) caminin her gün ziyaret edildiği anlaşılmıştır. Hane halkı anketi uygulanan kişilerin %25'i "yılda birkaç kez", %12,50'si "haftada birkaç kez", %4,17'si "haftada bir", %4,17'si ise "ayda birkaç kez" yanıtını vermişlerdir. İşyeri anketi uygulanan kişilerin ise %23.08'i

“haftada bir”, %7.69’u “haftada birkaç kez”, %5.13’ü “ayda birkaç kez”, %5.13’ü “yılda birkaç kez” yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların hepsi camiye bağlılık ve aidiyet duygusu hissetmektedir.

Camiyi ibadet için kullanma sıklığı

Hane halkı anketi uygulanan kişilerin yarısından fazlasının (14 kişi) cami hakkında bilgi sahibi olduğu, 10 kişinin ise bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Bilgi sahibi olmadığını belirten kişilerin çoğunluğu (9 kişi) ilköğretim mezunudur. İşyeri anketi katılımcılarının büyük çoğunluğu (31 kişi) ise cami ile ilgili bilgi sahibi olduğunu belirtse de bu kişilerin neredeyse hepsi (29 kişi) bunun nedeni olarak caminin yaşadıkları bölgede olmasını göstermiştir. Bu durumda her iki anket katılımcılarının da camiyle ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları düşünülebilir.

Hane halkı anketi katılımcılarının yarısı caminin koruma ve tanıtma çabalarının yeterli olduğunu düşünürken diğer yarısı bu çabaların yetersiz olduğunu düşünmektedir. İşyeri anketi katılımcılarının büyük çoğunluğu ise caminin koruma ve tanıtma çabalarının yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Hane halkı anketi uygulanan kişilerin büyük bölümü (%70) Ulu Camii ve etrafının yeterince korunduğunu belirtirken, bunun aksini belirten %30'luk kesim Ulu Camii ve etrafının yerel yönetim konusundaki eksikliklerden dolayı yeterince korunmadığını ifade etmişlerdir. İşyeri anketi uygulanan kişilerin büyük bölümü (25 kişi) ise Ulu Camii ve etrafının yeterince korunmadığını düşünmektedir. Bunun nedenleri olarak yerel yönetim konusundaki eksikler (7 kişi), devlet tarafından ayrılan bütçenin kısıtlı olması (6 kişi), restorasyon çalışmalarındaki eksiklikler (5 kişi), deprem, yangın vb. olaylar sonucu oluşan tahribat (3 kişi), yeterli bağış ve sponsorluk olmaması (2 kişi) ve yeni yapılaşmalar nedeniyle eski yapıların hızla yıkılması (2 kişi) hususları belirtilmiştir. Bu konuda hane halkı ve işyeri anketi katılımcıları arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır. Ancak her iki grup da Ulu Camii ve etrafının yeterince korunamamasının nedeni olarak en çok “yerel yönetim konusundaki eksikler” cevabını vermiştir.

Diğer taraftan, hane halkı anketi katılımcılarının yarısından fazlası cami ve çevresinin korunması ve tanıtımına yönelik faaliyetlere katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. İşyeri anketi katılımcılarının da yaklaşık yarısı söz konusu faaliyetlere katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Her iki grupta da söz konusu faaliyetlere katılmak istediğini belirten kişiler ise daha çok gönüllü-bedelsiz çalışmayı tercih etmektedirler. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde, anket katılımcılarının cami ve çevresinin korunması ve tanıtımına yönelik faaliyetlere katılım konusunda çok istekli olmadıkları görülmektedir.

Hane halkı anketinde, cami etrafını nasıl görmek istiyorsunuz sorusuna, katılımcıların büyük çoğunluğu (%63) “çevresindeki tarihi doku korunmalı ve geliştirilmeli” yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların %25’i ise

camii ve çevresinin olduğu gibi kalmasını istediklerini belirtmişlerdir. İşyeri anketinde ise 16 kişi “olduğu gibi kalmalı” cevabını verirken 4 kişi “meydan olarak düzenlenmeli” cevabını vermiştir.

Katılımcılara camii ve çevresinin korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerileri sorulduğunda en çok (hane halkı anketinde %44,4, işyeri anketinde %31,3) “turizme yönelik politikalar üretilmelidir; kültürel, tarihi ve doğal niteliklerine yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir; çevresi ile birlikte restorasyon ve sağlıklaştırma çalışmaları yapılmalıdır; alana yönelik detaylı araştırma ve incelemeler yapılarak alanın değerinin tanımı yapılmalıdır; ve ilçe kültürü ve geleneklerinin korunması gereklidir” cevaplarını kapsayan “hepsi” yanıtı verilmiştir. İkinci en çok verilen cevap ise (hane halkı anketinde %16,7, işyeri anketinde %21,9) “kültürel, tarihi ve doğal niteliklerine yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir” olmuştur.

Kendine özgü tarihi ve kültürel değerlerinin bulunması Ulu Camii’nin yakın çevresinde yaşayanları tarafından en çok (%38,2) beğenilen özelliği olarak vurgulanırken bunu sırasıyla “mimari yapısında istisnai özellikleri bulunan unsurların yer alması” (%23,5), “hepsi” (%20,6) ve “bir inanç merkezi olarak manevi değerinin yüksek bulunması” (%14,7) yanıtları takip etmiştir.

Anket görüşmeleri sırasında katılımcıların, UNESCO Dünya Miras Listesi hakkında bilgi düzeyleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Hane halkı anketi katılımcılarının %70,83’ü, işyeri anketi katılımcılarının ise %64,10’u konuyla ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oranlar, anket katılımcılarının büyük çoğunluğunun UNESCO Dünya Miras Listesi hakkında bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. İşyeri anketi katılımcılarından konuyla ilgili bilgisi olanlar Ulu Camii’nin Dünya Miras Listesi’ne kaydedilmesinin Sivrihisar’ın dünya çapında tanıtımına ve caminin korunmasına katkı sağlayacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Anket çalışması ile caminin yakın çevresinde yaşayanların ve işyeri sahiplerinin camide gözlemledikleri problemlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan görüşmelerde katılımcılar tarafından en çok ifade edilen problemler, sırasıyla, hatalı restorasyon uygulamaları sonrası caminin yapısının bozulması, cephelerinin su alması ve temizlik problemi olmuştur.

Ulu Camii’nin yakın çevresinde yaşayanların mahallede karşılaştıkları en önemli problemlerin neler olduğu sorulduğunda ise en çok köhnemiş/ yıpranmış/ bakımsız yapılar (%26,9), daha sonra sırasıyla otopark eksikliği (%17,9), kötü durumdaki yol ve kaldırımlar (% 11,5), su, kanalizasyon, elektrik vb. altyapı eksikliği (%10,3), park, meydan gibi kamusal alanların yetersizliği (%7,7), nüfus yapısının değişmesi/ göç alması (%7,7) ve toplu taşıma eksikliği (%6,4) yanıtları verilmiştir. İşyeri anketinde ise en çok otopark eksikliği (%27,5), daha sonra sırasıyla köhnemiş/ yıpranmış/ bakımsız yapılar (%17,5), kötü durumdaki yol ve kaldırımlar (% 15), su, kanalizasyon, elektrik vb. altyapı eksikliği (%15), nüfus yapısının değişmesi/ göç alması (%10) ve park, meydan gibi kamusal alanların yetersizliği (%5) yanıtları verilmiştir. Her iki grup için de alandaki en büyük iki problemin “köhnemiş/ yıpranmış/ bakımsız yapılar” ile “otopark eksikliği” olduğu görülmektedir.

2.6.2. Ekonomik yapı

Sivrihisar İlçesi’nin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlçede çalışan kesimin % 76’sı tarım ve hayvancılık, % 3’ü sanayi, % 21’i ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

Sivrihisar’ın ekonomik ve sosyal açıdan en çok ilişki içerisinde olduğu yerleşim merkezleri; Eskişehir, Ankara, Polatlı ve İstanbul’dur. Bu yerleşimlerden ilçede bulunan ticarethanelere ürünler gelmektedir (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

Sivrihisar ilçe merkezi, yakın kırsal çevre için bir ticaret merkezi işlevi de görmektedir. İlçede toptan ve perakende ticaret ile el sanatları (ör: dokuma kilimleri, kuyumculuk) oldukça gelişmiştir. İlçe merkezi

ayrıca, çevre mahallelerde üretilen ürünlerin satıldığı bir merkez olarak da dikkat çekmektedir (Ortek Proje Ltd. Şti., 2017).

İncili küpe (Sivrihisar cebesi), muska baklavası, dövme sucuğu ve hoşmerim tatlısı Coğrafi İşaretli Ürünler olarak belirlenmiştir.

2.6.2.1. Tarım sektörü

Sivrihisar'da sebzeçilik faaliyetleri gelişme eğiliminde olup, ilçede daha çok hububat, çeşitli sebze ve şeker pancarı yetiştiriciliği yapılmaktadır (KAİP).

2.6.2.2. Sanayi ve imalat sektörü

Sivrihisar Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulum aşamasındadır. Eskişehir-Ankara karayolu üzerinde, Sivrihisar şehir merkezine 10 km. uzaklıkta kurulan OSB'nin istihdam ve ticaret hacmini arttırarak ilçeye ekonomik canlılık getireceği, bu sayede ilçeden başka şehirlere göçün de azaltılabileceği düşünülmektedir.

2.6.2.3. Turizm sektörü

Sivrihisar'da turizm sektörü yeterince gelişmemiştir. Turizm hizmet altyapısında eksiklikler bulunmaktadır. Ancak sahip olduğu kültürel ve doğal değerler nedeniyle ilçenin doğa ve kültür turizmi potansiyeli yüksektir.

Ulu Camii'nin yıllık ortalama ziyaretçi sayısı 547.500'dür. Cami her gün 1000-1500 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Cami aynı anda 100 kişi tarafından rahatlıkla ziyaret edilebilmektedir. Vakit namazlarında ise caminin 80-100 kişilik cemaati vardır. Namaz vakitleri dikkate alınarak ziyaret saatlerinin düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

Caminin en yoğun ziyaret edilen bölümleri cami harimi ve kadınlar mahfilidir. Camide güvenlik görevlisi ve kamera sistemi bulunmamaktadır. Cami içinde bilgilendirme/ yönlendirme/ uyarı tabelaları da bulunmamakla birlikte Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bilgilendirme tabelası hazırlık çalışmaları yürütülmektedir. Alana erişimi sağlayan ve geleneksel kentsel alan içindeki bilgilendirme/ yönlendirme tabelalarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Ulu Camii'nin, geleneksel konut ve ticari alan içerisinde bulunması nedeniyle çevresindeki ziyaretçilerin kullanımına sunulan tesisler yeterli durumdadır.

Sivrihisar'da, ziyaretçilerin kullanımına yönelik olarak; Sivrihisar Belediye Başkanlığı'na bağlı Özel Kilim Müzesi; Sivrihisar Belediyesi'nce açılan kurslarda eğitim alan kadın girişimcilerin yöresel el emeği ürünlerinin satıldığı hediyelik eşya dükkânları (ör: Alemşah Kümbeti yakınındaki hediyelik eşya dükkânları); yöresel yemeklerin sunulduğu lokantalar (ör: Çeşmicihan Lokantası) ve tuvaletler bulunmaktadır.

Her ne kadar, tampon bölge içerisinde yetersiz sayıda otopark olması nedeniyle otopark ihtiyacı Ulu Camii'nin çok yakınındaki meydanlarda karşılanıyor olsa da koruma amaçlı imar planı ile belirlenen otopark alanlarının düzenlenmesi ile bu sorunun ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

Ulu Cami'deki görevlilerin Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttırılmasına ihtiyaç vardır.

Sivrihisar'da gerçekleştirilen festivaller (Nasreddin Hoca festivali, sucuk festivali vb.) ve kent merkezinde yapılan dizi çekimi Ulu Camii'nin tanıtımına dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Yakın zamanda, Eskişehir Valiliği ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)'nın desteğiyle Güney Kore'den takipçi sayısı çok yüksek blogger ve youtuberların Sivrihisar'a davet edilmiş olması da caminin tanıtımına dolaylı olarak katkı sağlamıştır.

Bunlara ek olarak, Ulu Camii ve çevresindeki kültür varlıklarına okul gezileri düzenlenmektedir. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğüne de Eskişehir'deki kültür varlıklarının öğrencilere tanıtılmasına yönelik "Şehrimiz" başlıklı bir doküman çalışması yapılmaktadır.

Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğüne Ulu Cami'ye ilişkin broşür hazırlanması planlanmaktadır.

3. Ulu Camii'nin tanımlanması ve önemi

3.1. Yapının genel tanımı, plan özellikleri, iç mekân ve dış cephe özellikleri

Konum:

Cami Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde, Afyon İli'nin yaklaşık 120 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Sivrihisar, Ankara-Afyon ve Ankara-Eskişehir (antik Dorilaion) karayollarının kesişim noktasında yer alır.

Kuzeyden güneye doğru hafif bir eğim üzerinde konumlanan caminin, batı cephesinde küçük bir avlusu bulunmaktadır. Caminin doğu köşesinde camii duvarına bitişik Sölpük Mescidi yer almaktadır.

Yapım Tarihi:

629/1231-32 tarihli en eski kitabe, Cemâleddin Ali Bey ile babası Cemâleddin Ali Bek bin Cemâleddin İsmâil bin Akçe Bek'i sadece 'imara' olarak tanımlanan bir yapının kurucuları olarak tanımlar (Crane, "Notlar", 34). Yapının bu bölümünün yakınında, minarenin tabanındaki L şeklinde küçük bir odanın girişinin üzerinde Farsça bir ayet taşıyan kitabe taşı yer almaktadır. Caminin doğu cephesine bitişik Sölpük Mescidi'nin kapısındaki beş satırlık kitabeğe göre yapı, Cemâleddin Ali Bek bin Cemâleddin İsmâil bin Akçe Bek tarafından 1231/32 yılında yaptırılmıştır⁷. Caminin kuzey cephesindeki taç kapı alınlığında yer alan iki satırlık kitabeden "bu mübarek caminin" 1274/75 yılında Mikâil bin Abdullah tarafından yenilediği anlaşılmaktadır. 673/1274-75 tarihli kitabe, bunu Amin al-Din Mikâ'il ibn Abd Allâh tarafından yapılan bir restorasyon olarak tanımlar⁸.

Caminin doğu cephesindeki kapının üzerinde yer alan dört satırlık sülüs üslubundaki kitabede, bu mukaddes caminin 1439/40 yılında Osmanlı Padişahı II. Murad'ın lütfuyla onarıldığı belirtilmektedir.

Caminin doğu kapısındaki dört satırlık bir başka kitabeden de caminin 1778/79 yılında yenilediği anlaşılmaktadır. Caminin ibadet alanındaki ahşap sütunların 18. yüzyılın ikinci yarısında yapılan tadilat ve değişiklikler sırasında eklenmiş olması muhtemeldir.

⁷ Ancak söz konusu kitabe caminin kuzey veya batı cephelerindeki taç kapılardan birinde değil, Osmanlı döneminde ve 15. yüzyılda onarıldığı bilinen Sölpük Mescidi'nin kapısında yer almaktadır. İlk iki satırda Selçuklu dönemi için alışılmamış olan Arapça ve Farsça metinlerin kullanıldığı kitabenin söz konusu tarihte Selçuklu tahtında bulunan Sultan I. Alâeddin Keykubad'a atıfta bulunmaması da dikkat çekicidir.

⁸ Yunan asıllı Âmin al-Din Mikâ'il, Pervane Mu'in al-Din Süleyman'ın dedesi Sa'd al-Din Ebû Bekir Erdebîli tarafından gulam olarak yetiştirildi. Âmin al-Din Mikâ'il, Müslüman Doğu'da baş muhasebeci, sahib al-zimam olarak bilinen "mustavfi" idi. Vergi ve harcamaların gerçek beyannamelerini kontrol etti ve onu seçen vezir için yardımı vazgeçilmezdi. Fahreddin Ali'nin vezir olarak atanmasıyla naib oldu. Bkz. Crane, "Notlar", madde 14. 63 Cahen, Formasyon, 140.

Dış mekân tanımı:

Sivrihisar Ulu Camii doğu-batı doğrultusunda uzanmakta olup, dikdörtgen planlı bir yapıdır. Dış ölçüleri 26.60X50.90 metredir. Caminin kuzey girişinin yaklaşık 20 metre kuzeyinde yer alan büyük, beyaz mermerden Alemşah Kümbeti, 727/1327 tarihinde, camiinin yapımından 50 yıl sonra inşa edilmiştir.

Yapı orijinalinde kamış dolgu-toprak örtülü iken, daha sonraki dönemlerde eğimli kırma çatı yapılmış ve üzeri bakırla kaplanmıştır.

Caminin güneybatı köşesinde, minarenin yanında, tuğla kubbeli küçük bir yapının kalıntıları bulunmaktadır. Caminin kuzey, doğu ve batı yönlerinde üç giriş kapısı vardır. Kuzey cephedeki giriş, Alemşah Türbesi'ne bakmaktadır ve günümüz kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Caminin, batı cephesindeki avludan başka bir girişi daha vardır. Doğu cephesinde, Sölpük Mescidi'ne bitişik olarak, beş basamaklı merdivenle harime girilen üçüncü bir kapı bulunmaktadır. Bu cephede ayrıca Sölpük Mescidi'ne girilen bir kapı daha bulunmaktadır. Yapının güney cephesindeki mihrap duvarındaki ek kapı son onarımda kapatılmıştır.

Yapının kuzey cephesi tamamen duvarla örülmüştür. Güney cephede alt sırada büyük, üst sırada küçük olmak üzere iki sıra dikdörtgen pencere vardır. Batı cephesinde tek sıra pencere bulunmaktadır. Sölpük Mescidi'nin bulunduğu doğu cephesinde, iki kapının ortasında tek bir pencere, üst sırada ise bir dizi pencere yer almaktadır.

Caminin kesintisiz ve sağır bir duvar yüzeyinden oluşan kuzey cephesinin doğu kanadında, dikdörtgen prizmatik kütle şeklinde çıkıntı yapan dikdörtgen mermer bir taç kapı bulunmaktadır.

Avludan girilen batı cephenin ortasında mermer bir taç kapı bulunmaktadır. İki sıra sarkıt, mermer taç kapının iki yanında yer alan küçük sütunlarla taşınmaktadır. Kuzey cephedeki alçak kemerli kapı, kitabe, kabara ve gül süslemeleriyle bezenmiştir.

Kuzey Kapı (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Caminin doğu cephesinde mermer söve/arşitravlı sade dikdörtgen çift kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Kapıdaki mermer üzerinde iki adet onarım kitabesi ve bu kitabelerin solunda Mikail sembolünün yer aldığı bir resim bulunmaktadır.

Kuzeydoğu girişinin üzerinde, üzerinde yazıt olan panelin bitişğinde, Bizans tasarımı küçük bir oyma pano bulunmaktadır. Simetrik kanatlı soyut tasarım Âmin al-Dîn Mikâ'il'in amblemi olarak yorumlanabilmektedir. Güneydoğu köşesinde, minarenin tabanına oldukça yakın olan kubbeli odaya açılan kapıya doğru çıkan küçük bir mermer merdiven vardır. Batı ve kuzey kapıları etrafında gösterişsiz beyaz mermer kullanılmıştır. Kuzeydeki kapı, yapı kitabesine sahip olduğu için muhtemelen orijinaldir, bu kitabe bir çift oyma mermer kabara ve sütunlardakilerle benzer bir dizi rozetli pano ile süslenmiştir (Hayes, 2010, 107).

Güney Doğu Köşesi (Mermer Merdivenler) (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Caminin güney cephesi, dokuz sıra halinde düzenlenmiş çift katlı dikdörtgen pencerelerden oluşur; alt sıra pencereleri daha geniştir.

Dikdörtgen Pencereler (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Yapıda son cemaat yeri bulunmamaktadır.

Duvarların ana malzemesi moloz taş, yer yer devşirme ve kesme taş ve az sayıda tuğladır. Binanın üzeri bakır çatı ile örtülmüştür. Sütunlar ve tavan ahşaptan yapılmıştır.

Mezar/Kümbet:

Caminin kuzey girişinin yaklaşık yirmi metre kuzeyinde bulunan büyük beyaz mermerden yapılmış bir türbe olan Alemşah Kümbeti, camiden elli yıl sonra, 727/1327 yılında inşa edilmiştir.

Kümbet (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

İç mekân tanım:

Ana ibadet mekânı, kible duvarına paralel yerleştirilmiş silindirik ahşap sütunlarla doğu-batı yönünde uzanan altı evreye ayrılmış ve eksenel yönlerde sütunlar üzerindeki ahşap desteklere oturan kirişli ahşap tavanla örtülmüştür.

Camii İçi (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Sivrihisar Ulu Cami'nin planı Afyon Ulu Cami'ye benzemektedir. İç boyutları doğudan batıya 42,6 metre, kuzeyden güneye 23,9 metredir. Kadınlar mahfili dâhil toplam 1319 metrekare kapalı alana sahipken Afyon Ulu Camii 1045 metrekare alana sahiptir. Yapının ana bölümünde altmış dört sütun ve caminin doğu ucundaki yükseltilmiş platformda dört ek sütun bulunmaktadır. Ana mekân, mihrap duvarına paralel 63 adet ahşap sütun tarafından taşınmakta ve bu sütunlar mekânı altı aşamaya bölmektedir.

Toprak çatıyı tutan beş sıra kiriş, kible duvarına paralel uzanır. Tavanın kirişleri kuzey güney doğrultuda uzanır ve uzun çevre duvarlarından sütunların orta sırasına doğru eğimlidir. Her bir kiriş sırası, suyun kolaylıkla akması için bir diğerinin üzerinden geçerek eğim oluşturur.

Sütunların çoğu ve bazı sütun kaideleri antik devşirme taşlarla taçlandırılmıştır. Mihrabın yanında oyma süslemeli iki sütun vardır. En basiti, başlığın altına oyulmuş birkaç şerit örgü motifine ve bir dizi çiçeksi rozete sahiptir. Mihrabın doğusundaki daha gösterişli olanın sütunun üst kısmında rölyef şeklinde kabartma kesim elmaslar ve şeritler, alt kısmında ise gözyaşı damlası şeklinde motiflerden oluşan bir şerit vardır. Mihrap önünde devşirme Korint başlıklı iki ahşap sütun özellikle işlemleri ve el işlemleri ile dikkat çekmektedir.

Ahşap başlıklar, kirişlere dik olarak yerleştirilmiştir ve oluşan setlere kuvvetli bir şekilde çıkıntı yapmaktadır. Başlıkların üzerindeki abaküsler oldukça uzundur ve profilleri oldukça zariftir. Yapının kuzey ve batı duvarları boyunca L şeklinde kadınlar mahfili bulunmaktadır.

Mihrap:

Mihrap oyma taştan yapılmıştır. Niş çok basit ve 8 cephelidir. Köşe sütunlarda bulunan keskin oymalı zikzaklar dışında, tüm oymalar çok yüzeysel ve oldukça dekoratiftir. Afyon'daki camiye çok benzemektedir. Mihrap, özellikle kible duvarında merkezden uzaktır. Doğu köşesinden yaklaşık 14,25 metre, batı köşesinden 26,5 metre uzaklıktadır. Mihrabın doğuda bulunan locaya doğru kuvvetli bir şekilde meyilli olması dışında, planlı olmayan bir konumu vardır. Tavanın mihraba doğru eğimli oluşu ve görsel olarak onu taşıması da bunun bir başka kanıtıdır.

Kible duvarındaki silme tekniği ile yapılmış alçı mihrabın, caminin 15. yüzyıldaki onarım ve tadilatları sırasında yapılmış olması muhtemeldir. Dış çerçevesi sülüs-kaligrafik yazı şeridi ile çevrelenen, üzerine geometrik kompozisyonlar ve üzüm salkımları ve dallardan oluşan bitkisel motiflerin işlendiği geniş bordürlerle çevrili altı kenarlı mihrap nişi, silindirik sütunlar üzerinde beş sıra mukarnas kavsara ile örtülmüştür.

Mihrap (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Minber:

Caminin künde-kari tekniğindeki ahşap minberi, 1924 yılında yıkılan Kılıç Mescidi'nden getirilmiştir. Minber kapısının kanatlarının her birinde dikdörtgen bir pano üzerinde, katlanmış dallardan oluşan karmaşık bir bezeme arasında "Hasan bin Muhammed", "Büyük Hoca" metninde "Hâce-i Ecell" başlığıyla yazılmıştır.

Minberin her iki yanındaki korkuluklarda ajur tekniğinde geçmeli altıgenlerden yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Çizgiler dört sekizgenden oluşan dört kollu yıldız motifli olup sekizgenlerin içinde dört palmet ve rumiden oluşan bir bezeme yer almaktadır.

Minber Kapısı (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Minber Korkuluğu (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Minare:

Güneybatı köşesinde kare prizma taş kaideye oturan sekizgen bir pabuç üzerinde yükselen silindirik gövdeli ve tek balkonludur. Ayakkabı bölümünün güneyinde yer alan iki satırlık kitabeye göre minare, Hacı Habib bin Taymış tarafından Haziran 1487'de yaptırılmıştır.

Minare (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Süsleme unsurları:

Dekorasyon elemanları özellikle taş elemanlarda bulunur. Sütun başlıklarının bir kısmı "dor" tipi, yivli ve düz, bir kısmı akantus, "korint" tipindedir. Minarede ve dış cephede devşirme taş kullanılmıştır.

Sütun Başlıklarındaki ve Kaidelerdeki Süslemeler (Görsel: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Ref.

Altınsapan, Erol. (1988). "Sivrihisarda Türk Mimarisi", Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Denkhalbant, Ayşe, (2012). "Sivrihisar Ulucamii", Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, Cilt 42, İstanbul, s.116-117.

Howard Crane, "Notes on Saldjūq Architectural Patronage in Thirteenth Century Anatolia." Journal of the Economic and Social History of the Orient, vol. XXXVI: 1-57.

Mülayim, Selçuk. (1982). Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler Selçuklu Çağı, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Oral, M. Zeki, (1962). "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minbarlar, Kitabeleri ve Tarihçeleri", Vakıflar Dergisi, Sayı 5, Ankara, s.23-77.

Oktay Aslanapa, "Seljuk Masjids and Wooden Mosques in Anatolia".

Öney, Gönül "Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri" Sanat Tarihi Yıllığı III (1970): 135-149.

Öney, Gönül, (1970). Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri, Sanat Tarihi Yıllığı 1969/1970, İstanbul, s.143

3.2. Yapının önemi ve değeri

Yapıda bulunan kitabelere göre ilk defa 1232 yılında tarihinde Emîr Cemâleddin Ali Bey tarafından inşa ettirildiği anlaşılan yapının 1274-75 tarihinde Gıyaseddin Keyhüsrev'in yardımcılarında Abdullah oğlu Emînüddin Mîkail Bey'in yaptırdığı müdahalelerle son şeklini aldığı, 1409-10 tarihinde ise yapıya bir minare eklendiği bilinmektedir.

Mihrap duvarına paralel 63 adet ahşap sütun tarafından altı sahına ayrılan harim mekânı ve doğu kısmındaki 4 adet ahşap sütun ile toplam 67 adet ahşap sütuna sahip olan Sivrihisar Ulu Camii, Anadolu'nun en büyük ahşap sütunlu camilerinden birisidir. Devşirme mermer kaideler üzerine oturan ahşap sütunları yine ahşap ya da devşirme taş başlıklara sahiptir. Bazı sütunlarda yer alan kazıma ve eğri kesim tekniğinde baklava, palmet, zikzak ve halat motifleri ile erken dönem Orta Asya'da inşa edilen camilerin sütunları ile benzerlik gösterir. Camii'nin minberi, geometrik bölümler içinde rûmi ve palmetlerle ince işlenmiş dolgular ve ajurlu korkuluklarla Selçuklu döneminin en kıymetli eserlerinden birisidir.

4. Alanın mevcut koruma ve yönetim sistemi

4.1. Koruma statüsü

4.1.1. Sivrihisar Ulu Camii

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetindeki Ulu Camii 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ve 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile korunmaktadır.

Sivrihisar Ulu Camii, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 12.03.1983 tarih ve A-4194 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilmiştir. Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 31.01.2003 tarih ve 2276 sayılı kararı ile “Ulu Cami ve Şadırvan” ile “Alemlaş Kümbeti”nin 1. Grup korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil kaydının devamına karar verilmiştir.

4.1.2. Yönetim alanı

Ulu Camii ile Alemlaş Kümbeti’nin bütünlüğünü sağlamak amacıyla, Ulu Camii’nin silüetini etkileyen parseller cami alanına dâhil edilerek oluşturulan “Sivrihisar Ulu Camii ve Alemlaş Kümbeti Koruma Alanı” sınırları mülga Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 22.10.2005 tarih ve 715 sayılı kararıyla belirlenmiştir. Söz konusu sınırlar aynı Kurul’un 24.02.2007 tarih ve 1754 sayılı kararıyla revize edilmiştir.

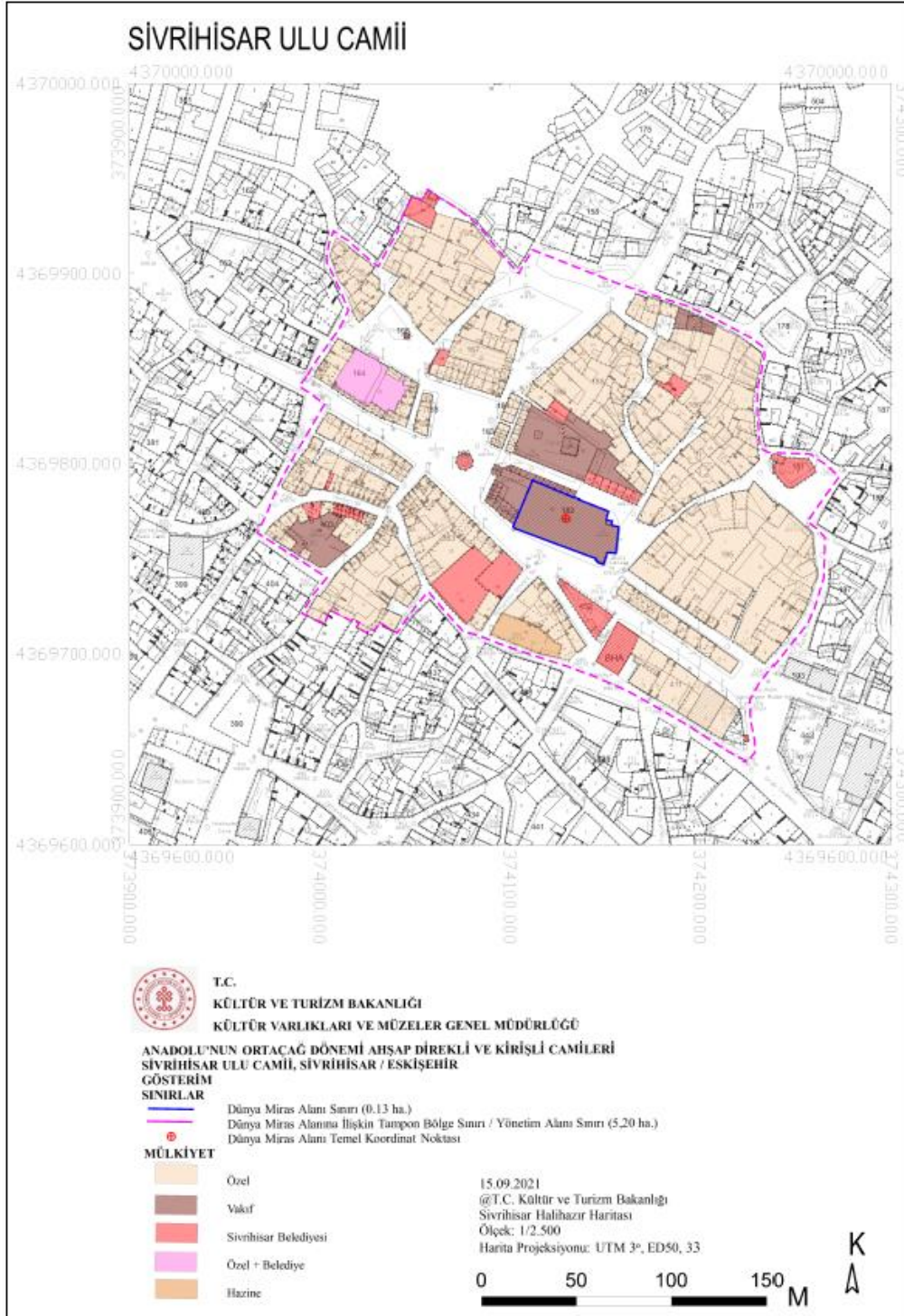
Yönetim alanı, Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 31.01.2003 tarih ve 2776 sayılı kararı ile belirlenen ve 16.12.2010 tarih ve 4627 sayılı kararı ile revize edilen Sivrihisar Kentsel Sit Alanı sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle, içindeki anıtsal yapılar ve tescilli sivil mimarlık örnekleri ile birlikte 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile korunmaktadır.

Kentsel siteleri koruma ve kullanma koşulları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 720 sayılı İlke Kararı ile belirlenmiştir.

4.2. Yasal ve kurumsal çerçeve

4.2.1. Mülkiyet yapısı

Ulu Camii'nin mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Yönetim alanının büyük bölümü (%49) özel mülkiyettedir. Alanın, %7,58'si vakıf, %0,80'i devlet, %5,14'ü Sivrihisar Belediyesi, %1,37'si ise özel ve belediye mülkiyetindedir. Yollar ve meydanlar tapuya kaydedilemediği için geriye kalan %36,11'lik bölüm herhangi bir mülkiyete tabi değildir.

Sivrihisar Ulu Camii ve yönetim alanı mülkiyet yapısı

4.2.2. Alanda faaliyet gösteren kurumların görev ve sorumlulukları

Vakıflara ait taşınmaz vakıf kültür varlıklarının korunması, kamulaştırılması, değerlendirilmesi, onarımı, restorasyonu ve gerektiğinde yeniden inşasına yönelik çalışmalar, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu uyarınca Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülür.

Ulu Camii ile ilgili tüm proje ve uygulamalar, Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Caminin basit onarımları için Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden onay alınması gerekmektedir. Söz konusu proje ve uygulamalar için ayrıca, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşünün alınması gerekmektedir. Tüm uygulamalar Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde gerçekleştirilmektedir.

Yönetim alanı "kentsel sit" olarak belirlendiğinden, Ulu Camii'nin koruma alanını da içeren bu alanda yapılacak her türlü proje ve uygulama için 2863 sayılı Kanun uyarınca Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşünün alınması gerekmektedir. Söz konusu proje ve uygulamaların Sivrihisar Kentsel Siti Koruma Amaçlı İmar Planı'na da uygun olması gerekmektedir. Uygulamaların onaylı projeler doğrultusunda yürütülüp yürütülmediği, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca denetlenmektedir.

Sit alanlarında koruma amaçlı imar planı hazırlama yetkisi belediyelerdedir. İlçe belediyesi tarafından hazırlanan koruma amaçlı imar planı, ilçe belediye meclisi tarafından onaylandıktan sonra ilgili koruma bölge kurulunun uygun görüşünün alınmasını müteakip yürürlüğe girer. Daha sonra ise büyükşehir belediye meclisince onaylanır.

4.2.3. İnsan kaynakları

KURUM	MESLEK	SAYI
Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Mimar	3
	Makine Mühendisi	1
	Elektrik Elektronik Mühendisi	1
	Toplam	5
Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Mimar	8
	Arkeolog	8
	Sanat Tarihçisi	6
	Şehir Plancısı	2
	İnşaat Mühendisi	2
	Harita Mühendisi	1
	Mühendis	2
	Toplam	29
Eskişehir Müze Müdürlüğü	Müze Araştırmacısı	1
	Uzman	1
	Toplam	2
Sivrihisar Belediyesi	İnşaat Mühendisi	1
	Harita Teknisyeni	1
	Toplam	2
Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Müftü	1
	Şube Müdürü	1
	İmam	1

	Müezzin	2
	Toplam	5

Camide güvenlik ve temizlik görevlisi ihtiyacı bulunmaktadır.

Camideki görevlilerin Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ile ilgili eğitime ihtiyacı vardır.

4.3. Finansal kaynaklar

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetindeki camiler ve yönetim alanında yer alan taşınmaz kültür varlıklarının çevresiyle birlikte korunması ve geliştirilmesi amacıyla finansman sağlayan en önemli merkezi kurumlar Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nun "Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı" başlıklı 12. maddesi uyarınca, Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunması gerekli kültür varlıklarının korunması, bakımı ve onarımı için finansal ve teknik destek sağlanmaktadır.

Söz konusu madde uyarınca ayrıca, belediyeler tarafından emlak vergisinin % 10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahsil edilmektedir. Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılan özel hesaplarda toplanmakta ve il özel idaresi ve belediyelerce görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılabilir.

Türkiye'de taşınmaz kültür varlıklarının çevresiyle birlikte korunması ve geliştirilmesi amacıyla finansman sağlayan en önemli yerel kurumlar büyükşehir belediyeleri ve belediyelerdir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda, "Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek." büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları arasında sayılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda ise bu maddeye ek olarak 73. maddede, belediyeler "eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir." denilmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünce, 2012-2015 yıllarında Ulu Camii'nin esaslı onarımı için 3.548.305,44-TL bütçe harcanmıştır. Yeni tespit edilen sorunların çözümüne yönelik çalışmalara ilişkin bütçe hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

5. Ulu Camii'nde gerçekleştirilen koruma çalışmaları ve risk analizi

5.1. Ulu Camii'nin gördüğü onarım ve müdahaleler

Sivrihisar Ulu Camii'ne inşa tarihi olan 1232 yılından sonra, 1409 yılında minaresi eklenmiştir. 1439-1440 yıllarında ve 1778-1779 yıllarında onarım görmüştür. Yapı, Cumhuriyet dönemi öncesinde iki onarım görmüş, ayrıca günümüze kadarki süreçte de çeşitli onarımlar geçirmiştir (Akyol ve Kadioğlu, 2010).

Yapı, çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen restorasyon uygulamaları ve koruma önlemleri ile özgünlüğü korunarak günümüze kadar gelmiştir. Bahse konu tüm uygulamalar, malzeme analizleri, koruma raporları ve ilgili koruma bölge kurulunca onaylı rölöve, restitüsyon, restorasyon ve mühendislik

projeleri doğrultusunda elde edilen bilimsel verilere dayalı olarak konusunda uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bugüne kadar yapının korunmasına yönelik alınan tedbirler ve yapılan önemli müdahaleler aşağıda özetlenmiştir.

Cami 1956-1959 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğüne onarım görmüştür⁹. Caminin çatısı orijinalinde kamış dolgu-toprak örtülü iken 1958 yılında ahşap çatı yapılmış, üzeri kiremitle kaplanmış, 1978'de ise Vakıflar Genel Müdürlüğüne galvaniz kaplattırılmıştır¹⁰.

2006-2007 yılında yapının Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Projesi, Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğüne yaptırılmıştır (Akyol ve Kadioğlu, 2010; Miyar Ltd. Şti, 2013). Ulu Camii'nin rölöve ve restitüsyon projeleri Mülga Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 22.12.2006 tarih ve 1632 sayılı kararı ile, rölöve detayı ve restorasyon projeleri ise aynı Kurul'un 24.02.2007 tarih ve 1754 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

2012 yılında camiye bitişik yapılarla ilgili kamulaştırma işlemleri tamamlanmış ve yapı, öncelikle etrafını kapatan niteliksiz eklerden ayıklanmıştır. Yapının kuzey ve batı cephelerini kısmen kapatacak şekilde yapılmış olan betonarme dükkânlar 2013-2014 onarımları sırasında kaldırılarak yapı muhdes eklerinden temizlenmiştir (Karakuş, 2020).

Batı Cephe, 2007
(Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

Restorasyon sonrası Batı Cephe, 2021
(Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Kuzey Cephe, 2007
(Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

Restorasyon sonrası Kuzey Cephe, 2021
(Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

⁹ Vakıf Eski Eser Fişi

¹⁰ 31.01.2003 tarih ve 2276 sayılı karar eki tescil fişi

2013 yılında revize restorasyon projesi hazırlanmıştır. Cami ve koruma alanına ilişkin hazırlanan söz konusu revize restorasyon projesi Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.06.2013 tarih ve 1520 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Projenin uygulaması 2013 yılında başlamıştır. Restorasyon uygulamaları sırasında ortaya çıkan veriler doğrultusunda söz konusu proje yıllar içinde revizyonlar görmüştür.

Yapının 2012-2014 yıllarındaki onarımı sırasında; çatı, sökülerek askıya alınmış ve tavan kirişlemede meydana gelen dönmeler düzeltilmiş, kirişlerdeki çürüyen kısımlara derecelerine göre kısmen ve tamamen yenileme vb. uygulamalar yapılmıştır. Yeni çatı basık beşik çatı şeklinde yapılmış ve yağmur suyu toplama ve drenaj sistemi yapılmıştır.

Çatı onarım süreci, 2013 (Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

Harimin batısındaki muhdes kadınlar mahfili kaldırılmıştır. Dış cephelerdeki geç dönem eki olan sıvalar raspa edilmiş ve özgün hali sıvasız olduğundan dış cephelerde tekrar siva uygulaması yapılmamıştır.

Restorasyon öncesi Güney Cephe (Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

Restorasyon sonrası Güney Cephe (Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

Yapısal elemanlarda gözlenen strüktürel deformasyon ve bozulmalara karşı, batı cephesine önlem olarak çelik destekler konulmuştur. Çürüyen ahşap kirişlere müdahale edilmiştir. Kirişlerde bozulma durumuna göre; özgün malzeme, form ve boyutta yenilemeler ve güçlendirmeler yapılmıştır. Dikmelerde meydana gelen düşey çatlaklar için sorunun derecesine göre; güçlendirme, dolgu, izleme, sert kauçuk şeritler üzerine gerdirmeli kuşak (metal bilezik) uygulaması ve dolgu uygulaması yapılmıştır.

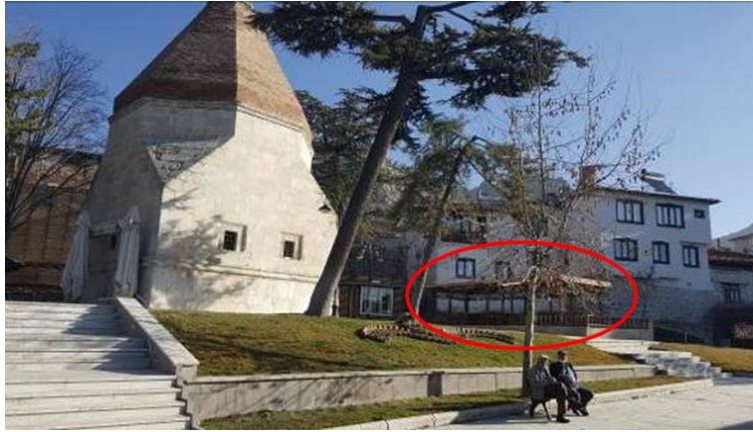
Ahşap mimari elemanlardaki restorasyonlar, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Ahşap sütun başlıkları için; hafif çatlaklar için dolgu, işlevini yitirenler aynı form, boyut ve malzeme ile yenileme yapılmıştır. Cephe beden duvarlarındaki ahşap hatıllardan çürüyerek işlevini yitirenler, özgün malzeme ve boyutta yenilenmiştir. Ahşap elemanlara, böcek oluşumuna karşı ilaçlama yapılmıştır. Yığma taş beden duvarlarındaki düşeydeki deformasyonlar izlemeye alınmıştır. Ayrıca, harimde sütun kaidelerini ortaya çıkaracak şekilde döşeme kaplamaları yenilenmiştir.

Ahşap Elemanlarda Emprenye İşlemleri, 2013 (Görsel: Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

2015-2016 yıllarında esaslı onarımın devamı olarak; kuzey cephe tarafına drenaj, derz tamirleri, çatıya ilave oluklar ile wc ve abdesthane gibi işlevleri içeren çevre düzenlemesi yapılmıştır. WC, abdesthane vb. gibi günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek tesisler yerin altına gizlendiği için cami bütünlüğünü olumsuz yönde etkilememektedir.

Yer altına gizlenen wc ve abdesthane (Görsel: DUZCU Seda, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021)

Yapılan son dönem restorasyon uygulamalarında; fiziki sorunlarının giderilmesi ve özgün özelliklerinin ortaya çıkarılmasına yönelik müdahale ve önlemlerin alınması; niteliksiz geç dönem kütle, mimari eleman ve malzeme eklerinin ayıklanması; yenilemelerin özgün malzeme ve sade detayda olması; özgün malzemelerin sağlamlaştırılarak korunması; harimdeki ahşap kirişlerde ve taş duvarlarda meydana gelen deformasyonların izlenerek ilerlemelerinin kaydedilmesi; fiziksel sorunlarının çözümüne yönelik koruma uygulamalarının statik durum ve malzeme koruma müdahalelerinin uzman ekiplerle birlikte sağlanması; yapının çevresi ile birlikte korunmasına önem verilmesi gibi temel yaklaşımlar benimsenmiştir.

5.2. Ulu Camii'nin mevcut koruma durumu

Ulu Camii, Sivrihisar İlçesi, Kubbeli Mahallesinde, kentsel sit alanında ve geleneksel konutlar, anıtsal yapılar ve yeni yapıların da yer aldığı ticari merkezde, 182 ada ve 13 parselde konumlanmıştır. Kuzeyinde Alemşah Kümbeti, çay bahçesi ve WC bulunmaktadır. Yakın çevresinde çevre düzenlemesi yapılmıştır. Yapı, kentin tarihine ve mimari dönemlerine tanıklık etmiş bölümünün içindedir.

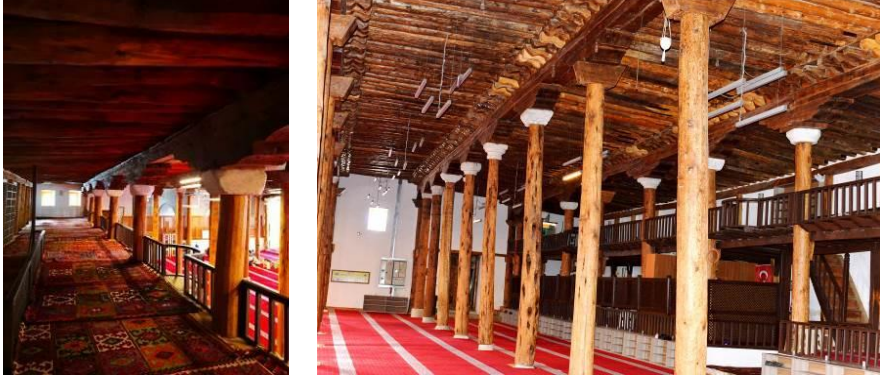

Sivrihisar Ulu Camii'nin havadan görünümü (Görsel: ERDOĞAN Ahmet Remzi, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Ana yapı yaklaşık 1394 m² ve Sölpük Mescidi yaklaşık 576 m² ile toplam 1970 m² alana sahiptir (kadınlar mahfili hariç). Yapı, 13. yüzyıldan bu yana orijinal fonksiyonu ile kullanılmıştır. Yapı orijinal form ve tasarımını korumaktadır. 1409 yılında, 1232 yılında inşa edilen Ulu Cami'ye bir minare eklenmiştir. Kuzey cephesi boyunca uzanan kadınlar mahfili orijinal formuna göre ve özgün malzemesiyle yenilenmiştir.

Harimden görünüş (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Kadınlar Mahfili (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Cami, kalıplama tekniği ile yapılmış alçı mihrabı, çeşitli motiflerin kazıma tekniği ile süslediği ahşap sütunları, künde kari tekniğiyle ceviz ağacından yapılmış minberi ve ahşap direklerle taşınan ahşap kirişli üst yapısı ile döneminin geleneksel malzeme, işçilik ve tekniğinin örneklerini yansıtmaktadır.

Mihrap ve minber (Görseller: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Süslemelerle bezeli ahşap direkler (Görseller: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Devşirme malzemeler cepelerde ve ayrıca iç mekânlarda sütun kaideleri ve başlıklar olarak kullanılmıştır.

Cami içinde kullanılan devşirme malzemeler (Görseller: KIZILCA Talip, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

08.07.2021 tarihinde yapılan gözlemsel incelemelerde camide bazı malzeme ve strüktür sorunları görülmüştür. Batı ve güney cephe beden duvarlarında düşeyde deformasyonlar bulunmaktadır.

Batı Cephe- Çelik Destekler, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Güney Cephe, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Yapının çatısındaki yağmur suyu toplama ve tahliye sisteminin yeterli olmaması; yağmur suyunun cephe yüzeylerinden süzülmesi nedeniyle, cephe beden duvarlarında bölgesel derz kayıpları, duvar örgüsünde ayrışmalar, malzemedeki aşınma ve renk değişimi ile deformasyonlar bulunmaktadır.

Cephelerde kiriş, pencere gibi ahşap mimari elemanlarda çürüme, malzeme kaybı, renk değişimi, böceklenme ve derin çatlaklar gibi bozulmalar meydana gelmiştir. Minarenin tuğla ve taş

malzemelerinde malzeme kaybı (yüze aşınması, ufalanma), renk değişimi ve çatlak oluşumu da gözlenmiştir.

Cephe malzemelerinde yağmur suyunun neden olduğu bozulmalar, 2021 (Görseller: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Bunlara ek olarak, harimdeki ahşap sütunların bazılarında düşeyde deformasyon, ahşap tavan kirişlerinde derin çatlaklar, ahşap profilli yastıklarda derin yarıklar ve ahşap sütunlarda böceklenme, kurt yeniği vb. nedenlerle malzeme kaybı gözlenmektedir.

Ahşap öğelerdeki bozulmalar, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Çatıda saćak olmaması, yağmur oluklarının yetersiz veya işlevsiz olması ve yeraltı suyu drenaj sorunları nedeniyle dış cephe beden duvarları zeminden yükselen su ve neme maruz kalmaktadır.

Güney Cephe, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Zeminden yükselen nem nedeniyle iç duvarlarda (özellikle kuzey, güney ve doğu iç duvarlarında ve mihrapta) ve dış cephelerde meydana gelen bozulmalar; iç cephelerde sıva ve boyada kabarma ve dökülme; yağmur suyunun cepheyi etkilediği kısımlarda bakır-oksit'e bağlı renk değişiklikleri gözlenmiştir. Cephe beden duvarlarında kullanılan ahşap hatıllarda ise çürüme, malzeme kaybı, böceklenme, liflenme vb. yoğun malzeme bozulmaları gözlenmiştir.

İç mekanda sıva ve boyada izlenen kabarma ve dökülmeler (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021)

İç cephelerde neme bağlı bozulmalar, 2021 (Görsel: BAYKAL Pınar, Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Gözlenen malzeme ve strüktür sorunlarının basit onarımla çözülmesine yönelik çalışmalar Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Yukarıda belirtilen malzeme sorunlarının önlenmesi ve giderilmesine yönelik çalışmalar, konusunda uzman ekipler tarafından yürütülmektedir. Minimum müdahale esas alınarak öncelikle basit önlemler ve uygulamalarla çözüme ulaşmak hedeflenmiştir. Yapıdaki mevcut malzeme sorunlarının çözümüne yönelik malzeme analiz ve koruma raporları doğrultusunda aşağıdaki tedbirlerin alınması planlanmaktadır:

- Öncelikle, yapının mevcut yağmur oluklarının kontrol edilerek tıkanıklık, ayrışma vb. sorunlarının giderilmesi ve mevcut sistemin çalışır hale getirilerek izlenmesi,
- taş yüzeylerdeki neme bağlı derz kayıplarının ve aşınma olan bölgelerde boşalan derzlerin yenilenmesi,
- renk değişimi olan bölgelerde kimyasal temizlik yapılması,
- bakır çatı örtüsü ile etkileşen yağmur suyunun cepheyi etkilediği yerlerdeki renk değişiminin kimyasal temizlik yapılarak bakım yapılması,
- bakır örtünün birleşim detaylarının incelenerek gerekli onarımının yapılması,
- zeminde biriken yağmur suyunun cephelerde neden olduğu malzeme bozulmalarına yönelik, çevre düzenleme kapsamında güney cephede yapılan yeşil alan kotunun, yapının tretuvar kotundan aşağı düşürülerek yağmur oluklarından gelen suyun yapıya geri dönmesinin önlenmesi ve sonrasında duvardaki nem sorununun izlenmesi,
- kuzey cephede tretuvar onarım çalışması yapılması,
- yapının iç mekân beden duvarlarında bozulan-dökülen, kabaran vs. bölümlerde özgün sıva ile uygun tamirlerin yapılması,
- güney ve doğu cephe dış duvarlarda yerden yükselen nem sorununun çözümü ve sonrasında iç mekândaki etkisinin izlenmesi, bu süreçte sıva tamirlerinin yapılarak bakımının yapılması,
- cephede nem kaynaklı sorunların çözümüne yönelik müdahaleler sonrası, yapının uygun yöntemler kullanarak duvarlarının kurutulması ve yeniden nemlenme sorunu olup olmayacağını izlenmesi, sorunun giderilememesi ihtimaline karşın, gerekli ise prizlerin yerlerinin değiştirilmesi,
- mekanik gücü zayıflamış olan ahşap elemanların ömrünün uzatılması için güçlendirme yapılması,
- kurt ve böceklerin neden olduğu çatlak, yarık ve delikler için enjeksiyon yöntemi ile sağlamlaştırma yapılması,
- gerekli görülen çatlak ve yarıklara dolgu uygulanması,

- malzeme kaybı, kesitte azalma vb. gibi taşıyıcılığı tehlikeye girmiş olan ve sağlamlaştırma gibi önlemlerle işlevini devam ettiremeyecek durumdaki ahşap strüktürel elemanlar için yenileme yapılması,
- ahşap tavan kirişlerinde ve ahşap profilli yastıklarda oluşan çatlakların ve yarıkların sabitlenmesi, gerekli ise dolgu uygulanarak sağlamlaştırılması, ancak taşıyıcılığı tehlikeye girmiş olan ve sağlamlaştırma gibi önlemlerle işlevini devam ettiremeyecek durumdaki ahşap strüktürel elemanlar için yenileme yapılması,
- harimdeki ahşap sütunların statik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, gerekli görüldüğü takdirde ahşap dokusuna uygun kelepçe uygulaması ile sütunların dayanımı artırılması;
- yapının batı ve güney cephe beden duvarlarında oluşan deformasyonda herhangi bir ilerleme olup olmadığının düzenli izleme yapılarak takibi, bu deformasyonun kaynağının tespiti ve statik olarak değerlendirilmesi,
- çevresel ve atmosferik şartlar nedeniyle oluşan malzeme kayıplarının artmaması ve sorunları çok büyümeden çözmek için periyodik olarak bakımlarının yapılması, mevcut çatlakların izlenmesi planlanmaktadır.

Günümüzde yapıyı etkileyen en önemli tehdit yapıdaki mevcut fiziksel bozulmalardır. Henüz statik tehdit düzeyinde olmayan bu malzeme sorunlarının basit önlemlerle giderilmesi acilen gerekmektedir.

5.3. Risk analizi

Ulu Camii 3. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır. Fiziksel koruma tedbirleri kapsamında, camide ihtiyaca yönelik onarımlar yapılmaktadır.

Camide yangın riskine karşı yangın söndürme ekipmanları mevcuttur. Ancak yine de yangına karşı alınan tedbirlerin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Yönetim alanında ahşap yapı yoğunluğunun fazla olması nedeniyle yangın, deprem, yıldırım dâhil olmak üzere tüm olası afetlerin ve diğer risklerin göz önünde bulundurulduğu risk yönetim planına ihtiyaç bulunmaktadır.

6. Alandaki mevcut koruma, planlama çalışmaları ve diğer çalışmalar

6.1. Yönetim alanına ilişkin planlar, projeler ve koruma çalışmaları

6.1.1. Fiziki planlar

1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı

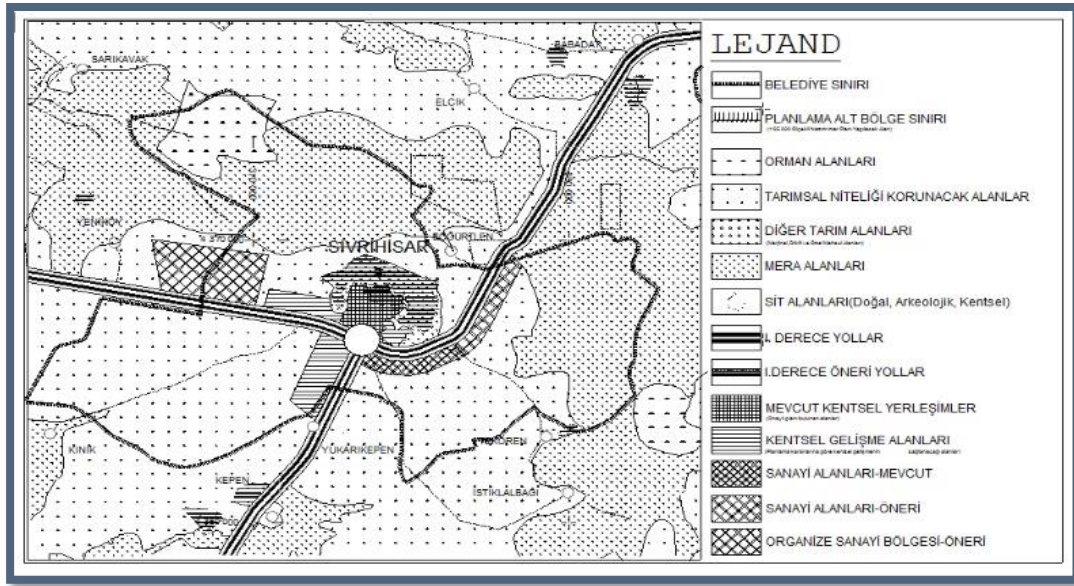
Sivrihisar yerleşmesine ilişkin tek üst ölçekli plan 1/100.000 ölçekli Eskişehir İli Çevre Düzeni Planı'dır. "Eskişehir İli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği" 26.09.2017 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca onaylanmıştır. Ancak söz konusu plan değişikliğinde Sivrihisar'a ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ve Sivrihisar Yerleşmesi (KAİP)

Sivrihisar, 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda "Tarımsal Gelişme Odağı" olarak belirlenmiştir. Tarımsal gelişme odaklarında tarımsal verimliliğin artırılması, iyi tarım, örtü altı ve organik üretimin geliştirilerek katma değer artırılması, modern tarım teknikleri kullanımının yaygınlaştırılması, tarımsal ürün çeşitliliğinin artırılması hedeflenmiştir (KAİP).

Söz konusu planda Sivrihisar aynı zamanda "Kırsal Kalkınma Bölgesi" olarak belirlenmiştir. Kırsal bölgelerden giderek artmakta olan göçün önlenmesi amacıyla kırsal-tarımsal üretim, turizmle entegre edilerek karlılığı artırılacak, hizmet sektörü ve sosyal hizmet altyapısı geliştirilecektir. İl merkezlerinde yoğunlaşan turizm konaklama altyapısı nedeniyle kırsal bölgelerin sadece günübirlik ziyaret edilmesinin önüne geçmek için kırsal bölgelerde ev pansiyonculuğu, kamp alanları gibi alternatif konaklama imkânları geliştirilecektir. Turizm talebini geliştirmek ve kırsal ekonomik altyapıyı güçlendirmek için ticari değeri olan el sanatları ürün üretimi ve ürünün doğrudan tüketiciye ulaştığı agro turizm, öncelikli olarak ele alınacaktır. Kırsal Kalkınma Bölgelerinde ormancılık gibi tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin geliştirilerek ekonomik çeşitliliğin artırılması, ayrıca eğitim, sağlık, sosyal donatı, ulaşım ve altyapı eksikliklerinin giderilerek yaşam kalitesinin artırılması planlanmaktadır (KAİP).

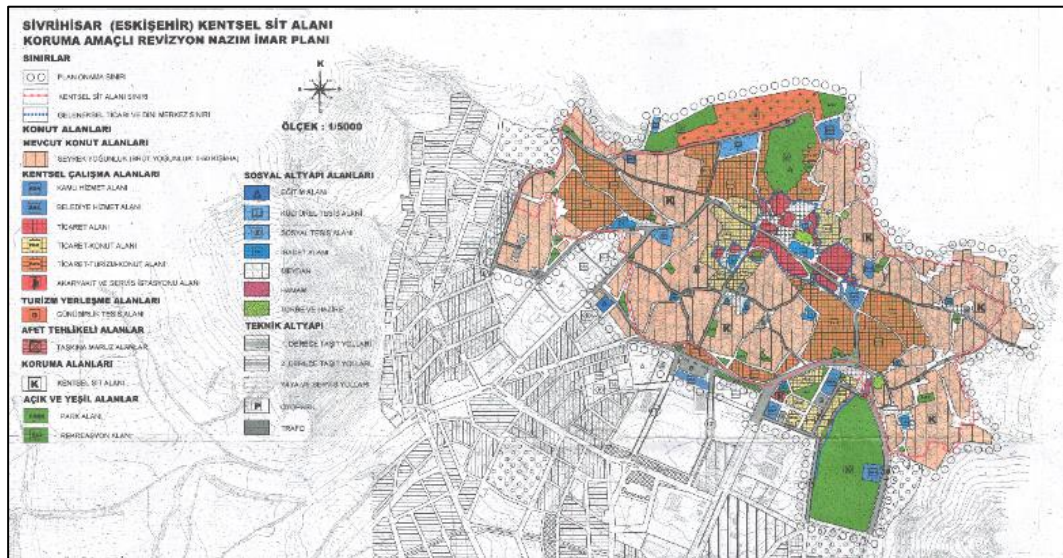

1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Sivrihisar Yerleşmesi ve Çevresine Yönelik Plan Kararları (KAİP)

Koruma Amaçlı İmar Planı

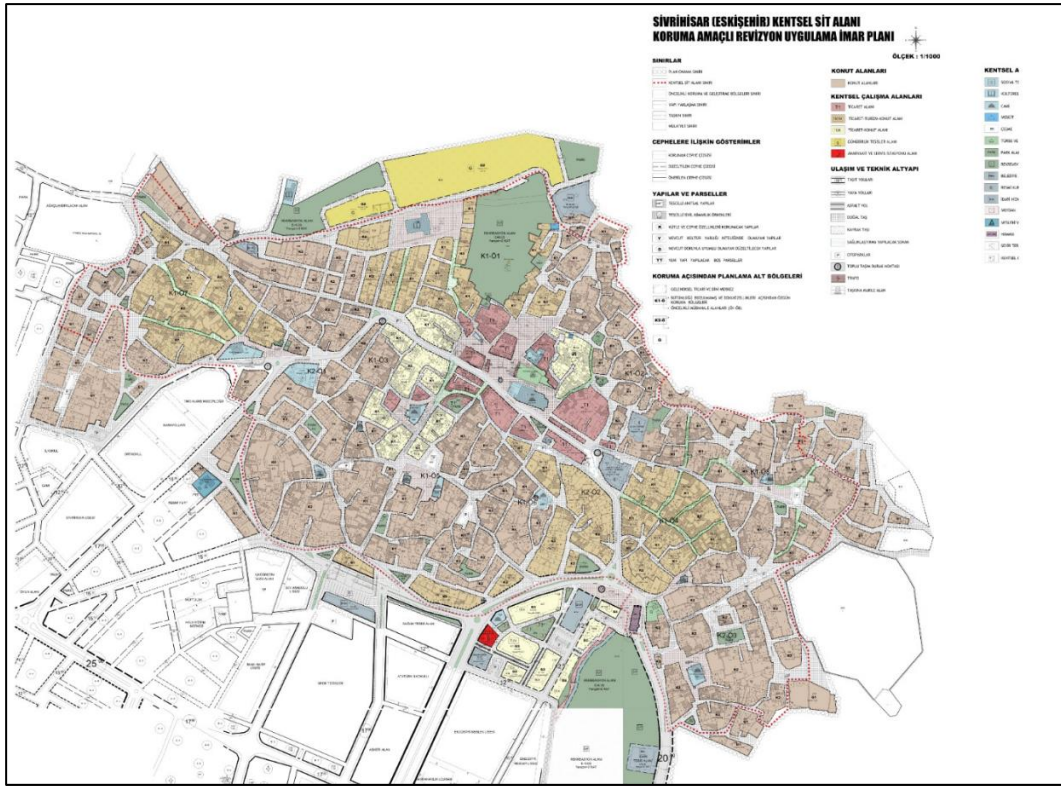
Sivrihisar Kentsel Siti Koruma Amaçlı İmar Planı, Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 23.02.2011 tarih ve 4720 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur (KAİP). Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu, Sivrihisar Belediye Meclisi'nin 25.06.2016 tarih ve 59 sayılı kararı ile onaylanmış, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 16.08.2016 tarih ve 4379 sayılı kararıyla uygun bulunmuş ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 19.10.2016 tarih 415 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sivrihisar Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı, yönetim alanını da içeren planlama sınırı içerisinde kalan tarihi dokunun sürdürülebilirlik ilkesi gözetilerek korunmasını, düzenlenmesini ve geleneksel doku ile uyumlu olarak yenilenmesini amaçlamaktadır. Plan ile, yönetim alanı sınırları dahilindeki tescilli yapılara, çevreye uyumlu geleneksel yapılara, tescilsiz yapılara, boş parsellerde yapılacak yeni yapılara ve planlama alt bölgelerine ilişkin hükümler ile yapılaşma koşulları belirlenmiştir (KAİP).

Sivrihisar (Eskişehir) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı

Koruma amaçlı imar planına göre, yönetim alanının büyük bölümü “Geleneksel Ticari ve Dini Merkez” sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu alanda, Bedesten, Arastalar, Ulu Cami, Alemşah Kümbeti, Şadırvan Meydanı, Kağrı Pazarı Meydanı, Yeni Cami ve bunları çevreleyen, özgün dokusu korunmuş, han, hamam, dükkân, meydan ve sokaklar bulunmaktadır (KAİP).

Sivrihisar (Eskişehir) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Revizyon Uygulama İmar Planı

Planda, yönetim alanı sınırları dâhilinde, Ulu Camii'nin çevresindeki adaların neredeyse hepsinde “T1: Ticaret Alanı”, kuzeydoğusunda “TİCK: Ticaret-Konut Alanı”, kuzeydoğusunda ve güneybatısında “K1: Bütünlüğü Bozulmamış ve Doku Özellikleri Açısından Özgün Koruma Bölgeleri”, kuzeyinde ve kuzeydoğusunda “Türbe ve Hazire” alanları, güneybatı ve güneydoğusunda “Park” alanları, kuzeyinde “Sosyal Tesis Alanı” ve güneydoğusunda “Belediye Hizmet Alanı” planlanmıştır. Söz konusu alanlarda, “Tescilli Anıtsal Yapılar”, “Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri”, “K: Kütle ve Cephe Özellikleri Korunacak Yapılar”, “Y: Mevcut, Kültür Varlığı Niteliğinde Olmayan Yapılar”, “D: Mevcut Dokuyla Uyumlu Olmayan Düzeltilecek Yapılar” ve “YY: Yeni Yapı Yapılacak Boş Parseller” bulunmaktadır. Bu alanların haricinde ise “meydanlar” ve “çeşmeler” yer almaktadır.

“Ticaret Alanı” olarak gösterilen alanlarda yöresel ürünlerin satıldığı dükkânlar, iş ve alışveriş birimleri, yöresel yemeklerin sunulduğu restoranlar, kahvehane, kafeterya, Sivrihisar'ın yaşam biçimini ve etnografik özelliklerini tanıtan müzeler ile yöreye özgü sanat, kültür faaliyetlerinin yürütüldüğü kültür evleri vb. kullanımlar yer alabilir. Ticaret alanlarında en çok 2 katlı yapı yapılabilecektir (KAİP).

Ticaret-Konut Alanı (TİCK), konut veya ticaret kullanımlarından sadece birinin veya ikisinin birlikte yer aldığı alanlardır. Bu alanlarda gürültü, hava vb. çevre kirliliği yaratmayan halkın günlük ihtiyacını karşılamaya yönelik ticari kullanımlar, kafeterya, pastane, lokanta, atölye, büro, ofis, muayenehane, mağaza, banka, kurs vb. hizmet fonksiyonları yer alabilir. Parlayıcı, patlayıcı madde üretim, depolama ve satışına yönelik kullanımlar, depolama, imalat, küçük sanayi vb. tesisler yapılamaz. Ticaret-Konut Alanlarında da en çok 2 katlı yapı yapılabilecektir (KAİP).

K1 olarak tanımlanan alanlar, Osmanlı Döneminden (15. yy.-19. yy.) günümüze ulaşabilen sivil mimari örnekleri (geleneksel konutlar), anıtsal mimari örnekleri [dini yapılar (cami, türbe, yatır ve hazireler), su yapıları (hamam ve çeşmeler) ile Osmanlı Dönemi'ne ait (geleneksel konut ve bahçe duvarlarının sürekliliği ile tanımlanmış olan) yol, meydan ve çevresel öğeleri ile birlikte var olan organik yerleşim dokusuna sahip, kentsel dokunun çoğunlukla özgün gabari, konum, cephe özellikleri, mimari ve çevresel öğeleri ile birlikte okunabildiği, yüzeysel değişikliklerin var olup, az sayıda uyumsuz yeni yapı içeren, koruma ağırlıklı alanlardır. Bu alanlarda yer alan varlıkların özgünlüklerinin ve mimari ve çevresel değerleri ile yarattıkları atmosferin kültür sürekliliği sağlanması açısından korunması gerekmektedir (KAİP).

Bu alanlarda alanın bütünlüğünü, doku özelliğini ve genel anlamda karakteristiğini bozacak yeni yapılaşmaya izin verilmeyecek ancak tevhid (birleştirme) ve ifraz (ayırma) yapılabilecektir. Parselde kütlesi ve doku özellikleri bakımından geleneksel dokuya uyumlu bir yapı yer aldığına, yeni yapılaşmada bu yapının taban alanı esas alınacak, yeni yapılar yola veya komşu bahçeye bitişik yapılabilecek, ayrıntı nizamda yapılaşmaya gidilmek istendiğinde de bahçe duvarının yapılması gerekecektir. Ayrıca, bu alanlarda en çok iki katlı yapı yapılabilecektir (KAİP).

K1 olarak tanımlanan alanlara yönelik, sağlıklaştırma, koruma, geliştirme ve yeniden işlevlendirme vb. gibi farklı kararların alınması gerektiğinden, bu alanlarda 8 farklı 'Öncelikli Müdahale Alanı' (Ö1-Ö8) belirlenmiştir (KAİP). Yönetim alanı sınırları içerisinde, Ulu Camii'nin kuzeydoğusunda K1-Ö2, güneybatısında ise K1-Ö5 alanları bulunmaktadır.

K1-Ö2 alanlarında, "ticaret işlevinin yer alacağı yöresel ticaret alanı (yöresel ürünlerin satıldığı dükkânlar, yöresel yemeklerin sunulduğu ve Sivrihisar mutfağını tanıtan restoranlar), Sivrihisar'ın yaşam biçimini ve etnografik özelliklerini tanıtan müzeler, yöreye özgü sanat, kültür faaliyetlerinin yürütüldüğü kültür evleri ile kültür ve turizm işlevine elverişli olan sosyal ve kültürel kullanımlar" yer alabilecektir (KAİP).

K1-Ö5 alanları ile ilgili olarak ise, alanın kuzeyinde yer alan konut+ticaret, ticaret ve depo gibi işlevlere sahip yapıların işlevlerini sürdürmesi ve Çukurhan çevresinde gelişen sobacılık, yemenicilik, nalbantlık, sahafılık, saraciye, kavafiye, mesci, tarakçı, semerci, keçeci, çuvalcı gibi unutulmaya yüz tutmuş zanaatların yaşatılması için arasta dükkânlarının bu amaçlarla kullanılması önerilmiştir.

Planda, yönetim alanı sınırları içinde birçok meydan oluşturulmuş ve bu meydanlar yaya ulaşımı öncelikli yollarla birbirine bağlanmıştır. Tüm meydanlarda Arnavut kaldırımı kullanılacak olup, döşeme modeli belediyesince belirlenecektir. Ancak bu alanlarda sert zemin etkisini kırmak, sert zemin-yeşil dengesini yeşil lehine arttırmak için kısmen ağaç veya bodur çalı türleri gibi bitki örtüsünden yararlanılabilecektir (KAİP).

Şadırvan Meydanı, Kağrı Pazarı Meydanı ve Ulu Cami Meydanı'nın belirli günlerde Sivrihisar'a yönelik yöresel ürünler ile el sanatlarının pazarlanacağı yarı açık pazar yeri olarak kullanılması önerilmiştir. Bu alanların yaya ağırlıklı (itfaiye, ambulans ve servis amaçlı olarak gereğinde ve günün belirli saatlerinde taşıt trafiğine açık) kentsel açık alanlar olarak kullanılması amaçlanmıştır (KAİP).

Yönetim alanı içinde kalan veya sınırını oluşturan Eskişehir, Ordu ve Akçeşme Caddeleri ile, Sinan Paşa sokağı taşıt yolu, bunların dışında kalan sokaklar ise yaya ulaşımı öncelikli yollar olarak düzenlenmiştir. Özgün kaplama dokusu zaman içerisinde kaybolmuş veya olmayan ara sokakların zemin kaplamalarında yöreye özgü doğal taş kullanılması planlanmıştır. Ordu ve Eskişehir Caddelerinin ise mevcut asfalt kaplamaları korunacaktır (KAİP).

Yaya öncelikli bir kent merkezi düşünülmediğinden geleneksel ticari ve dini merkez sınırları içerisinde otopark alanı oluşturulmamış, yönetim alanı sınırları içinde ise yalnızca bir adet otopark alanı ayrılmıştır (KAİP).

6.1.2. Stratejik Planlar

2023 Türkiye Turizm Stratejisi Planı

2023 Türkiye Turizm Stratejisi Planı Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanmış ve 28.02.2007 tarih ve 2007/4 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararıyla onaylanmıştır.

Söz konusu plana göre, Troya, Frigya ve Afrodiasis bölgelerinin 2023 hedefleri doğrultusunda termal ve kültürel temalı bölgesel destinasyonlar olarak geliştirilmesi sağlanacaktır. Termal ve kültür turizmi kapasitesinin alternatif turizm türleri ile bütünleştirilerek çevredeki diğer kültürel ve doğal değerlerle ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.

Kitle turizmi ve kıyı turizminin yanı sıra termal, kış, yayla, kültür, kongre, eko-turizm, dini ve gastronomi gibi turizm türlerinin desteklenmesi Türkiye Turizm Stratejisi eylem planının temel amacıdır. Strateji kapsamında Türkiye'de 9 tematik bölge önerilmiştir.

9 tematik bölgeden biri olan "Frigya Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi" Afyonkarahisar, Ankara, Uşak, Kütahya ve Eskişehir illerini kapsamaktadır. Bölge, termal turizmin geliştirilmesi amacıyla ülkemizdeki jeotermal potansiyeller dikkate alınarak başlatılan "Termal Turizm Kentleri Projesi" kapsamında öncelikli geliştirilecek bölgeler arasında yer almaktadır. Termal kentlerin ve nitelikli kür ve tedavi merkezlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Kültür turizmini geliştirmek için öncelik, kazı, restorasyon, çevre düzenlemeleri ve benzeri çalışmalara verilecektir. Bölgede kültürel ve termal turizme ek olarak turizm çeşitliliğinin sağlanması için golf alanlarının planlanması hedeflenmektedir. Ayrıca bölgede yer alan ufak çaplı kanyon gölet, baraj vb. değerler doğa ve macera turizmi kapsamında düzenlenecektir. Bölgenin diğer turizm türleri ile entegrasyonu sağlanacak ve Frigya Turizm Gelişim Bölgesinde, ulaşım bağlantılarının çeşitlendirilmesi ve niteliklerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapılarak büyük çaplı "Termal Turizm Kentleri" gerçekleştirilecektir.

6.1.3. Sokak sağlıklaştırma projeleri

Koruma amaçlı imar planında "Sağlıklaştırma Yapılacak Sokak" olarak belirlenen sokaklardan, K1-Ö2 alanı içerisinde yer alan Mavikadın Sokak'ın tümü, tarihi arasta bölgesindeki sokakların tümü (Haznedar Sokak'ın bir bölümü, Akçeşme Caddesi'nin bir bölümü ve Yemenici Sokak) ve İsmet Çağlar Paşa Sokak'ın küçük bir bölümü, yönetim alanı sınırları dâhilinde kalmaktadır (KAİP).

Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak tescilli ve tescilsiz yapıların yer aldığı İsmet Çağlar Paşa Caddesi'ne yönelik sokak sağlıklaştırma projesi kapsamında rölöve, rölöve raporu, sanat tarihi raporu, fotoğraf albümü ve cephe analiz paftası Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.11.2019 tarih ve 8157 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur. Aynı Kurul'un 12.06.2020 tarih ve 8630 sayılı kararıyla söz konusu proje kapsamında hazırlanan rölöve detay ve planlar paftasının uygun olduğuna, 26.08.2020 tarih ve 8830 sayılı kararıyla ise restorasyon projesi, müdahale paftası, restorasyona ait detaylar paftaları ve restorasyon raporunun uygun olduğuna karar verilmiştir.

Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak tescilli ve tescilsiz yapıların yer aldığı Mavi Kadın Sokak sağlıklaştırma projesi kapsamında hazırlanan rölöve raporu ve paftaları, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 23.09.2020 tarih ve 8930 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur. Aynı Kurul'un 25.11.2020 tarih ve 9101 sayılı kararıyla tip detay ve tip detay restorasyon paftaları, tipoloji raporu,

kentsel tasarım ve alt yapı paftası, restorasyon projeleri (doğu-batı cepheli yapılar paftaları), müdahale paftaları (1/100-200 ve 1/50-100 ölçekli) ve restorasyon raporu uygun bulunmuştur.

Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.01.2015 tarih ve 2894 sayılı kararı ile Yemenici Sokak'a cephe veren yapıların bir kısmını içeren taşınmazlara yönelik hazırlanan rölöveler, 12.03.2015 tarih ve 3050 sayılı kararı ile restorasyon projeleri, 21.05.2015 tarih ve 3215 sayılı kararı ile detay projeleri, 19.04.2018 tarih ve 6344 sayılı kararı ile restorasyon tadilat projesi ve raporu, mevcuttaki çatı kotları aşılmamak ve çatı eğimi max. %33 olmak koşuluyla uygun bulunmuştur.

Tarihi Ticaret Merkezi Şadırvan ve Kağrı Pazarı Meydanları Cephe Sağıklaştırma ve Kentsel Tasarım Projeleri I. Etap II. Kısımına ait Projeler ise, Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 30.03.2017 tarih ve 5066 sayılı kararıyla uygun bulunmuş olup proje kısmi olarak uygulanmıştır.

6.2. Diğer faaliyetler

Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde görevli teknik personel Vakıflar Genel Müdürlüğüne her yıl düzenlenen restorasyon/ onarıma ilişkin eğitim seminerlerine katılmaktadır.

Sivrihisar Belediyesince yerel halka (özellikle kadın girişimciler için) yönelik kurslar (seramik, cam, ebru, dikiş nakış, kilim dokuma vb.) düzenlenmektedir. Ayrıca, Sivrihisar Belediyesi ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arasında yerel halk için eğitim ve mesleki kurslar düzenlenmesine yönelik bir protokol imzalanmıştır.

7. Alanın değerlendirilmesi (GZFT analizi)

8 Temmuz 2021 tarihinde gerçekleştirilen paydaş katılım toplantıları, anket çalışması ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgiler neticesinde Ulu Camii ve yönetim alanına ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler belirlenmiştir.

Güçlü Yönler	
Koruma/ Kentsel Gelişim	Ulu Camii'nin restorasyonunun bilim kurulu gözetiminde ve özgün malzemelerle uyumlu /eşdeğer malzemelerin kullanılarak yapılmış olması.
	Caminin inşa edildiği tarihten bu yana kesintisiz şekilde cami olarak kullanım fonksiyonunun devam etmesi
	Caminin UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'nde yer alması
	Tarihi yolların kesişim noktasında bulunduğu için alan ve çevresinde Frigler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılardan kalma çok sayıda tarihi eserin, anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapının bulunması (Pessinus Antik Kenti, Aziz Mahmud Hüdayi Cami, Ermeni Kilisesi, Saat Kulesi vb.)
	Alanın geleneksel dokusunun korunmuş olması (özgün sokak dokusu, tarihi çeşmelerin, şadırvanların bulunduğu meydanlar vb.).
	Alanın 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında kentsel sit olarak tescil edilerek koruma altına alınmış olması.
	Koruma amaçlı imar planının bulunması
	Alan ve yakın çevresinde restorasyon ve onarım çalışmalarının yapılıyor olması
	Eğimli bir topografyada yer alması nedeniyle sunmuş olduğu Vistalar
	Yönetim alanının şehir merkezi sayılabilecek bir konumda olması (Belediye, Kaymakamlık vb. yerlere yakınlık)
Araştırma	Eskişehir'de bulunan üniversitelerde mimarlık, sanat tarihi, arkeoloji, tarih bölümlerinin varlığı
	Sivrihisar Ulu Camii'nin malzeme analizinin yapılmış ve raporunun yayınlanmış olması
	Güney Kore'den takipçi sayısı çok yüksek blogger ve youtuberların davet edilmesi sonucunda Anadolu Üniversitesi tarafından alanla ilgili ziyaretçi izlenimlerinin analizlerinin yapılmış olması
Altyapı/ Erişim	Ankara, Eskişehir ve İzmir karayollarının kesişim noktasında bulunması
	Alan ve çevresindeki anıtsal yapıların yaya olarak ulaşılabilir mesafede olması
	Ulu Camii'nin merkezi konumunun kurumlar arasındaki eşgüdümü kolaylaştırması
Sunum/ Tanıtım/ Turizm	Ankara, Eskişehir ve İzmir karayollarının kesişim noktasında bulunması, Ankara ve Eskişehir gibi büyükşehirlere yakınlığı
	Türkiye'nin en büyük ahşap direkli camisi olması
	Alan ve çevresindeki kültürel ve doğal değerler (Pessinus Antik Kenti, Balıkdanı Kuş Cenneti, Kayalıklar, Frig Vadisi, Pers Kral Yolu vb.)
	Alanda Özel Kilim Müzesi'nin, yakın çevresinde Metin Yurdanur Açık Hava Heykel Müzesi'nin, kent merkezine yaklaşık 13 km. uzaklıkta ise M.S.Ö. Hava ve Uzay Müzesi'nin bulunması
	Zengin mutfak kültürü
	İncili küpe (Sivrihisar cebesi) ve muska baklavası, dövme sucuğu ve hoşmerim tatlısının Coğrafi İşaretli Ürünler olarak belirlenmiş olması
	Alanda yöresel yemeklerin sunulduğu lokantaların bulunması
	Dokuma kilimleri ve kuyumculuk gibi el sanatlarının bulunması
	Alanda, Sivrihisar Belediyesince açılan kurslarda eğitim alan kadın girişimcilerin yöresel el emeği ürünlerinin satıldığı hediyelik eşya dükkânlarının bulunması
	Yunus Emre ve Nasreddin Hoca'nın kent ile bağının bulunması
Valilik ve BEBKA desteğiyle Güney Kore'den takipçi sayısı çok yüksek blogger ve youtuberların davet edilmiş olması	

	Sivrihisar'ın Kurtuluş savaşındaki önemi (Atatürk'ün karargah olarak kullandığı Zaim Ağa Konağı-şu an müze, Sivrihisar halkının orduya hediye ettiği uçağın kent girişinde sergilenmesi)
	Alemşah Kümbeti'nin Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı Melikşah'ın kardeşi için yaptırılmış olması
	Festivallerin yapılması (Nasreddin Hoca festivali, sucuk festivali vb.)
	Ulu Cami'nin yakın çevresindeki Haznedar Camii'nin duvar resimlerinde Kabe'nin, Mescid-i Aksa'nın Türkiye'deki ilk minyatürlerinin bulunması
Yerel Farkındalık/Katılım	İlçe Müftülüğü'nün caminin korunmasına ilişkin çalışmalara (restorasyon vb.) katılma isteği (görüşlerinin alınması)
	Sivrihisar halkının koruma bilincinin yüksek olması
Eğitim/Kapasite Geliştirme	Sivrihisar Belediyesince yerel halka (özellikle kadın girişimciler için) yönelik düzenlenen kurslar (seramik, cam, ebru, dikiş nakış, kilim dokuma vb.)
	Sivrihisar Belediyesi ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arasında yerel halk için eğitim ve mesleki kurslar düzenlenmesine yönelik protokol imzalanmış olması
	Ulu Camii ve çevresindeki kültür varlıklarına okul gezilerinin düzenleniyor olması

Zayıf Yönler	
Koruma/ Kentsel Gelişim	Ulu Camii'nin cephelerinin su alması, bakır malzeme nedeniyle duvarda lekelenmeler oluşması (çatı oluklarının işlevini kaybetmesi nedeniyle)
	Camide görülen statik problemler
	Derz bozulmaları
	Zeminden kaynaklanan su problemi (doğu ve güney cephede)
	Ahşap hatıllarda bozulmalar
	Ulu Cami'deki yapısal sorunların izlenmesine ilişkin kurulmuş izleme sisteminin olmaması
	Alandaki kültürel değerlerin yeterince korunamaması
	Alandaki anıt eserlere yönelik izleme grubunun olmaması
	Anıtsal yapılarda gerçekleştirilecek restorasyon uygulamaları için yapısal malzeme incelemelerinin ilgili şartnamede içeriğinin tanımlanmasındaki eksiklikler (şablon değil her yapıya özgü hazırlanmalı)
	Alandaki metruk halde bulunan han yapısının ve benzer yapıların çoklu mülkiyet ve kamulaştırma sorunları nedeniyle restorasyon çalışmalarının yürütülememesi
	Ulu Cami'nin yakın çevresindeki Selçuklu Dönemi'ne ait anıtsal yapıların acil onarım ihtiyacı olmasına rağmen restorasyonlarının tamamlanmamış olması (Bodur Camii, Hazinedar Camii)
	Alan ve çevresinde çok sayıda niteliksiz yapının bulunması
	Ulu Camii meydanına cephe veren yapıların tarihi dokuyla uyumlu olmaması
	Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında kentsel dokunun bütün olarak ele alınmaması
	Çarşı başta olmak üzere henüz sağlıklaştırma yapılmayan sokakların tarihi dokuya uyumsuz öğeler (niteliksiz ekler, çanak anten, güneş kolektörü, avlu kapıları, çöp konteyneri gibi kentsel mobilyalar, kentsel teknik altyapı hatları, niteliksiz çatı malzemesi vb.) barındırması
	Eskişehir-Ankara karayolundan alana ulaşılan güzergâhtaki kentsel dokunun niteliksiz olması
	Meydanların otopark olarak kullanılmasının tarihi dokuya uygun olmaması
	Bugüne kadar alanda nitelikli kentsel tasarım uygulaması yapılmamış olması
	Alanda parkların yetersiz olması
	Sivrihisar Belediyesi bünyesinde KUDEB bulunmaması
Yerel yönetimin bütçesinin koruma, kamulaştırma vb. çalışmaları için yetersiz olması	
Halkın gelir düzeyinin düşük olması	
Kurumlar arasındaki koordinasyon eksiklikleri	
Camide yeterli güvenlik tedbirlerinin alınmamış olması (kamera sisteminin bulunmaması vb.)	
Araştırma	Alanın toplu halde literatür, envanter, bilgi, arşiv ve veri tabanına sahip olmaması
	Bölgedeki sivil mimarlık örnekleri ile ilgili tipolojik çalışmalarının eksikliği
Altyapı/ Erişim	Doğalgaz, su, kanalizasyon ve elektrik altyapısının eksikliği
	Yollar ve kaldırımların kötü durumda olması
	Otoparkların çok yetersiz olması, her geçen gün artan otopark ihtiyacının alandaki meydanlarda karşılanması
	KAİP ile belirlenen otopark alanlarının tamamının düzenlenmemiş olması
	Ordu Caddesi'ndeki çift yönlü taşıt trafiğinin alana olumsuz etkisi
	Bölgenin sokak dokusunu ve turizm potansiyelini göz önüne alan, acil durumlara yönelik alternatif güzergâhların da irdelendiği bir ulaşım planının olmaması

Sunum/ Tanıtım/ Turizm	Caminin kışın çok soğuk, yazın çok sıcak olmasının ziyaretçileri ve cemaati olumsuz etkilemesi
	Ulu Camii'nin halısının ve ışıklandırmasının caminin tarihi yapısıyla uyumlu olmaması
	Camide güvenlik görevlisinin bulunmaması
	Camide temizlik görevlisinin bulunmaması nedeniyle caminin yeterince temiz olmaması
	Ankara-Eskişehir karayolundan Sivrihisar'a girişteki yolun çok dar olması, ana yolun köprü şeklinde yapılmış olması nedeniyle yoldan kentin algılanamaması
	Ankara-Eskişehir karayolundan alana yönlendirmenin zayıf olması, herhangi bir (kahverengi) yönlendirme tabelasının bulunmaması
	Ulu Camii, Alemşah Kümbeti ve Sivrihisar'ın ulusal ve uluslararası ölçekte bilinirliğinin az olması ve yeteri kadar tanıtımının yapılmaması
	Üst ölçekli planlarda Sivrihisar'ın çevresindeki kültürel ve doğal değerlerle beraber ele alınmaması
	İlçe Merkezi dışında yer alan kültürel miras alanlarına ulaşım hizmetlerinin yetersiz olması
	İlçenin diğer ilçelerle ve kentlerle birlikte destinasyon oluşturma potansiyelinin değerlendirilmemesi
	Topografyanın elvermesi nedeniyle kayalardan güney yönüne doğru kentsel silüete ve ufuk çizgisine yönelik niteliksiz yapıların oluşturduğu olumsuz etkiler
	Alanda turizmin yeteri kadar gelişmemiş olması
	Turizm hizmet altyapısının eksikliği
	Butik otel olarak kullanılacak geleneksel evler bulunmasına karşın tadilat ve işletmecisi konusundaki eksiklikler nedeniyle butik otel sayısının çok az olması
	Profesyonel rehber eksikliği
Sivrihisar'daki kültürel etkinliklerin yeterli olmaması	
Kuyumculuğun (Sivrihisar Cebesi) giderek yok olması	
Yerel Farkındalık/ Katılım	Alana göçle gelen nüfusun koruma bilincinin zayıf olması
Eğitim/ Kapasite Geliştirme	Yerel halka yönelik kültürel miras konusundaki bilgilendirme faaliyetlerinin yetersizliği
	Ulu Cami'deki görevlilerin Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ile ilgili bilgilerinin yeterli olmaması

Fırsatlar	
Koruma/ Kentsel Gelişim	Caminin UNESCO Dünya Miras Listesi adaylığının koruma ve izleme konusunda işbirliklerini artırma imkânı bulunması
Altyapı/ Erişim	Ankara-Bursa otoyolu projesinin Sivrihisar İlçe sınırları içerisinde geçecek olması
Sunum/ Tanıtım/ Turizm	Alanın, Ankara ve Eskişehir arasındaki konumu nedeniyle yeni bir turizm odağı oluşturma potansiyelinin ve bu hattan geçen turistleri kente yönlendirme imkânının bulunması
	Doğa ve kültür turizmi potansiyelinin yüksek olması
	Ahşap Tavanlı-Destekli Camiler'in kültürel rota oluşturma potansiyeli
	Caminin, yakın çevresindeki Selçuklu dönemine ait yapılar (Akdoğan Mescidi, Hazinedar Camii, Hoşkadem Camii, Hızır Bey Mescidi, Balaban Camii, Seydi Mahmut Türbesi Mahmud Süzani Türbesi, Bodur Camii) ile birlikte bir Selçuklu rotası oluşturma potansiyelinin bulunması
	Alanın farklı yaş gruplarına ve kullanıcılara yönelik tematik rota oluşturma potansiyelinin bulunması (özellikle geçiş güzergâhında yer alması nedeniyle)
	Alandaki metruk halde bulunan han yapısının ve benzer yapıların ticari potansiyelinin bulunması
	Butik otel olarak düzenlenebilecek konutların varlığı
	Eskişehir'de bulunan üniversitelerin ilgili bölümleri (İletişim Fakülteleri, Konservatuar ve Güzel Sanatlar Fakülteleri vb.) ile Ulu Camii ve Alemşah Kümbeti'nin bölgesel/ ulusal alanda tanıtımları için iş birliği yapma imkânının bulunması
Kent merkezinde dizi çekimi yapılması	
Eğitim/ Kapasite Geliştirme	STK'ların (SKAL Derneği vb.) Sivrihisar'ın kültürel mirasına yönelik okul gezileri düzenleme potansiyelinin bulunması
	İl Millî Eğitim Müdürlüğünce Eskişehir'deki kültür varlıklarının öğrencilere tanıtılmasına yönelik "Şehrimiz" başlıklı bir doküman çalışmasının yapıyor olması

Tehditler	
Koruma/ Kentsel Gelişim	Caminin boyalarının aşınması veya bozulması durumunda İlçe Müftülüğü'nün imkânlarıyla boyanması
	Alandaki tarihi yapıların yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olması
	Tarihi dokuda bilinçsiz müdahalelerin gerçekleştirilmesi
	Çoklu mülkiyetin koruma uygulamalarına olumsuz etkisi
	Geleneksel konut dokusunun terk edilme ve bakımsızlık sorunları ile yok olma riskiyle karşı karşıya kalması
	Alanda ahşap yapı yoğunluğunun fazla olmasına karşın, yangın, deprem, yıldırım dâhil olmak üzere tüm olası afetlerin ve diğer risklerin göz önünde bulundurulduğu, bir risk yönetim planının bulunmaması
	Sosyal yapının göç nedeniyle değişmesi sonucu alandaki kültür varlıklarının daha fazla zarar görmesi
Sunum/ Tanıtım/ Turizm	Alanın ziyaretçi sayısının artması durumunda konaklama imkânlarının sınırlı olması
	Cami'nin ahşap öğelerinin ziyaretçiler tarafından zarar görmesi
	Dizi çekimlerinin yapıldığı tarihi evlerdeki ziyaretçi yoğunluğu

8. Vizyon, politika ve hedefler

8.1. Vizyon

Yönetim planlarında alanın kültürel önemini muhafaza ederek korunmasını sağlayan stratejik bir vizyon belirlenmesi gerekmektedir. Bu sayede yöneticiler ve yerel halkın uzun vadeli ve sürdürülebilir koruma konusunda ortak bir bakış açısı yakalaması amaçlanmaktadır. Bu bölümde, alanın önem ve değerleri ile önceki bölümlerde tanımlanan mevcut durumunun analizi ve değerlendirilmesine dayanarak bir vizyon tanımlanmıştır.

“Anadolu’nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camiler” Yönetim Planı için oluşturulan vizyon beyanı aşağıda yer almaktadır:

“Anadolu’daki erken dönem hipostil planlı ahşap direkli cami mimarisinin en iyi korunmuş örnekleri olarak önemini ve değerini toplumun tüm kesimleri tarafından tamamen anlaşıldığı ve takdir edildiği, mimari ve sanatsal zenginliğinin ziyaretçilere aktarıldığı, istisnai değerini oluşturan tarihi, kültürel, sanatsal ve mimari özelliklerin katılımcı ve ortak bir yaklaşımla bütüncül ve sürdürülebilir bir şekilde korunarak gelecek kuşaklara aktarıldığı bir miras alanı.”

8.2. Politikalar

“Anadolu’nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri” için belirlenen vizyonla uyumlu, önceki bölümlerde belirlenen yönetim sorunlarının ele alınması amacıyla hazırlanan yönetim planının öncelikli hedefi bir yandan alanın önem ve değerlerinin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak, diğer yandan ise kullanıcı ve ziyaretçilerin alanın önem ve değerlerini en iyi şekilde benimsemeleri için öneriler ve eylemler sunmaktır.

Bu çerçevede ana politikalar şunlardır:

Politika 1. Anadolu’nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerinin, istisnai evrensel değerini oluşturan tarihi, kültürel, sanatsal ve mimari özelliklerinin ulusal ve uluslararası koruma kriterleri çerçevesinde korunması ve gelecek nesillere aktarılması

Politika 2. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerinin önem ve değerlerinin anlaşılması ve yönetilmesine yönelik ortak bir kültürel miras koruma anlayışın geliştirilmesi ve yönetim planının etkin bir şekilde uygulanmasının sağlanması

Politika 3. Eğitsel ve tanıtıcı faaliyetler ile alan ve çevresinin kültürel miras değerlerinin tüm topluma ulaştırarak toplumsal ilginin ve farkındalığın artırılması

Politika 4. Yerel halkın, alan ve çevresinin korunması ve tanıtılmasında farkındalık eğitimleri ve sosyo-ekonomik iyileştirme programlarıyla etkin bir paydaş olmasının sağlanması

Politika 5. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerinin ulusal ve uluslararası standartlarda tanıtımının yapılması

Politika 6. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerinin yakın çevrelerindeki doğal ve kültürel varlıklar ve değerlerle birlikte kültür turizmine katkı sunma potansiyelinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi

Politika 7. Alan içerisinde kullanıcı ve ziyaretçilere yönelik tarihi çevreyle uyumlu altyapı ve erişim sorunlarının çözülmesi

Politika 8. Ziyaret kalitesinin ve güvenliğinin artırılması,

Politika 9. Ziyaret ve kullanım yoğunluğunun tarihi çevre üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilerin ve zararların minimuma indirilmesi

Politika 10. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerinin afetler ve risklere karşı korunması için etkin bir risk yönetiminin sağlanması

Politika 11. Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camilerine yönelik bilimsel araştırma ve yayınların teşvik edilmesi

8.3. Hedefler

Yönetim Planının amacına uygun olarak, alana ilişkin şu ana kadar yürütülen tüm proje ve planlar dikkate alınarak, tüm paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda aşağıda yer alan hedefler belirlenmiştir.

Koruma/ Kentsel Gelişim

KOR.1. Yapısal sorunların zamanında müdahale edilerek, önleyici tedbirlerle ve basit onarımlarla çözümlenmesi

KOR.2. Korumaya yönelik faaliyetlerin etkin ve verimli bir program çerçevesinde düzenli izlenmesi ve değerlendirilmesi

KOR.3. Cami ve yönetim alanının tüm olası afetler ve diğer risklere karşı korunması

KOR.4. Camide ziyaretçi kaynaklı tahribatın önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması

KOR.5. Caminin yakın çevresindeki kültür varlıklarının korunmasının sağlanması

KOR.6. Tarihi dokuda bilinçsiz müdahalelerin önlenmesi

KOR.7. Alandaki niteliksiz yapıların cephe düzenlemeleri ile tarihi dokuya uyumlu hale getirilmesi

Araştırma

ARŞ.1. Ulu Camii ve yakın çevresinde yer alan kültürel değerlere ilişkin bilimsel araştırmaların ve akademik yayınların artırılmasının teşvik edilmesi

ARŞ.2. Ulu Camii ve yakın çevresinde yer alan kültür varlıklarına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin bir arada bulunduğu bir platformun oluşturulması

Altyapı/ Erişim

ALT.1. Ankara-Eskişehir karayolundan Sivrihisar'a (Ulu Cami'ye) yönlendirmenin güçlendirilmesi

ALT.2. Ziyaretçiler ve yerel halk için yeterli büyüklükte otopark düzenlemelerinin yapılması

ALT.3. Meydanların otopark olarak kullanılmasının ve Ordu Caddesi'ndeki çift yönlü taşıt trafiğinin Ulu Camii ve tarihi doku üzerinde yarattığı baskının giderilmesi

ALT.4. Alandaki meydanların düzenlenerek yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve turistler için rekreasyon alanları oluşturulması

ALT.5. Alandaki altyapı eksikliklerinin giderilerek yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi

ALT.6. Ziyaretçiler ve yerel halk için kent merkezi dışında yer alan kültürel ve doğal miras alanlarına yeterli sıklıkta toplu ulaşım hizmetlerinin sağlanması

Sunum/ Tanıtım/ Turizm

TUR.1. Tanıtım faaliyetlerinin artırılması

TUR.2. Ziyaretçilerin cami ile ilgili yeterli düzeyde bilgi edinmelerinin ve camiye güvenli bir şekilde ziyaret etmelerinin sağlanması

TUR.3. Caminin temizlik ve güvenlik koşullarının yeterli düzeye getirilmesinin sağlanması

TUR.4. Ziyaretçilerin yapıya zarar vermeden, ibadet edenleri rahatsız etmeden ve konforlu bir şekilde camiye ziyaret etmelerinin sağlanması

TUR.5. Camii'nin sunumunun iyileştirilmesi

TUR.6. Caminin yakın çevresinde ziyaretçilere ve yerel halka yönelik yeterli sayıda ve nitelikte hizmet birimleri (bilgilendirme merkezi, restoran, kafe, otel vb.) oluşturulması

TUR.7. Ulu Camii ve Sivrihisar'a ilişkin özgün, nitelikli hediyelik eşya üretimi ve diğer yöresel ürünlerle birlikte satışının sağlanarak turist memnuniyetinin ve yerel halkın sosyo-ekonomik durumunda iyileşmenin sağlanması

TUR.8. Yöreye özgü ürünlerin coğrafi işaretli ürün olarak tescillenmesi, markalaşması ve pazarlanmasının sağlanarak yerel halkın sosyo-ekonomik durumunda iyileşme sağlanması

TUR.9. Ulu Camii'nin mevcut tur rotalarına dâhil edilerek ve yeni tur rotaları oluşturularak ziyaretçi sayısının artırılması ve Sivrihisar'da turizmin geliştirilmesi

Yerel Farkındalık/ Katılım

YER.1. Yerel halkın kültürel miras konusundaki farkındalıklarının ve koruma bilincinin artırılmasının sağlanması

Eğitim/ Kapasite Geliştirme

EGT.1. Alandaki mevcut ve yeni görevlendirilecek personelin ve turizm faaliyeti gerçekleştiren yerel halkın turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi

EGT.2. Ulu Cami'deki müftülük görevlileri ile cami dernek üyelerinin Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ve kültürel mirasın korunması konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi

EGT.3. Geleneksel zanaatların tasarım, yapım ve bakımında ihtiyaç duyulan ustaların yetiştirilmesi

EGT.4. Yerel halkın ilçede kaybolmaya yüz tutan geleneksel el sanatlarını öğrenmeleri konusunda desteklenmesi

Yönetim ve Eşgüdüm

YÖN.1. Yönetim planı eylemlerinin gerçekleştirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması

9. Eylem planı

"Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" in 13. Maddesindeki hüküm uyarınca kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim planına uymak, plan kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri koymakla yükümlüdürler.

Bu doğrultuda, bir önceki bölümde tanımlanan yönetim planı politikaları ve bu politikalar çerçevesinde belirlenen yönetim hedefleri aşağıdaki tabloda belirtilen eylemler yolu ile gerçekleştirilecektir.

Eylem Planı'nda, her bir eylem için sorumlu ve ilgili kurumlar, olası finansman kaynakları, eylemlerin gerçekleştirilmesi için ön görülen zaman aralığı (yıl) ve eylemlerin gerçekleştirilme durumunun takip edilmesi adına izleme göstergeleri tanımlanmıştır.

KORUMA/ KENTSEL GELİŞİM										
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)					İzleme Göstergeleri
					2022	2023	2024	2025	2026	
KOR.1. Yapısal sorunların zamanında müdahale edilerek, önleyici tedbirlerle ve basit onarımlarla çözümlenmesi (Önerilen eylemlerde kullanılacak konsolidasyon ve onarım malzemeleri güncel malzeme-bozulma analizleri ve koruma raporları doğrultusunda belirlenecektir.)	EYLEM 1. Ulu Camiinin çatısındaki yağmur suyu toplama ve tahliye sisteminin yeterli olmaması, yağmur suyunun cephe yüzeylerinden süzülerek iniyor olması nedeniyle derz ve taş malzemelerde oluşan bozulmaların önlenmesi için; mevcut yağmur oluklarının kontrol edilerek tıkanıklık, ayrışma vb. sorunların giderilmesi ve mevcut sistemin çalışır hale getirilerek izlenmesi	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü						İzleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
	EYLEM 2. Taş duvarlarda oluşan nem kaynaklı derz kayıpları ve aşınma olan bölgelerde boşalan derzlerin yenilenmesi									
	EYLEM 3. Taş duvarlarda renk değişimi olan bölgelerde kimyasal temizlik yapılması									

	EYLEM 4. Yapının güney cephesinde; çevre düzenlemesi kapsamında Belediyesi tarafından yapılan yeşil alan kotunun, yapının tretuvar kotundan yüksek kalması sonucunda yağmur oluklarından inen suyun yapıya geri dönmesi nedeniyle uygulanan çevre düzenlenmesinin yeniden ele alınarak mevcut kotun düşürülmesi	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
	EYLEM 5. Müdahale sonrası bu cephede yapının nem probleminin sürekli denetim altında tutularak, devam etmesi halinde drenaj gibi müdahale kararlarının düşünülmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı		Sivrihisar Belediye Başkanlığı					
	EYLEM 6. Kuzey cephedeki nem kaynaklı sorunlar için tretuvar onarım çalışması yapılarak, yapıya etkisinin izlenmesi								

	<p>EYLEM 7. Bu izleme sürecinde yapının iç mekânda beden duvarlarında bozulan-dökülen, kabaran vs. bölümlerinde özgün sıvaya uygun sıva tamirlerinin yapılması</p>								
	<p>EYLEM 8. Tüm cephelerde yerden yükselen nemin kaynağının belirlenmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama</p>
	<p>EYLEM 9. Basit onarım müdahalelerin yapılarak nem sorununun izlenmesi, bu süreçte yapının korunması için derzlerinin yenilenmesi gibi sürekli bakımlarının yapılması</p>								
	<p>EYLEM 10. Cephe beden duvarlarındaki ahşap hatıllardaki yoğun malzeme bozulmalarına yönelik; mekanik gücü zayıflamış olan ahşap elemanların ömrünün uzatılması için güçlendirme yapılması</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama</p>

	<p>EYLEM 11. Cephe beden duvarlarındaki ahşap hatıllardaki kurt ve böceklerin neden olduğu çatlak, yarık ve delikler için enjeksiyon yöntemi ile sağlamlaştırma yapılması</p>							
	<p>EYLEM 12. Cephe beden duvarlarındaki ahşap hatıllarda görülen çatlak ve yarıklara dolgu uygulanması</p>							
	<p>EYLEM 13. Cephe beden duvarlarındaki ahşap hatıllarda malzeme kaybı, kesitte azalma vb. gibi taşıyıcılığı tehlikeye girmiş olan ve sağlamlaştırma gibi önlemlerle işlevini devam ettiremeyecek durumdaki elemanlar için yenileme yapılması</p>							
	<p>EYLEM 14. Yapının batı ve güney cephe beden duvarlarında oluşan deformasyonda herhangi bir ilerleme olup olmadığının düzenli olarak izleme yapılarak takibi; bu deformasyonun kaynağının tespiti ve statik olarak değerlendirilmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>				<p>İzlemeler sonucu hazırlanan raporlar/ deformasyonun kaynağının tespit edilmiş olması</p>

	<p>EYLEM 15. Ahşap tavan kirişlerinde ve ahşap profilli yastıklarda oluşan çatlakların ve yarıkların sabitlenmesi, gerekli ise dolgu uygulanarak sağlamlaştırılması</p>	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü				işleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama			
	<p>EYLEM 16. Taşıyıcılığı tehlikeye girmiş olan ve sağlamlaştırma gibi önlemlerle işlevini devam ettiremeyecek durumdaki ahşap strüktürel elemanlar için yenileme yapılması</p>										
	<p>EYLEM 17. Harimdeki ahşap sütunların statik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, gerekli görüldüğü takdirde ahşap dokusuna uygun kelepçe uygulaması ile sütunların dayanımı artırılması</p>				Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü				işleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
	<p>EYLEM 18. Kuzey, güney ve doğu cephesi dış duvardaki yerden yükselen nem sorununun iç mekândaki yansımalarının incelenmesi</p>										

<p>EYLEM 19. Kuzey, güney ve doğu cephede yerden yükselen nem probleminin çözümüne yönelik müdahaleler yapılarak iç mekândaki etkisinin izlenmesi</p>									
<p>EYLEM 20. Bu süreçte yapının sıva tamirlerinin yapılarak bakımının yapılması</p>									
<p>EYLEM 21. Doğu cephesinde yağmur suyu ile bakır örtü tuzlarının birleşerek cepheye temas eden yerlerde oluşturduğu renk değişimi için kimyasal temizlik yapılarak bakımının yapılması</p>									
<p>EYLEM 22. Renk değişimi olan bölgelerde bakır örtünün birleşim detaylarının incelenmesi ve gerekli görülen yerlerde onarımının yapılması; yağmur oluklarının elden geçirilerek onarılması sonucunda, sorunun tekrarlanıp tekrarlanmayacağını izlenmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>						<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama/izleme raporları</p>

<p>EYLEM 23. Cephede nem kaynaklı sorunların çözümüne yönelik müdahaleler sonrası, yapının uygun yöntemler kullanarak duvarlarının kurutulması ve yeniden nemlenme sorunu olup olmayacağıın izlenmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama/ izleme raporları</p>
<p>EYLEM 24. Sorunun giderilmemesi ihtimaline karşın gerekli ise zaman zaman sigortaların atmasına sebep prizlerin yerlerinin değiştirilmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama/ izleme raporları</p>
<p>EYLEM 25. Minarenin tuğla ve taş malzemelerinde malzeme kayıplarının artmaması ve sorunların büyümeden çözülmesi için periyodik bakımlarının yapılması</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama/ izleme raporları</p>
<p>EYLEM 26. Minaredeki mevcut çatlakların izlenmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>Analiz sonrası raporlar/ belgelenen mimari ve strüktür elemanı sayısı</p>
<p>EYLEM 27. Yapıda farklı türlerde ahşap kullanılmış olabileceği dikkate alınarak özgün ahşap malzemelerin cins, tür analizleri ile dendokronoloji analizlerinin yapılması; elde edilen verilerin ait olduğu</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>					<p>Analiz sonrası raporlar/ belgelenen mimari ve strüktür elemanı sayısı</p>

	mimari ve strüktür elemanı vb. elemanların analizlerle belgelenecek arşivlenmesi								
	EYLEM 28. Yapıdaki özgün yapı malzemelerinin cins analizi yapılarak onarımlarda kullanılacak malzemelerin temin edileceği kaynakların belirlenmesi veya kaynakların oluşturulması; temini güç olanların uygun ısı ve nem koşulları sağlanarak depolanmasının sağlanması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Kaynağın belirlenmesi/ oluşturulması
	EYLEM 29. Ulusal mevzuat kapsamında Avrupa Standardizasyon Komitesi standartlarının (CEN) uygulanabilirliğinin değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapılması ve rapor hazırlanması	Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)	Mimarlar Odası İlgili üniversiteler	-					Çalışma sonrasında hazırlanan rapor
KOR.2. Korumaya yönelik faaliyetlerin etkin ve verimli bir program çerçevesinde düzenli izlenmesi ve değerlendirmesi	EYLEM 1. Yapının genel yapısal durumuna yönelik izlemelerin, belirli periyodlarla ve ekiplerle düzenli olarak yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İzlemeler sonucu hazırlanan raporlar

	EYLEM 2. Basit onarım ve pasif koruma önlemleri kapsamında çözümlenebilecek yapısal sorunların kısa vadede giderilmesi ve sorunun tekrarlama durumunun izlenmesi	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Yapılan izlemeler sonucu hazırlanan değerlendirme raporları
KOR.3. Cami ve yönetim alanının tüm olası afetler ve diğer risklere karşı korunması	EYLEM 1. Yapıya yönelik risk faktörlerinin belirlenmesi ve kısa ve uzun dönemlere yönelik izleme programlarının oluşturulması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü		Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Hazırlanan izleme programları
	EYLEM 2. Yapılan izlemelerde tespit edilen malzeme ve strüktür sorunlarının kayıtlarının tutulması ve yapılabilecek eylemlerin planlanması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü		Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Sorunlara yönelik tutulan kayıtlar ve eylem planı
	EYLEM 3. Yapıda kullanılan özgün ve onarımlarla yenilenen ahşap malzemelerdeki bozulmuşluk durumu ve ağaç hastalıklarının tespit edilerek uygun müdahale yöntemlerinin zamanında belirlenerek önlem alınmasının sağlanması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Ahşap malzemelerdeki bozulmuşluk durumu, ağaç hastalıkları ve müdahale yöntemine ilişkin hazırlanan raporlar
	EYLEM 4.	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü		Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Yapılan kontroller sonucu hazırlanan raporlar

	Yapının zemin ve yağmur suyu drenaj durumunun düzenli kontrol edilmesi								
	EYLEM 5. Ahşap strüktür ve tavan elemanlarında nem kaybına bağlı oluşabilecek bozulmaların önlenmesi için, yapıların iç mekânlarındaki ısı ve nem ölçümleri ile havalandırmanın takibi ve malzemenin doğasına uygun iklimlendirmenin yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					Yapılan takipler sonrası hazırlanan raporlar ve iklimlendirme uygulamasına ilişkin kurul kararları, rapor ve fotoğraflar
	EYLEM 6. Cami içinde uygun yerlere yeterli sayıda yangın alarmı ve yangın söndürme ekipmanı yerleştirilmesi	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Sivrihisar İtfaiye Müdürlüğü) Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Eskişehir Teknik Üniversitesi	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Sivrihisar İtfaiye Müdürlüğü) Sivrihisar İlçe Müftülüğü					Yerleştirilen yangın alarmı ve yangın söndürme ekipmanı sayısı
	EYLEM 7. Cami içindeki yangın alarmı ve yangın söndürme ekipmanlarının periyodik bakımının yapılması	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Sivrihisar İtfaiye Müdürlüğü) Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Eskişehir Teknik Üniversitesi	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Sivrihisar İtfaiye Müdürlüğü) Sivrihisar İlçe Müftülüğü					Periyodik bakım raporları

	<p>EYLEM 8. Cami ve yönetim alanı için yangın, deprem, yıldırım dâhil olmak üzere tüm olası afetlerin ve diğer risklerin göz önünde bulundurulduğu bir risk yönetim planının hazırlanması</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p> <p>Eskişehir Valiliği (İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü)</p> <p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p> <p>Eskişehir Teknik Üniversitesi</p> <p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p> <p>Sivrihisar İlçe Müftülüğü</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p> <p>Eskişehir Valiliği (İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü)</p> <p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>						<p>Risk yönetim planının hazırlanmış olması</p>
<p>KOR.4. Camide ziyaretçi kaynaklı tahribatın önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması</p>	<p>EYLEM 1. Caminin ahşap öğelerinin zarar görmemesi için fiziksel önlemler (ip gibi bariyerlerin kullanılması vb.) alınması</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Sivrihisar İlçe Müftülüğü</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>						<p>Alınan önlemlere ilişkin fotoğraflar</p>
	<p>EYLEM 2. Gerekli yerlere uyarı levhalarının yerleştirilmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Sivrihisar İlçe Müftülüğü</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>						<p>Uyarı levhalarının yerleştirilmiş olması</p>
	<p>EYLEM 3. Uygun yerlere kızılotesi güvenlik kameralarının yerleştirilmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>						<p>Temin edilen güvenlik kameralarının yerleştirme işlemine ilişkin</p>

<p>KOR.6. Tarihi dokuda bilinçsiz müdahalelerin önlenmesi</p>	<p>EYLEM 1. Yerel halkla tarihi dokuda gerçekleştirilebilecek müdahalelerin yol ve yöntemi ile ilgili bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmesi</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>					<p>Gerçekleştirilen toplantı sayısı</p>
<p>KOR.7. Alandaki nitelsiz yapıların cephe düzenlemeleri ile tarihi dokuya uyumlu hale getirilmesi</p>	<p>EYLEM 1. Mevcut sokak sağlıklılaştırma projelerinin uygulamalarının tamamlanması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>					<p>Uygulanan sokak sağlıklılaştırma projesi sayısı</p>
	<p>EYLEM 2. Alanda ihtiyaç bulunan sokaklar için sokak sağlıklılaştırma projelerinin hazırlanması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Valiliği Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>					<p>Hazırlanan sokak sağlıklılaştırma projesi sayısı</p>
	<p>EYLEM 3. Yeni hazırlanan sokak sağlıklılaştırma projelerinin uygulamalarının tamamlanması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Valiliği</p>					<p>Uygulanan yeni sokak sağlıklılaştırma projesi sayısı</p>

				Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı					
	EYLEM 4. Alan ve yakın çevresindeki bina cephelerinin (özellikle Ulu Camii meydanına ve Eskişehir-Ankara karayolundan alana ulaşılan yola cephe veren yapılar) tarihi dokuya uyumsuz öğelerden (nitelsiz ekler, çanak anten, güneş kolektörü, avlu kapıları, çöp konteyneri gibi kentsel mobilyalar, kentsel teknik altyapı hatları, nitelsiz çatı malzemesi vb.) arındırılması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Tarihi dokuya uyumsuz öğelerden arındırılan yapı sayısı

ARAŞTIRMA						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
ARŞ.1. Ulu Camii ve yakın çevresinde yer alan kültürel değerlere ilişkin bilimsel araştırmaların ve akademik yayınların artırılmasının teşvik edilmesi	EYLEM 1. Ulu Cami’de kullanılan ahşaba ilişkin malzeme analizleri ile ilgili akademik çalışma yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	İlgili Üniversiteler	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü İlgili Üniversiteler		Camide kullanılan ahşaba ilişkin malzeme analizleri ile ilgili yeni akademik yayın sayısı
	EYLEM 2. Caminin kalem işçiliğine ilişkin araştırma ve yayın yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	İlgili Üniversiteler	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü İlgili Üniversiteler		Caminin kalem işçiliğine ilişkin yeni akademik yayın sayısı
	EYLEM 3. Alandaki sivil mimarlık örnekleri ile ilgili tipolojik çalışma ve yayın yapılması	İlgili Üniversiteler	İlgili Üniversiteler	İlgili Üniversiteler		Alandaki sivil mimarlık örnekleri ile ilgili tipolojik çalışma ve yayın sayısı
	EYLEM 4. Sivrihisar’ın sahip olduğu, dokuma kilimleri ve kuyumculuk gibi el sanatlarına ilişkin araştırma ve yayın yapılması	İlgili Üniversiteler	İlgili Üniversiteler	İlgili Üniversiteler		Sivrihisar’ın sahip olduğu el sanatlarına ilişkin yeni yayın sayısı
	EYLEM 5. Cami ve çevresi için bilimsel araştırmaların teşvik edilmesi adına sempozyum, çalıştay	İlgili Üniversiteler	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)	İlgili Üniversiteler		Yapılan etkinlik sayısı

	gibi etkinliklerin düzenlenmesi		Vakıflar Genel Müdürlüğü Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü BEBKA					
ARŞ.2. Ulu Camii ve yakın çevresinde yer alan kültür varlıklarına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin bir arada bulunduğu bir platformun oluşturulması	EYLEM 1. Ulu Camii ve yakın çevresinde yer alan kültür varlıklarına ilişkin geçmiş yıllarda yapılmış olan tüm araştırmaların, hazırlanmış olan belgelerin, görsel malzemelerin ve ilgili tüm verilerin bir arada bulunduğu bir veri tabanının elektronik ortamda oluşturulması ve bilgilerin periyodik olarak güncellenmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü) Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA					Oluşturulan veri tabanı

ALTYAPI - ERİŞİM						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
ALT.1. Ankara-Eskişehir karayolundan Sivrihisar'a (Ulu Cami'ye) yönlendirmenin güçlendirilmesi	EYLEM 1. Ankara-Eskişehir karayolundan Sivrihisar'a giriş noktasına ve kent içinde gerekli yerlere Ulu Cami'yi işaret eden kahverengi yönlendirme tabelaları yerleştirilmesi	Karayolları Genel Müdürlüğü	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Karayolları Genel Müdürlüğü		Yerleştirilen kahverengi yönlendirme tabelası sayısı
ALT.2. Ziyaretçiler ve yerel halk için yeterli büyüklükte otopark düzenlemelerinin yapılması	EYLEM 1. Sivrihisar Kentsel Siti Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenen otopark alanlarının düzenlenmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı		Düzenlenen otopark sayısı/ büyüklüğü
ALT.3. Meydanların otopark olarak kullanılmasının ve Ordu Caddesi'ndeki çift yönlü taşıt trafiğinin Ulu Camii ve tarihi doku üzerinde yarattığı baskının giderilmesi	EYLEM 1. Sivrihisar Kentsel Siti Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenen otopark alanlarının düzenlenmesini müteakip günün belirli saatlerinde alandaki meydanlara araç girişinin önlenmesine (itfaiye, ambulans vb. araçlara açık) yönelik düzenlemeler yapılması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı		Meydanlara araç girişinin önlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılmış olması

	EYLEM 2. Bölgenin tarihi dokusunu ve turizm potansiyelini göz önüne alan, acil durumlara yönelik alternatif güzergâhların da irdelendiği bir ulaşım planının hazırlanması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Eskişehir Valiliği (İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Hazırlanan ulaşım planı
ALT.4. Alandaki meydanların düzenlenerek yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve turistler için rekreasyon alanları oluşturulması	EYLEM 1. Alandaki meydanların, otopark olarak kullanılmalarının önlenmesini müteakip, bank, aydınlatma elemanı, çöp kutusu, pergole vb. kent mobilyalarıyla düzenlenmesine yönelik bir Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanması ve söz konusu uygulamaların rehber doğrultusunda gerçekleştirilmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Teknik Üniversitesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı					Kentsel Tasarım Rehberinin hazırlanmış olması/ Yerleştirilen bank, aydınlatma elemanı, çöp kutusu, pergole vb. kent mobilyası sayısı
ALT.5. Alandaki altyapı eksikliklerinin giderilerek yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi	EYLEM 1. Alandaki su, kanalizasyon, elektrik vb. altyapı eksikliklerinin giderilmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı					Gerçekleştirilen proje sayısı ve maliyeti
	EYLEM 2. Alandaki kötü durumdaki yol ve kaldırımların bakımının yapılması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Bakımı yapılan yol ve kaldırım uzunluğu ve maliyeti

			Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı						
ALT.6. Ziyaretçiler ve yerel halk için kent merkezi dışında yer alan kültürel ve doğal miras alanlarına yeterli sıklıkta toplu ulaşım hizmetlerinin sağlanması	EYLEM 1. Sivrihisar kent merkezi dışında yer alan kültürel ve doğal miras alanlarına haftanın belirli günlerinde ihtiyaç doğrultusunda belirlenen sıklıkta toplu ulaşım hizmetinin sağlanması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı		Sivrihisar Belediye Başkanlığı						Sivrihisar kent merkezi dışında yer alan kültürel ve doğal miras alanlarına düzenlenen otobüs seferi sayısı ve günleri

SUNUM – TANITIM – TURİZM						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
TUR.1. Tanıtım faaliyetlerinin artırılması	EYLEM 1. Caminin mimari yapısının, detaylarının, tarihi ve dini özelliklerinin vurgulandığı (Türkiye'nin en büyük ahşap direkli camisi olması vb.) tanıtım materyallerinin (fotoğraf, video, broşür, çocuklara yönelik özel materyaller, çapraz pazarlama afişleri vb.) hazırlanması	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı	BEBKA	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA		Hazırlanan, basılan ve yayımlanan tanıtım materyali sayısı
	EYLEM 2. Caminin yakın çevresindeki kültürel ve doğal varlıklara ilişkin tanıtım materyallerinin (fotoğraf, video, broşür, çocuklara yönelik özel materyaller, çapraz pazarlama afişleri vb.) hazırlanması	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı	BEBKA	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA		Hazırlanan, basılan ve yayımlanan tanıtım materyali sayısı

	<p>EYLEM 3. Caminin yakın çevresindeki müzeler (Özel Kilim Müzesi, Metin Yurdanur Açık Hava Heykel Müzesi M.S.Ö. Hava ve Uzay Müzesi, Zaim Ağa Konağı) ile Nasreddin Hoca Evi'ne ilişkin tanıtım materyallerinin (fotoğraf, video, broşür, çocuklara yönelik özel materyaller, çapraz pazarlama afişleri vb.) hazırlanması</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>	<p>BEBKA</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA</p>						<p>Hazırlanan, basılan ve yayımlanan tanıtım materyali sayısı</p>
	<p>EYLEM 4. Sivrihisar'ın yaşam biçimini ve etnografik özelliklerini tanıtan bir müzenin kurulması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA</p>						<p>Müzenin kurulmuş olması</p>

	<p>EYLEM 5. Ulu Cami'nin de içinde yer aldığı "Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri" kapsamındaki beş camiye ilişkin bir web sitesinin oluşturulması</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü), Vakıflar Genel Müdürlüğü</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Kültür ve Turizm Bakanlığı (Tanıtma Genel Müdürlüğü), Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA)</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı</p>					<p>Web sitesinin hazırlanmış olması</p>
	<p>EYLEM 6. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan ahşap camilere ilişkin broşürün Sivrihisar ve çevre ilçeler/ illerdeki kamu kurum ve kuruluşlarına ve çeşitli kültürel etkinliklerde (festivaller vb.) halka dağıtımının sağlanması</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı</p>					<p>Dağıtılan toplam broşür sayısı</p>
	<p>EYLEM 7. Ulu Cami'yi tanıtan videonun Sivrihisar Belediyesi'nin internet sitesinde, yerel ve ulusal kanallarda yayınlanması ve sosyal medya fenomenlerince ilgili platformlarda paylaşılmasının sağlanması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p>	<p>BEBKA</p>					<p>Sivrihisar Belediyesi'nin internet sitesinde yer verilen tanıtım videosu, tv kanallarında yapılan yayın ve sosyal medya paylaşımı sayısı</p>

	<p>EYLEM 8. Ulu Cami'yi tanıtan televizyon ve radyo programlarının yapılması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p> <p>İlgili tv kanalları</p> <p>İlgili radyo kanalları</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p> <p>BEBKA</p>	<p>İlgili tv kanalları</p> <p>İlgili radyo kanalları</p> <p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p> <p>BEBKA</p>						<p>Ulu Cami'yi tanıtan televizyon ve radyo programı sayısı</p>
	<p>EYLEM 9. Sivrihisar'ın Kurtuluş Savaşı'ndaki önemini anlatan televizyon ve radyo programlarının yapılması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p> <p>İlgili tv kanalları</p> <p>İlgili radyo kanalları</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p> <p>BEBKA</p>	<p>İlgili tv kanalları</p> <p>İlgili radyo kanalları</p> <p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p> <p>BEBKA</p>						<p>Sivrihisar'ın Kurtuluş Savaşı'ndaki önemini anlatan televizyon ve radyo programı sayısı</p>

	<p>EYLEM 10. Ulu Camii ile ilgili çeşitli düzeylerde ve temalarda yarışmaların (resim, heykel, fotoğraf, fikir projeleri vb.) düzenlenmesi</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p> <p>Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü)</p> <p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p> <p>İlgili Üniversiteler</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p> <p>Sivrihisar İlçe Müftülüğü</p> <p>Sivrihisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü</p> <p>TMMOB Mimarlar Odası Eskişehir Şubesi</p> <p>TMMOB Şehir Plancıları Odası Eskişehir Temsilciliği</p>	<p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p> <p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p> <p>Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü)</p> <p>BEBKA</p>						Düzenlenen yarışma sayısı
	<p>EYLEM 11. Kent merkezinde çekimi yapılan dizide Ulu Camii ve yakın çevresindeki kültürel ve doğal varlıkların tanıtımının yapılması</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p> <p>İlgili tv kanalı</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)</p>	-						Ulu Camii ve yakın çevresindeki kültürel ve doğal varlıkların tanıtımının yapıldığı bölüm sayısı
<p>TUR.2. Ziyaretçilerin cami ile ilgili yeterli düzeyde bilgi edinmelerinin ve camiyi güvenli bir şekilde ziyaret etmelerinin sağlanması</p>	<p>EYLEM 1. Camiye ilişkin yönlendirme/ uyarı tabelalarının hazırlanması ve caminin girişinde ve içerisinde önemli noktalara yerleştirilmesi</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)</p>	<p>Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p> <p>BEBKA</p>						Hazırlanan ve yerleştirilen yönlendirme/ uyarı tabelası sayısı

	<p>EYLEM 2. Cami içinde bilgilendirme için karekod uygulamasının kullanılması</p>	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü BEBKA					Karekod uygulamasının kullanılmaya başlanması
	<p>EYLEM 3. Caminin yakın çevresindeki diğer anıtsal yapılara ilişkin bilgilendirme, yönlendirme ve uyarı levhalarının hazırlanması ve uygun yerlere yerleştirilmesi</p>	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı					Hazırlanan ve yerleştirilen bilgilendirme/yönlendirme/ uyarı tabelası sayısı
<p>TUR.3. Caminin temizlik ve güvenlik koşullarının yeterli düzeye getirilmesinin sağlanması</p>	<p>EYLEM 1. Bir güvenlik personelinin görevlendirilmesi</p>	Diyanet İşleri Başkanlığı	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Diyanet İşleri Başkanlığı					Bir güvenlik personelinin görevlendirilmiş olması
	<p>EYLEM 2. Bir temizlik personelinin görevlendirilmesi</p>	Diyanet İşleri Başkanlığı	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Diyanet İşleri Başkanlığı					Bir temizlik personelinin görevlendirilmiş olması
<p>TUR.4. Ziyaretçilerin yapıya zarar vermeden, ibadet edenleri rahatsız etmeden ve konforlu bir şekilde camiyi ziyaret etmelerinin sağlanması</p>	<p>EYLEM 1. Caminin sağlıklı bir şekilde ziyaret edilebilmesi için günlük/ anlık maksimum ziyaretçi sayısının (taşıma kapasitesi) belirlenmesi</p>	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	-					Caminin taşıma kapasitesinin belirlenmiş olması

	EYLEM 2. Namaz vakitlerinin dikkate alınarak ziyaret saatlerinin belirlenmesi	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	-					Caminin ziyaret saatlerinin belirlenmesi
	EYLEM 3. Camide ısıtma ve havalandırma sistemlerinin sağlanması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
TUR.5. Camii'nin sunumunun iyileştirilmesi	EYLEM 1. Caminin halısının ve iç mekân/ dış mekân/ şerefe aydınlatmasının caminin tarihi yapısıyla uyumlu hale getirilmesi	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
	EYLEM 2. Cami içindeki kalem işlerinin ziyaretçiler tarafından daha kolay algılanabilmesi için gerekli ışıklandırma çalışmalarının yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama
	EYLEM 3. Caminin iç mekânında sık kullanılan eşyaların (tabure, elektrik süpürgesi, ayakkabılık vb.) depolanması için gerekli çözümlerin oluşturulması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü)	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü					İşleme ilişkin Koruma Bölge Kurulu Kararları ile işlem sonrası rapor ve fotoğraflama

TUR.6. Caminin yakın çevresinde ziyaretçilere ve yerel halka yönelik yeterli sayıda ve nitelikte hizmet birimleri (bilgilendirme merkezi, restoran, kafe, otel vb.) oluşturulması	EYLEM 1. Ulu Camii ve yakın çevresindeki kültürel ve doğal varlıkların tanıtımına ve bu varlıkları kapsayan gezi güzergâhlarına/ tur rotalarına yönelik bir bilgilendirme merkezinin kurulması	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)					Bilgilendirme merkezinin kurulmuş olması
	EYLEM 2. Ziyaretçi anketleri hazırlanarak periyodik olarak uygulanması	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)					Ziyaretçi anketlerinin hazırlanmış olması, anket uygulanan kişi sayısı
	EYLEM 3. Kent merkezindeki geleneksel evlerde ev pansiyonculuğunu özendirici desteklerin sunulması konusunda işbirliklerinin geliştirilmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA					Ev pansiyonculuğu faaliyeti başlatılan geleneksel ev sayısı
TUR.7. Ulu Camii ve Sivrihisar'a ilişkin özgün, nitelikli hediyelik eşya üretimi ve diğer yöresel ürünlerle birlikte satışının sağlanarak turist	EYLEM 1. Ulu Camii ve Sivrihisar'a ilişkin özgün, nitelikli hediyelik eşya üretiminin yapılması	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA					Ulu Camii ve Sivrihisar'a ilişkin üretilen hediyelik eşya sayısı/ çeşidi

memnuniyetinin ve yerel halkın sosyo-ekonomik durumunda iyileşmenin sağlanması	EYLEM 2. Sivrihisar Belediyesi'nce verilen kurslara ahşap ve oymacılık sanatına ilişkin bir kursun da dâhil edilerek kursiyerlerin Ulu Cami'ye ilişkin ahşaptan hediyelik eşya üretimi yapmasının sağlanması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Sivrihisar Belediye Başkanlığı BEBKA					Ulu Cami'ye ilişkin üretilen hediyelik eşya sayısı/ çeşidi
	EYLEM 3. Yerel halkın Sivrihisar Belediyesince açılan kurslarda eğitim almaya teşvik edilmesi için toplantılar düzenlenmesi	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	-	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Gerçekleştirilen toplantı sayısı
	EYLEM 4. Ulu Camii çevresinde düzenlenecek festival gibi etkinliklerde yerel halkın ürettiği yöreye özgü ürünleri (kuyumculuk, kilim gibi el sanatları ürünleri ile üzüm, kavun vb. tarımsal ürünler) satışa sunmalarının sağlanması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	-	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Yerel halkın ürettiği yöreye özgü ürünlerin satışa sunulduğu festival vb. etkinlik sayısı
	EYLEM 5. Şadırvan Meydanı, Ulu Cami Meydanı ve Kağrı Pazarı Meydanı'nın haftanın belirli günlerinde Sivrihisar'a yönelik yöresel ürünler ile el sanatlarının pazarlanacağı yarı açık pazar yeri olarak kullanılması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	-	Sivrihisar Belediye Başkanlığı					Şadırvan Meydanı, Ulu Cami Meydanı ve Kağrı Pazarı Meydanı'nın Sivrihisar'a yönelik yöresel ürünlerin satışı için kullanıldığı gün sayısı

<p>TUR.8. Yöreye özgü ürünlerin coğrafi işaretli ürün olarak tescillenmesi, markalaşması ve pazarlanmasının sağlanarak yerel halkın sosyo-ekonomik durumunda iyileşme sağlanması</p>	<p>EYLEM 1. Yöreye özgü ürünlerin araştırılarak coğrafi işaretleme çalışmalarının yürütülmesi</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>		<p>Yeni tescillenen coğrafi işaretli ürün sayısı</p>
<p>TUR.9. Ulu Camii'nin mevcut tur rotalarına dâhil edilerek ve yeni tur rotaları oluşturularak ziyaretçi sayısının artırılması ve Sivrihisar'da turizmin geliştirilmesi</p>	<p>EYLEM 1. Sivrihisar'ın üst ölçek planlarda belirlenen tarihi Frig Yolu gezi güzergâhı kapsamına alınması</p>	<p>Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>-</p>		<p>Sivrihisar'ın tarihi Frig Yolu gezi güzergâhı kapsamına alınmış olması</p>
	<p>EYLEM 2. Ulu Camii'nin de içinde yer aldığı beş camiye ilişkin "Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri" kültürel rotası oluşturulması</p>	<p>Tanıtma Genel Müdürlüğü KUZKA TURSAB Batı Karadeniz Temsil Kurulu</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı (Tanıtma Genel Müdürlüğü), Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) ANRO - Ankara Turist Rehberleri Odası BEBKA MEVKA</p>	<p>KUZKA</p>		<p>Beş camiye ilişkin "Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri" kültürel rotasının oluşturulmuş olması</p>

			ZAFERKA					
			Ankara Kalkınma Ajansı					
	EYLEM 3. Ulu Camii ile çevresindeki kültürel ve doğal değerleri içeren tur rotaları oluşturulması (Selçuklu rotası vb.) ve bu rotalara gerekli altyapı unsurlarının yerleştirilmesi	BEBKA TURSAB Eskişehir Bölge Temsil Kurulu Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Tanıtma Genel Müdürlüğü), Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) ANRO - Ankara Turist Rehberleri Odası	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA				Ulu Camii ile çevresindeki kültürel ve doğal değerleri içeren yeni tur rotası sayısı
	EYLEM 4. Yakın illerden (özellikle Ankara'dan) Eskişehir'e düzenlenen turlara Sivrihisar'ın da dâhil edilmesine ilişkin seyahat acenteleri ile görüşme yapılması	TURSAB Eskişehir Bölge Temsil Kurulu	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) BEBKA ANRO - Ankara Turist Rehberleri Odası	-				Sivrihisar'ın yeni dahil edildiği tur sayısı

	EYLEM 5. Ankara'dan Eskişehir'e düzenlenen okul gezilerine Sivrihisar'ın da dâhil edilmesine ilişkin okullar ve seyahat acenteleri ile görüşme yapılması	TURSAB Eskişehir Bölge Temsil Kurulu	İlgili okullar BEBKA ANRO - Ankara Turist Rehberleri Odası	-					Sivrihisar'ın dahil edildiği okul gezisi sayısı
--	--	--------------------------------------	--	---	--	--	--	--	---

YEREL FARKINDALIK/ KATILIM						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
YER.1. Yerel halkın kültürel miras konusundaki farkındalıklarının ve koruma bilincinin attırılmasının sağlanması	EYLEM 1. İlkokuldan üniversite düzeyine kadar öğrencilere ve muhtarlar ile yerel halka yönelik kültürel mirasla ilgili (UNESCO Dünya Miras Listesi de dâhil olmak üzere) bilgilendirme ve uygulama faaliyetlerinin düzenlenmesi (imitasyon eserlerin kazılarının yapılması vb. uygulamalar)	İlgili üniversiteler	Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü), (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Sivrihisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)		Gerçekleştirilen bilgilendirme ve uygulama faaliyeti sayısı/ türü
	EYLEM 2. Eskişehir'deki (tüm ilçeler) ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının ders müfredatında "Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Direkli ve Kirişli Camileri"nin önemi, dönemsel özellikleri ve dünya miras sözleşmesine ilişkin bilgilere yer verilmesi	Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü) Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	İlgili üniversiteler Sivrihisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)	Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü) Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)		Bilgilerin müfredata eklenmiş olması
	EYLEM 3. Eskişehir'deki (tüm ilçeler) ilköğretim, ortaöğretim ve üniversitelerin ilgili bölüm öğrencilerinin Ulu Camii ve çevresindeki kültür varlıklarını	İlgili ilköğretim ve ortaöğretim kurumları İlgili üniversiteler	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	İlgili ilköğretim ve ortaöğretim kurumları		Düzenlenen gezi sayısı

	ziyaret etmelerine yönelik gezi programlarının düzenlenmesi			İlgili üniversiteler						
	EYLEM 4. Sivrihisar'daki resmi kurumlara ve halkın toplandığı kahvehane, hâl gibi yerlere Ulu Camii ve çevresindeki kültür varlıklarına ilişkin afişler asılması	Sivrihisar Belediye Başkanlığı	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)						Asılan afiş sayısı

EĞİTİM ve KAPASİTE GELİŞTİRME						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
EGT.1. Alandaki mevcut ve yeni görevlendirilecek personelin ve turizm faaliyeti gerçekleştiren yerel halkın turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi	EYLEM 1. Camide görevli mevcut ve yeni görevlendirilecek personele turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda eğitim verilmesi	İlgili üniversiteler	Sivrihisar Belediye Başkanlığı BEBKA	BEBKA		Turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda eğitim verilen personel sayısı
	EYLEM 2. Turizm faaliyeti gerçekleştiren yerel halka turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda eğitim verilmesi	İlgili üniversiteler	Sivrihisar Belediye Başkanlığı BEBKA	BEBKA		Turizm ve tanıtma faaliyetleri konusunda eğitim verilen kişi sayısı
	EYLEM 3. Yerel halka hediyelik eşya satışı, sunumu, tanıtımı ve sektörel rekabet edebilirlik konusunda girişimcilik eğitimlerinin verilmesi	İlgili üniversiteler	Sivrihisar Belediye Başkanlığı BEBKA	BEBKA		Hediyelik eşya satışı, sunumu, tanıtımı ve sektörel rekabet edebilirlik konusunda girişimcilik eğitimi verilen kişi sayısı
EGT.2. Ulu Camii'ndeki müftülük görevlileri ile cami dernek üyelerinin Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ve kültürel mirasın korunması konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi	EYLEM 1. Müftülük görevlileri ve cami dernek üyelerine Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ve kültürel mirasın korunması konusunda (UNESCO Dünya Miras Listesi de dâhil olmak üzere) eğitim verilmesi	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)	Sivrihisar İlçe Müftülüğü	Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)		Ulu Camii ve çevresindeki diğer tarihi camiler ve kültürel mirasın korunması konusunda eğitim verilen kişi sayısı

<p>EGT.3. Geleneksel zanaatların tasarım, yapım ve bakımında ihtiyaç duyulan ustaların yetiştirilmesi</p>	<p>EYLEM 1. Camide kullanılmış olan geleneksel yapım tekniği ve işçiliğini (ahşap işçiliği, kalem işi vb.) uygulayacak elemanlar ile restorasyon uygulamalarında görev alacak elemanların yetiştirilmesine yönelik uygulamalı eğitim programlarının düzenlenmesi</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>	<p>İlgili Üniversiteler</p>	<p>Eskişehir Valiliği (İl Milli Eğitim Müdürlüğü) Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı</p>		<p>Geleneksel yapım tekniği ve işçiliği ile restorasyon uygulamalarına yönelik kurs ve katılımcı sayısı</p>
<p>EGT.4. Yerel halkın ilçede kaybolmaya yüz tutan geleneksel el sanatlarını öğrenmeleri konusunda desteklenmesi</p>	<p>EYLEM 1. Kuyumcu yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı</p>	<p>BEBKA</p>	<p>Sivrihisar Belediye Başkanlığı Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı BEBKA</p>		<p>Yetiştirilen kuyumcu sayısı</p>

YÖNETİM VE EŞGÜDÜM						
Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Olası Finansman Kaynağı	Süre (yıl)	İzleme Göstergeleri
YÖN.1. Yönetim planı eylemlerinin gerçekleştirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması	EYLEM 1. Kurumlar arası iletişim ve iş birliğinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için belirli periyodlarla DK ve EDK toplantılarının düzenlenmesi	Alan Başkanı	DK ve EDK üyeleri			Düzenlenen toplantı sayısı
	EYLEM 2. Yönetim planı eylemlerinin kurumların yatırım programlarında yer almasının sağlanması için alan başkanı tarafından ilgili kurumlara bildirimler ve hatırlatmalar yapılması	Alan Başkanı	EDK			Yazılan yazı sayısı
	EYLEM 3. Turizm ve tanıtım faaliyetlerinin eşgüdüm ve koordineli olarak yürütülmesi amacıyla turizm ve tanıtma alt çalışma grubunun oluşturulması	BEBKA Alan Başkanı Eskişehir Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) Diğer kalkınma ajansları ve belediyeler	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü), (Tanıtma Genel Müdürlüğü)	BEBKA		Düzenlenen toplantı sayısı
	EYLEM 4.	Alan Başkanı	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür	Kültür Varlıkları ve		Düzenlenen toplantı sayısı

	Eğitim faaliyetlerinin eşgüdüm ve koordineli olarak yürütülmesi amacıyla eğitim alt çalışma grubunun oluşturulması	Eskişehir Valiliği (il Milli Eğitim Müdürlüğü)	Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)	Müzeler Genel Müdürlüğü						
	EYLEM 5. Yönetim Planının 5 yılda bir, amaç, hedef ve eylemlerinin izlenerek değerlendirilmesi ve güncellenmesinin yapılması	Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Alan Başkanı	DK ve EDK üyeleri							Yönetim Planının güncellenme durumu

10. Planın uygulanması, izlenmesi ve revizyonu

Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Planı'nın uygulanması sürecinde planda tanımlanan sorumlu paydaş ve katkıda bulunacak (ilgili) paydaşlar arasında eşgüdümün sağlanması ve belirlenen eylemlerin uygulamasının izlenmesi Alan Başkanı koordinasyonu ile gerçekleştirilecektir. Planın, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nun onayından sonra yürürlüğe girmesi ile eylem planında tanımlı proje çalışmaları başlatılacaktır.

Her bütçe hazırlık döneminde sorumlu ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile yapılacak toplantılarda alan başkanı eylem planı ve projelerin kurum ve kuruluşların bütçelerine alınmasına yönelik yönlendirmelerde bulunacaktır.

2863 Sayılı Yasa uyarınca Yönetim Planı kapsamındaki projelerin performansları yıllık olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda alan başkanı yılsonunda "Yıllık Uygulama İlerleme Raporu" hazırlayacaktır. Yönetim Planı kapsamında oluşturulacak Alt Çalışma Grupları da toplantı ve çalışmalarını raporlarlar ve bu raporlar da yıllık raporlarda yer alır. Bu raporlar, sorumlu ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile Danışma Kuruluna iletilir. Görüş ve önerileri istenir.

İzleme faaliyetleri, ilerleme raporları ve alınan görüş ve öneriler Alan Başkanı tarafından hazırlanacak nihai rapor Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nca incelenecek, yönetim planında gerekli güncellemeler yapılacak ve bir yıl sonraki çalışma programı onaylanacaktır. Gerektiğinde proaktif bir yaklaşımla Yönetim Planı eylemleri yıllık olarak revize edilecektir. Raporlar Alan Başkanlığı'nın web sitesinde kamuya açık olarak yayımlanır. Yönetim Planı ve ilerleme raporları üzerine olabilecek halkın görüş ve önerileri Alan Başkanlığınca değerlendirilir.

Planın vizyonu ile temel amaç ve politikaları ise bu planın geçerli olduğu son yıl olan 2027'de katılımcı süreçler yoluyla yeniden değerlendirilecek ve gözden geçirilerek güncellenen yönetim planı değerlendirilmek üzere yeniden Danışma Kurulu ile Eşgüdüm ve Denetleme Kuruluna sunulacaktır.

İzleme göstergeleri ise, bir eylem planının gerçekçi ve uygulanabilir olup olmadığını gözden geçirmek için en önemli araçtır. Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Planı'nın uygulanma durumunu ve performansını değerlendirmek için de izleme göstergeleri belirlenmiş olup bu göstergeler aracılığıyla eylemlerin ne kadarının gerçekleştirildiğini ve hedeflerin ne kadarına ulaşıldığını ölçmek mümkün olabilecektir. Her uygulama yılı sonunda yapılacak bu izleme ile ulusal yasal ve idari çerçeve ile uyumlu, uygulanabilir ve gerçekçi bir eylem planına ulaşılmış olacaktır.

Sivrihisar Ulu Camii Yönetim Planı için oluşturulan izleme programı, Eylem Planı tablosunda her eylem için tanımlanan yıl aralığı ve eylemlerin gerçekleştirilme durumunun takibini gösteren İzleme Göstergeleri sütununda belirtilen veriler doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

11. Referanslar

AKYOL, A.A., KADIOĞLU, Y. (2010) *Sivrihisar Ulu Camii Arkeometrik Çalışmaları*, XII. Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu, 15-17 Ekim 2008

GEDİK, K. (2019) *Yerel Halk Tarafından Tarihi Kentsel Peyzaj Alanlarına Atfedilen Değerlerin Ortaya Çıkarılması: Sivrihisar, Eskişehir Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, s.56

İNCEOĞLU, M. (2013) *Sivrihisar'da Sürdürülebilirlik Üzerine Üç Mimari Proje*, E-Journal of New World Sciences Academy

KARAKUŞ, F. (2020) *13. yüzyılda Anadolu'da inşa edilen Ahşap Direkli Camiler Üzerine Değerlendirme Çalışması*

MİYAR LTD. ŞTİ (2013) *Eskişehir Sivrihisar Ulu Camii Onarımı Şubat 2013 Raporu*

URLU N., MUT T. (2017) *Sivrihisar Nazım İmar Planı Açıklama Raporu*, Ortek Proje Ltd. Şti.